

Van de voorzitter

Ik hoor u bijna hardop denken “waar blijft die nieuwe Cronieke nou toch”, althans dat zou ik me zo kunnen voorstellen want inmiddels was u van ons gewend elk jaar twee exemplaren te ontvangen. Echter, als u de najaarsvergadering had bezocht, was u op de hoogte geweest van de problemen waarmee het Bestuur sedert enige tijd worstelt. Met uw goedvinden neem ik u dan ook even mee terug naar 28 november j.l. toen deze vergadering werd gehouden. De mensen die wel aanwezig waren wil ik begrip vragen want wat nu volgt is voor hen een herhaling van zetten maar van de andere kant ook goed om het nog maar eens een keer te lezen.

Het woord “samen” heb ik in deze vergadering centraal gesteld. Overigens had ik dat in voorgaande Croniekes ook al min of meer gedaan door u te vragen zitting te nemen in een te formeren redactiecommissie dan wel door artikelen te schrijven voor de Cronieke. Terug naar het woord “samen” en waarom stel ik dat zo nadrukkelijk?

Ik ga er van uit dat de meesten van u inmiddels vernomen zullen hebben dat Han Quist vrij onverwacht zijn bestuursfunctie heeft neergelegd. Persoonlijke motieven liggen hieraan ten grondslag, ik ga daar hier verder niet op in. Dat betekent dat het bestuur inmiddels al weer ruim een half jaar niet meer compleet is en eerlijk gezegd heb ik er niet zo heel veel vertrouwen in dat hier op korte termijn verandering in komt. Ik durf dat zo te stellen omdat wij inmiddels diverse mensen van wie wij dachten dat zij een aanwinst voor ons Bestuur zouden kunnen zijn, hebben benaderd. Tot nog toe helaas zonder succes. Iedereen is erg druk, zoveel is wel duidelijk. Jammer, want Heemkunde is een erg boeiende materie. Het is een rijk bezit voor elke stad of dorp om een dergelijke vereniging te hebben. Zelfs het zoeken naar een tweede kascommissie-lid voor de jaarlijkse kascontrole (één uurtje per jaar) is tot op heden niet gelukt. Maar ook het werven van één of meerdere redactieleden voor de Cronieke is tot op heden op niets uitgelopen, een zeer uitgebreide oproep mijnerzijds in de vorige Cronieke ten spijt.

Misschien is het goed om het functioneren van het huidige Bestuur nog eens even tegen het licht te houden, daarna mag ieder voor zich conclusies trekken. Vice voorzitter Bram Wisse heeft al geruime tijd te kampen met ernstige rugproblemen, is daaraan ook geopereerd en sinds enige tijd herstellende maar nog lang niet zo ver dat hij aan werken mag denken. Marieke Wolse heeft een vrijwel volledige baan en is daarnaast nog studierend. Buiten het vergaderen komt Marieke nauwelijks aan overige bestuurstaken toe. Secretaris Lena

Polderman heeft een onwijs drukke baan en kan met enig kunst en vliegwerk het secretariaat bijhouden. Overige taken zijn voor Lena absoluut uit den boze maar wij zijn al lang blij dat zij het secretariaat up to date houdt. Kees Koopman verblijft minimaal de helft van zijn tijd in het buitenland in verband met zijn werk. Zo heel veel tijd blijft er dan niet meer over om met de Heemkundekring bezig te zijn maar hij doet wat in zijn vermogen ligt. Tot aan bouwwerkzaamheden aan de weegbrug toe! Penningmeester Prieneke van Hoeve verblijft eveneens een groot gedeelte van haar tijd in het buitenland en is bovendien in de loop van afgelopen jaar verhuisd van Flipland naar Goes. Buiten het penningmeesterschap houdt zij zich bezig met de contributie-inning, dit overigens tot voor kort in nauwe samenwerking met Janny en Jan Kempeneers. Door de woonomstandigheden vindt onderling contact tussen haar en de overige bestuursleden plaats via de telefoon of per e mail. In de praktijk komt het er op neer dat het reguliere werk (lees:de voortgang) bij mij ligt. Voorbeelden: het vertegenwoordigen van de Heemkundekring in werkgroepen, veelal geïnitieerd door de gemeente Tholen (Oranjekamer, Watersnood Herdenking, Toeristisch Tholen, Onderhoud groenvoorzieningen, inrichten Watersnoodmuseum in Stavenisse), bezoeken recepties, Rammegorsproblematiek, samenwerkingsverbanden met andere HK kringen en museum de Meestof, externe vergaderingen, dagelijks aansturen van de HKK en begeleiden van het weegbrugproject. Het zal duidelijk zijn dat het opstappen van Han Quist zich dan ook ernstig doet gevoelen. Han was een zeer actief bestuurslid die zich behalve met allerlei hand- en spandiensten vooral ook met de Cronieke bezig hield en waarvan hij tevens de eindredactie voerde. Op vergaderingen presenteerde hij zoals u weet series van oude foto's die hij zelf samenstelde en waar hij erg veel tijd en energie in stopte.

Het Bestuur heeft zich dan ook ernstig beraad over “hoe nu verder”. Unaniem

zijn wij van mening dat het bestaansrecht van onze Heemkundekring nauw verwant is met het verschijnen van de Cronieke en dan ook nog eens op een wijze zoals u dat tot nog toe van ons gewend was. Dat betekent een Cronieke die vrijwel volledig gevuld is met verhalen over het oude Flipland, haar geschiedenis en de bevolking. Bovendien een Cronieke die tot nog toe tenminste twee maal en soms drie maal per jaar is verschenen. Zoals het er nu voor staat gaat dat niet meer lukken, Prioriteit nummer 1 is en blijft het in stand houden van de Cronieke maar u zult er aan moeten wennen dat er inhoudelijk het een en ander gaat veranderen maar ook dat er maximaal 1 exemplaar per jaar zal verschijnen. Oorzaken: het gemis van Jan Kempeneers die in zijn hoogtijdagen de Cronieke vrijwel alleen vol schreef, het opstappen van Han Quist als schrijver van artikelen en het voeren van de eindredactie, opdrogen van verhalen bij de huidige bestuursleden, ontbreken van hulp van buitenaf waardoor geen redactiecommissie ingesteld kan worden.

Op de laatste bestuursvergadering heeft Prieneke zich bereid verklaard de taak van Han v.w.b. de eindredactie over te willen nemen. Het streven blijft om zoveel mogelijk Flipland gerelateerde verhalen in de Cronieke op te nemen maar in de geschetste omstandigheden zal dat moeilijk worden. Er zullen dan ook meer algemene onderwerpen beschreven worden maar wel zoveel mogelijk met een knipoog naar Heemkunde en oudheid. We zullen daar waar mogelijk gebruik gaan maken van gastschrijvers, in het uiterste geval zullen we daar zelfs een vergoeding tegenover moeten stellen. De Cronieke zal steeds in de periode maart/april verschijnen! De verwachting is dat met deze move Prieneke te veel werk op de schouders gaat krijgen hetgeen zou kunnen betekenen dat we naar een andere penningmeester moeten gaan uit zien.

Nu kom ik terug op het woord samen in het begin van mijn verhaal. U ziet dat we een keuze hebben moeten maken om uit

een impasse te komen en misschien is impasse niet helemaal het juiste woord maar duidelijk is dat er een probleem ligt dat schreeuwt om een oplossing. Een probleem waar we overigens redelijk makkelijk uit kunnen komen als we er samen de schouders onder zetten. U weet nu waar de schoen wringt en waar hulp geboden is. Maar misschien kent u iemand uit uw omgeving die Heemkunde boeiend vindt zonder een bestuursfunctie te ambiëren! Laat dat ons dan weten. Of misschien hebt u wel heel andere bruikbare ideeën en suggesties, schroom niet en kom er mee voor de dag.

Tot zover de situatie eind november 2013. Inmiddels schrijven we eind januari 2014 en gloort er zowaar licht aan de horizon, want het onverdroten blijven zoeken naar versterking begint vruchten af te werpen. Onlangs heeft Bram Westdorp te kennen

gegeven het penningmeesterschap te ambiëren maar wil allereerst aan de sfeer proeven. Inmiddels heeft hij een bestuursvergadering bijgewoond. Als de sfeer hem bevalt en hij aanvaardt het penningmeesterschap hoop ik hem tijdens de algemene ledenvergadering (ALV) nader te introduceren. In dat geval zal Prieneke de (eind)redactie van de Cronieke voor haar rekening gaan nemen. Tevens zijn de heren Kees Kleppe, Wil Luijks, Leen Geluk en Jan Heijboer met succes benaderd om de rol van gastschrijver op zich te nemen en heeft de heer Jo Mol zich bereid verklaard om teksten, indien gewenst, vóór plaatsing in de Cronieke te redigeren. Ook deze vijf nieuwe gezichten hoop ik tijdens de ALV nader voor te stellen.

Genoeg reden om de ALV op 17 april a.s. te bezoeken. Ik zal u dan laten weten welke ideeën/plannen het Bestuur op dit

moment bezig is verder uit te werken, al dan niet in samenwerking met het gemeentebestuur. Tevens laten we in een power point presentatie de vorderingen aan de weegbrug zien. Alle tot nog toe uitgevoerde werkzaamheden zijn gefotografeerd en aan de hand van bijgevoegde teksten laten we zien wat er exact is gebeurd, waarom dat nodig was en welke materialen zijn gebruikt. Uiteraard zal er gelegenheid zijn tot het stellen van vragen.

Tot slot: In de regionale bladen en de eigen website wordt u op de hoogte gehouden over de verdere invulling van de avond. Graag tot ziens op de algemene ledenvergadering van 17 april a.s.

Fons Vlegghels

Van de redactie

In de laatste twee jaar bestond de redactiecommissie uit J.J. Heijboer, A.P.A. Vlegghels, J.Quist Fzn. en J.W. Kempeneers. De volgende veranderingen hebben zich in de afgelopen maanden voor gedaan: Han Quist heeft de redactiecommissie helaas verlaten. Gelukkig was Jo Mol bereid hem te vervangen. Tenslotte ben ik ook toegetreden tot de redactie.

Voor degenen, die ons niet kennen, een korte introductie van de redactieleden:

Jan Heijboer is geboren te Sint Maartensdijk maar verhuisde op zeer jonge leeftijd naar Den Haag en is nu woonachtig in Leiden. Na afronding van zijn studie sociaalculturele wetenschappen heeft hij bijna 30 jaar als docent in het HBO gewerkt. Zijn hobby's zijn genealogie en filatelie. Fons Vlegghels is als voorzitter van de Heemkundekring en als artikelschrijver voor de Cronieke u allen bekend. Jo Mol, een oud-Fluplander, introduceert zichzelf als nieuw redactielid in een artikeltje hieronder. Jan-Willem Kempeneers is onze webmaster. Tevens verzorgt hij de lay-out & het omslagontwerp van de Cronieke. Beide taken heeft hij al een aantal jaar tot grote tevredenheid verricht.

Ik zelf ben 4 jaar penningmeester geweest. Net als Jan Heijboer ben ik ook een sociaalculturele wetenschapper. Binnen de redactiecommissie heb ik een coördinerende taak.

Ondanks het feit dat we nu een vijfkoppige redactie hebben, zijn we dringend op zoek naar leden/niet leden die een artikel willen schrijven over een voor de Heemkundekring relevant onderwerp. Zoals Fons in de rubriek 'Van de voorzitter' reeds vermeldt, verheugt het mij ook dat we inmiddels een paar gastschrijvers hebben gevonden. Maar.....dit neemt niet weg dat we de lijst gaarne zouden willen uitbreiden. Mocht u van plan zijn een artikel te schrijven, kijk dan eerst even op onze website onder 'gepubliceerde artikelen in de Cronieke' om te zien of

er al iets is geschreven over dat onderwerp.

Voorts hebben we besloten slechts één keer per jaar een dikkere Cronieke te laten verschijnen in de maand maart. Wat dit betreft verwijs ik wederom naar Fons' rubriek 'Van de voorzitter'.

Tenslotte verzoeken we u uw email adres aan de secretaris te sturen in zoverre u dit nog niet heeft gedaan. In de toekomst willen we de communicatie zo veel mogelijk gaan digitaliseren. In dat verband raad ik u aan regelmatig onze website te raadplegen voor nieuw informatie. Uiteraard geldt dit niet voor de Cronieke, dit tijdschrift zal ook in de toekomst zijn weg vinden door uw brievenbus!

Wij wensen u veel leesplezier.

Prieneke van Hoeve

Noteert u alvast in uw agenda

Op donderdag 17 april 2014 vindt de jaarlijkse ledenvergadering plaats in het Jeugdgebouw van de Nederlands Hervormde Kerk aan de Schoolstraat te Sint Philipsland. Wij nodigen alle leden uit op deze avond, die om 19:30 uur begint.

Even voorstellen

Het bestuur van de Heemkundekring heeft mij gevraagd lid te worden van de redactiecommissie van de Cronieke. Na enige aarzeling heb ik toch ja gezegd. Die aarzeling kwam voort uit het feit dat ik al zo lang weg ben uit Flupland. Ik ben namelijk al in 1956 vertrokken. De ouderen onder u kennen mij als Jo van Wullem de weger. Ik ben getrouwd met een meisje uit de Polder. Janny van Lauw Quist van de Sluus. Al ben ik al lang weg ik voel mij toch altijd nog in de eerste plaats Zeeuw, ook al wonen wij al bijna veertig jaar in Limburg. Tot 1971 heb ik in Goes gewerkt. Wij zijn altijd de band met Zee-

land blijven koesteren, door familiebezoek maar ook door vakanties. Vanaf 1970 gaan wij ieder jaar in Westenschouwen met vakantie. In 1995 heb ik, na mijn pensionering een vakantiewoning in Westenschouwen gekocht. Sinds die tijd zijn wij het grootste gedeelte van de zomer in Zeeland. Lekker Fluplands praete met die Schouwenaeren.

Ik hoop nog een aantal jaren voor de Cronieke actief te kunnen blijven.

Jo Mol, Brunssum

Notulen 16e Algemene Ledenvergadering, dd. 25 april 2013

Opening

Fons opent de vergadering en heet allen van harte welkom.

Nieuwe gezichten: Wim de Ruijter (brieven van hem zijn in de Cronieke opgenomen) en Kees Fase van de Heemkundekring 'Stad en Lande'.

Motto van vanavond: We doen het samen! Het bestuur samen met de leden, we hebben elkaar nodig.

We kunnen ons als bestuur op de borst kloppen want over de Cronieke, die onlangs is verschenen, hebben we veel complimenten gehad. Hier zijn we heel erg blij mee, het is ten slotte ons paradepaardje. Het maken ervan brengt echter zowel druk als verplichtingen met zich mee. Han Quist heeft de eindredactie en dit betekent dat hij in korte tijd heel veel werk moet verzetten.

Voor de eerstvolgende vergadering van de Heemkundekring staat 'het samen maken van de Cronieke' op de agenda. Onze wens is om het huidige niveau vast te houden maar dan moeten we wel samen de verantwoordelijkheid dragen. Vorig jaar is er ook al een oproep aan de leden gedaan om kopij voor de Cronieke aan te leveren, en nu doen we dat weer. Onze oproep is gelukkig niet helemaal onbeantwoord gebleven, we hebben hartverwarmende, herkenbare en uit het leven gegrepen reacties gehad. Genoemd wor-

den de verhalen van ex-dorpsbewoners, Wim de Ruijter, Han Vermeulen, Jos Boone en Corrie Neele. De voorzitter vraagt aan de leden om namen door te geven van mensen die een verhaal te vertellen hebben.

Het streven is nog steeds om een redactiecommissie te formeren zodat we 2 x per jaar een waardige Cronieke uit kunnen brengen.

Update Weegbrug

De voortgang restauratie is belemmerd door het weer van de afgelopen periode. Het streven is om de weegbrug aan het begin van de zomer klaar te hebben.

Vanuit de aanwezige leden komt een aantal vragen en opmerkingen naar voren m.b.t. de weegbrug:

Dhr. Piet de Ruijter vraagt waarom de balken niet zijn vernieuwd daar een aantal balken (2 of 3) versleten is. Het bestuur zal dit verder onderzoeken.

Dhr. Jo Mol, zoon van Willem 'de weger' die 45 jaar weger is geweest, is als kind in/rond de weegbrug opgegroeid. Hij is dankbaar dat bestuur en de leden hebben besloten de weegbrug aan te kopen. Hij bedankt een ieder voor het werk dat gedaan wordt.

Trafohuis

Naar aanleiding van een vraag van de Stichting 'Zeeuws Landschap' m.b.t. behoud van het trafohuis in Anna Jacoba-

polder geeft de voorzitter aan dat het bestuur in principe interesse heeft dat trafohuis over te nemen/ aan te kopen. Momenteel staat het gebouwtje op de nominatie gesloopt te worden. Echter, na het uitvoeren van diverse technische onderzoeken en na inlichtingen te hebben ingewonnen bij diverse instanties blijkt dat het vervoeren van het huisje lastig zo niet onuitvoerbaar zal zijn. Zoals het er nu naar uitziet is het twijfelachtig of de aankoop door zal gaan.

Molensteen

Door de Familie Meijer uit Anna Jacobapolder is een molensteen aangeboden. Bedoeling is om deze bij de weegbrug en vlakbij de molen een plekje te geven. Dit moet echter voorgelegd worden aan de Gemeente Tholen. De leden zijn het er over eens dat een molensteen bij de molen hoort te liggen. We zullen de leden op de hoogte houden.

Verder doet de Voorzitter een oproep aan leden om ideeën aan te leveren voor een excursie of een lezing.

Notulen ALV 2012, 26 april 2012

Geen op-of aanmerkingen. Deze worden vastgesteld.

Ingekomen stukken

Brief van Wim de Ruijter: frankeren kan goedkoper, dit zullen we meenemen bij het uitbrengen van een nieuwe Cronieke.

Mededelingen

Afwezigheid: Johan Geense en Bram van Nieuwenhuijzen

Financieel Jaarverslag 2012

Het verslag, opgesteld door penningmeester Prieneke van Hoeve, wordt getoond op de beamer en toegelicht door de penningmeester. In het afgelopen jaar is het ledental afgenomen, wel hebben we giften ontvangen voor de restauratie van de weegbrug. Daarnaast zijn er door ondernemers "giften" gedaan in de vorm van materialen.

Verslag kascontrolecommissie

Mw de Haan heeft de kas gecontroleerd en in orde bevonden. De vergadering verleent haar goedkeuring.

Benoeming nieuwe leden kascommissie en reservelid kascommissie
Roulatie kascommissie. Mw Vlegels (2e jaar), Wim van Herk is reserve, schuift door naar de kascommissie.

Wie van de leden wil zitting nemen in de kascommissie? Bestuur zal dit verder oppakken.

Bestuursverkiezing

Aftredend: Fons Vlegghels, Bram Wisse, Kees Koopman en Prieneke van Hoeve
Herkiesbaar: allen

In de statuten staat dat iemand gekozen wordt voor 2 jaar. Fons wordt herkozen voor een termijn van 1 jaar en Bram Wisse, Kees Koopman en Prieneke van Hoeve allen voor 2 jaar. Fons bedankt de leden voor het vertrouwen.

Rondvraag

Geen van de aanwezigen maakt hiervan gebruik.

Lezing Ed van Sliedrecht

Ed van Sliedrecht geeft een presentatie over zijn pas uitgekomen boek 'De Armoedzaaiers'. Hij is ondernemer (heeft een adviesbureau) en is schrijver (korte verhalen, debuut roman) Hij heeft in het boek zijn familiegeschiedenis beschreven en getracht die zo dicht mogelijk bij de waarheid te houden. Zijn voorouders waren landarbeiders.

Sluiting

De voorzitter bedankt dhr. van Sliedrecht voor zijn presentatie, en de aanwezigen voor hun bijdrage. Daarna sluit hij de vergadering.

Overzicht activiteiten 2013

Onderstaand een overzicht van de activiteiten van heemkundekring "Philippuslandt" in 2013, samengesteld door secretaris Lena Polderman-Quist.

- De Cronieke is 1 x uitgebracht.

- Herdenking 60 jaar Watersnoodramp Sint Philipsland en Stavenisse. Tentoonstelling foto's en diverse gereedschappen uit die periode in de 'Wimpel'.

- Bijwonen 'Herdenkingsconcert 60 jaar Watersnoodramp' Gemeente Tholen.

- Bijwonen viering '40 jaar Meestof'.

- In het kader van samenwerkingsverband nemen wij deel in de werkgroep 'Watersnoodmuseum Stavenisse'.

- Op 25 april is de Algemene Ledenvergadering gehouden. Dhr. Ed van Sliedrecht heeft een presentatie gehouden over zijn boek 'De Armoedzaaiers'.

- De heemkundekring had wederom een stand op de Braderie. Er was een prijsvraag uitgezet in het kader van de Weegbrug. Dhr. Noorthoek heeft de weging verricht.

- In juni is Han Quist uit het bestuur getreden.

- In september waren we aanwezig op een overleg bij de Gemeente Tholen over een 'Toeristisch Wandelpad Sint Philipsland'.

- Op 28 november heeft de tweede jaarlijkse ledenvergadering plaats gevonden. Dhr. van Luijks heeft zijn boek 'Slag op 't Slaak' gepresenteerd. Verder was er nog een fotopresentatie.

- Verder hebben we de presentatie van het 'Project Verrijking Cultuurhistorische Hoofdstructuur' en de presentatie van het 3e deel van de 'Geschiedenis van Zeeland' in de Gasthuiskerk te Zierikzee bijgewoond.

- Betrokkenheid vanuit Heemkundekring bij het project van de Gemeente Tholen 'Hervormingen Openbaar Groen'.

- Participeren in het 'Project Zeeweringen' m.b.t. de dijkversterkingen op initiatief van de Provincie Zeeland.

- Bijwonen kennismakingsbijeenkomst met de nieuwe commissaris van de koning.

Meldt u aan als nieuw lid!

Nu ook de jaarcijfers over 2013 bekend zijn, zien we de voortzetting van een betreurenswaardige trend: een lichte afname van het aantal leden. Twee redenen liggen hier aan ten grondslag. Op de eerste plaats hebben we door overlijden het afgelopen jaar een aantal leden verloren. Op de tweede plaats waren we genoodzaakt enkele leden van de ledenlijst af te voeren omdat zij, na herhaald verzoek, in gebreke zijn gebleven de verschuldigde contributie over te maken.

Om het ledenbestand ten minste weer naar het oude niveau te brengen heeft het bestuur gemeend een premie als stimulans in te moeten voeren. Wat bedoelen we hiermee?

Welnu, elk lid dat een nieuw lid aanmeldt ontvangt als premie het onlangs uitge-

brachte boekje "De slag op het Slaeck". Dit boekje is geschreven door Wil Luijks, die onlangs voor ons een boeiende presentatie over dit boekje heeft gehouden.

Deze premie geldt overigens ook voor een ieder die zichzelf spontaan aanmeldt.

Aanmelden kan zowel digitaal als telefonisch bij de voorzitter en/of secretaris. De gegevens vindt u in de colofon op bladzijde 2 van de Cronieke of op onze website.

Het bestuur

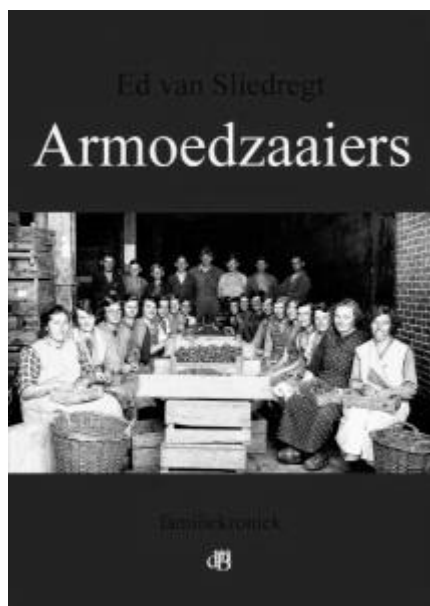
Voor u gelezen

In deze rubriek zijn een aantal besprekingen openomen van boeken en een website welke voor u als lezer van deze Cronieke wellicht interessant zijn. Deze keer een tweetal boekbesprekingen, een bespreking van een luister-cd en een verwijzing naar interessante website met historisch kaartmateriaal.

Boekbespreking – Armoedzaaiers, een familiechroniek

Door Prieneke van Hoeve

Tijdens onze algemene ledenvergadering van april 2013 heeft Ed van Sliedrecht een lezing gehouden over zijn genealogische speurtocht naar zijn voorouders. Nadat hij jarenlang op zoek is geweest naar zijn roots, heeft hij zijn bevindingen vastgelegd in het boek 'Armoedzaaiers' dat in januari 2013 verschenen is.

Op de achterflap van zijn boek staat: "Een toevallige ontmoeting leidt tot een bijzondere ontdekking. Zonder het van elkaar te weten speuren de geboren Dordtenaar Ed van Sliedrecht en de Amerikaanse Susan

VanSledright in oude archieven naar hun voorouders. Pas als ze elkaar jaren later bij toeval op het internet tegenkomen, doen ze een opzienbarende vondst. Ze komen er achter dat ze afstammen van een tweeling, die in 1797 onder armoedige omstandigheden worden geboren in het Brabantse dorp Fijnaart. 'Armoedzaaiers' is een familiegeschiedenis over landarbeiders en vertelt het verhaal van twee broers, waarvan de jongste in 1848 besluit om met zijn vrouw en zoon de grote oversteek te wagen".

Hoewel het grootste deel van het familieverhaal van de Van Sliedrechts zich afspeelt in Fijnaart trekken de tweelingbroers Leendert en Cornelis als zestienjarigen er op uit als dagloners. In de zomer van 1819 komen ze op Sint Philipsland terecht, waar ze werk vinden bij de 'rijke' landbouwer Adriaan van Dijke. Cornelis maakt de dochter, Maria van Dijke, het hof. Ze trouwen in 1820 en Cornelis blijft in Sint Philipsland wonen. Leendert overlijdt in 1842.

In de jaren erna sluiten Cornelis en Maria zich aan bij de groep gelovigen geleid door *Pieter van Dijke, de halfbroer van Maria. Ze raken in de ban van Pieters ideeën om naar Amerika te emigreren. **"Het verhaal gaat dat een dagloner in Michigan tussen de twintig en zesentwintig gulden per maand verdient, een ongekend hoog loon voor een landarbeider

zoals Cornelis. Daarmee kunnen ze een stuk grond kopen en een huis bouwen. Hij heeft niets te verliezen. Het werk ligt stil en de meekrapteelt neemt af vanwege toenemende concurrentie uit Frankrijk. De vooruitzichten zijn niet best. En, als ze besluiten te emigreren dan is Aart verzekerd van een goede toekomst." In 1848 verlaten Cornelis, Maria en zoon Aart Flipland en steken ze met het zeilschip 'Garonne' de Atlantische Oceaan over. Na enige omzwervingen belanden ze in Grand Rapids in de staat Michigan waar ze zich vestigen. Het wordt het begin van de Amerikaanse stamboom van de Van Sliedrechts.

Ed van Sliedrecht is een directe afstameling van de oudste van de tweelingbroers, Leendert, en Susan VanSledright (haar achternaam is veramerikaniseerd) is een nazaat van de geëmigreerde Cornelis. Mocht u het boek 'Armoedzaaiers' (ISBN 978-90-820202-0-5) van Ed van Sliedrecht willen bestellen dan kan dat via armoedzaaiers@upcmail.nl.

*Pieter van Dijke speelde een belangrijke rol in de 'Afscheiding' (zie ook de in de Cronieke gepubliceerde artikelen over het kerkelijk leven in Sint Philipsland van Jan Kempeneers).

** Zie pagina 148 van 'Armoedzaaiers'

Boekbespreking – Geschiedenis van Zeeland deel 1, 2, 3 en 4

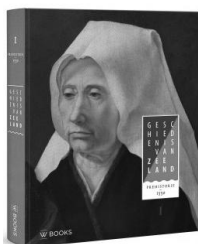
In Cronieke 25 (november 2012) heb ik een artikeltje geschreven over het in 2012 gepubliceerde deel 1 van de 'Geschiedenis van Zeeland'. Er werd toen aangekondigd dat er in het kader van 200 jaar provincie Zeeland in 2014 nog 3 delen zouden verschijnen, hetgeen inmiddels is gebeurd. De monumentale 4-delige reeks kwam tot stand in samenwerking met de 'Stichting Historisch Onderzoek Zeeland' en het 'Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur' van de Universiteit Utrecht. Om een compleet beeld te geven van de gehele serie, herhaal ik kort de inhoud van het eerste deel.

Door Prieneke van Hoeve

Deel 1: van prehistorie tot 1550 (gepresenteerd in september 2012 in Middelburg)

In dit eerste deel wordt de geschiedenis van de prehistorie tot 1550 beschreven in een chronologische opzet. Aan de hand van thema's als landschap, water, politiek, economie, religie en cultuur wordt de lezer meegenomen door de geschiedenis van Zeeland: het veranderende landschap van de prehistorie tot de Romeinse tijd, de invallen van de Vikingen, de sterke bevolkingsgroei in de vroege Middeleeuwen en de economische ontwikkeling tot de 16de eeuw. Het sluit af in 1550, aan de vooravond van de Nederlandse Opstand tegen Spanje.

Zie: <http://www.wbooks.com>

Deel 2: van 1550 tot 1700 (gepresenteerd in november 2012 in Goes)

'De Gouden Eeuw van Zeeland', zo wordt de periode 1550-1700 ook wel genoemd. De Zeeuwen speelden een centrale rol in de strijd van de jonge Republiek tegen Spanje maar al spoedig zou het economische en politieke zwaartepunt van de nieuwe strijd naar het Noorden verschuiven.

De Zeeuwen bleken echter dankzij hun ondernemersgeest uitstekend in staat om de welvaart van het gewest op peil te

houden. En dat ondanks oorlogshandelingen en de niet aflatende strijd tegen het water. Ook kwam er een eind aan het proces van landverlies. Door inpoldering kon - met name in Staats-Vlaanderen en op de Bevelanden - liefst 52.000 hectare worden toegevoegd aan de landbouwgronden. De Zeeuwen waren er in geslaagd een wonder te bewerkstelligen. Zie: <http://www.scezn.nl>

Deel 3: van 1700 tot 1850 (gepresenteerd in oktober 2013 in Zierikzee)

In dit tijdperk moest Zeeland zich grondig heroriënteren. De bakens moesten worden verzet toen de stedelijke economie in het slop raakte, de positie in het nationale en internationale politieke krachtenveld verloren ging en het grondgebied van de provincie werd uitgebreid met Zeeuws-Vlaanderen. De handel viel als pijler onder de Zeeuwse welvaart weg, maar de bloeiende landbouw zorgde er voor dat de provincie op de been bleef.

Zeeland werd van een stedelijk handelsgewest een agrarische plattelandssamenleving. Het gewest toonde een opmerkelijke veerkracht. Naar landelijk voorbeeld werd na 1795 een nieuw politiek bestuur opgezet, de katholieke kerk kon zich vrijuit manifesteren en Zeeland deed volop mee aan de beschaving van het volk door middel van armoedebestrijding en onderwijs. De culturele genootschappen gooiden het in het vervolg over de provinciale boeg.

Het verlies van de gewestelijke soevereiniteit en van de tweede plek in de Republiek gaf in Zeeland een krachtige stoot tot de verdere ontplooiing van een provinciale cultuur. Na in de periferie van het koninkrijk terecht te zijn gekomen, redde Zeeland zijn zelfbeeld met helden uit het verleden en de cultuur van het 'gewone' volk. Zie: <http://www.scezn.nl>

Deel 4: van 1850 tot 1850 (presentatie in maart 2014 in Sas van Gent)

Nog nooit was Zeeland zo gedecentraliseerd bestuurd als kort na 1850. Nieuwe

wetten van Thorbecke gaven gemeenten en lokale (boeren)elites het volle bestuurlijke pond. Tot aan de herindelingen omstreeks 1960 bepaalde deze decentrale structuur het bestuurlijke aanzicht. Vooral tussen 1912 en 1938 speelde hier de verhouding tussen boeren en landarbeiders. Nog tot in de jaren vijftig waren de echo's van de sociale kwestie te horen in de gemeentepolitiek.

Grote veranderingen kwamen na de Watersnoodramp. Herverkaveling, de uitvoering van het Deltaplan, het samenvoegen van polderbesturen. Zeeland werd beter bereikbaar, maar ook op eigen kracht bereikte men veel. De Zeelandbrug was een initiatief van het provinciebestuur. Het toerisme profiteerde van de al bestaande oost-west verbindingen. Ook op cultureel gebied gebeurde er van alles. Geschiedenis van Zeeland 4 laat zien dat er heel wat vooraf ging aan Dragonfly, Racoon en Bløf. Zie: <http://www.wbooks.com>

Het eiland Sint Philipsland

Dit nieuwe standaardwerk over de Zeeuwse geschiedenis is een must have voor alle Zeeuwen in Zeeland en daarbuiten. Naast de gebruiksvriendelijke en tegelijkertijd wetenschappelijk verantwoorde tekst bevat elk boek ook vele mooie illustraties, kaarten, foto's, afbeeldingen van schilderijen & van kenmerkende voorwerpen en een index op geografische en persoonsnamen. Het is echter jammer dat Sint Philipsland nauwelijks voorkomt in de eerste drie delen (het vierde deel heb ik nog niet gelezen). Graag had ik wat meer historische informatie gekregen over ons eiland.

De auteurs, uitgever en verkooppunten

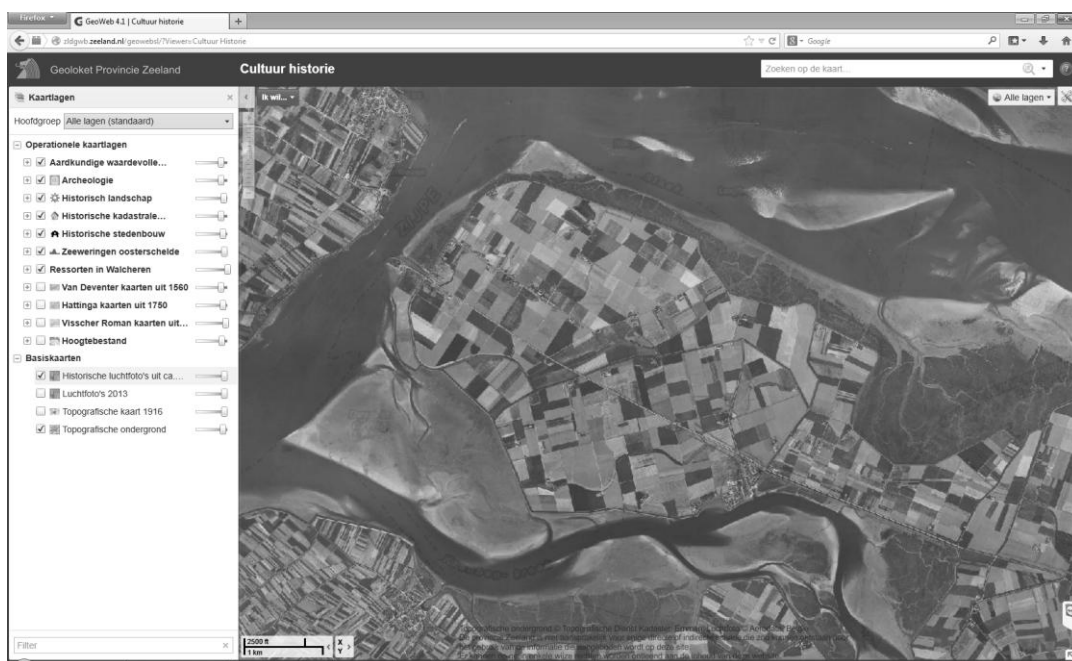
Ruim twintig auteurs van diverse universiteiten zijn bij het project betrokken. De meesten houden zich al lang intensief met de geschiedenis van Zeeland bezig. De redactie bestaat uit prof.dr. P.A. Hendrikx (deel 1), prof.dr. W.W. Mijnhardt (deel 2), dr. J.C. Dekker (deel 3) en dr. J. Zwemer (deel 4). De eindredacteur, tevens projectleider, is dr. P. Brusse. Voor verdere informatie hierover zie <http://www.geschiedeniszeeland.nl>

De vierdelige reeks wordt uitgegeven door uitgeverij W-books en is te koop in de Zeeuwse boekhandels. De gehele reeks van vier boeken wordt geleverd in een fraaie cassette.

Website – Terug in de tijd in Zeeland

Hoe zag Zeeland er vroeger uit? Wat stond er vroeger op de plaats waar mijn huis staat? Met een paar muisklikken kan iedereen sinds vorige week de historie van een Zeeuws perceel –van huis tot weiland- tot vijf eeuwen terug op oude kaarten zien.

In samenwerking met de Provincie Zeeland stelt het Zeeuws Archief de van georeferentie en vectorisatie voorzien historische kaarten digitaal beschikbaar. Aan het project is vier jaar gewerkt. De historische kaarten zijn opgenomen in het geografisch informatiesysteem van de Provincie.

Via de digitale Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zeeland (CHS) kan iedereen de kaarten raadplegen: www.zeeland.nl/chs. Via de Cultuurhisto-

rische Hoofdstructuur Zeeland (Geoloket) kan iedereen diverse cultuurhistorische elementen op kaarten raadplegen, zoals archeologische vindplaatsen, scheeps-

wrakken, waterstaatkundige objecten, monumenten en historische boerderijen.

Bron: de 'Bevelander', 18-12-2013

Luister CD – Verhalen in dialecten van Schouwen-Duiveland

Door Prieneke van Hoeve
(in verkorte vorm overgenomen uit 'Nehallenia' nr. 181)

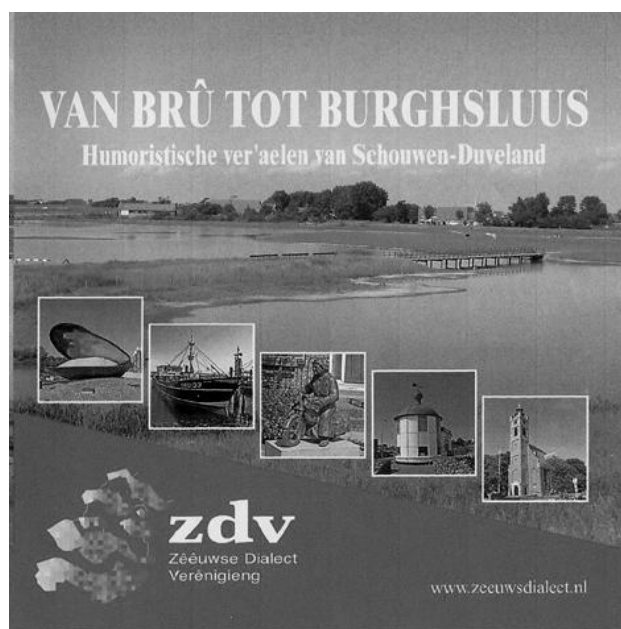
Afgelopen oktober is er door de 'Zeeuwse Dialect Vereniging' een luister CD met diverse verhalen in de verschillende dialecten uit Schouwen-Duiveland uitgebracht. Het is de bedoeling dat andere Zeeuwse regio's zullen volgen.

Van de volgende vertellers en schrijvers zijn op deze CD verhalen te beluisteren: Maartje Stuit vertelt het verhaal van de zeemeermin van Westenschouwen. Als stille getuige staat daar nog altijd de Plompe Toren in het landschap. Joop van Loo vertelt in het dialect van Zierikzee een verhaal van Ad Leijdekkers. Ook zeer bekend zijn zijn zelfgeschreven liedjes, waarbij hij zichzelf begeleidde op de gitaar. Onder het pseudoniem Arjaon schreef hij verhalen en gedichten voor de Zierikzeesche Nieuwsbode. Op de CD is ook een geluidsopname van Wilem van Gilst van Omroep Zeeland te horen. Als Wullem schreef hij ook regelmatig stukjes in de Zierikzeesche Nieuwsbode. Hij was

een 'Bruenaer' in hart en nieren met een groot gevoel voor humor. Ook van Henk en Leni Blom zijn enkele verhalen te beluisteren. Zij zijn bekend van hun optreden met het cabaretgezelschap Kant'oöi en samen hebben ze een boekje uitgegeven met verhalen in het dialect. Op de CD staan eveneens verhalen van Teun Rosmolen en Harry Boot. Laatstgenoemde, een Kerkwerker, schrijft verhalen in het dialect en columns voor de PZC. Wim de Vrieze, zeer actief in de Schouwse Westhoek, vertolkt op de CD twee verhalen. Tenslotte vertelt Marietje Dijkstra, geboren en getogen op Bruinisse, een verhaal. Zij is lid van de klederdrachtvereniging en houdt voordrachten. Veelal vertolkt zij verhalen die overgeleverd zijn en waarvan de schrijvers niet bekend zijn. Kortom, de CD bevat een keur aan boeiende en humo-

ristische verhalen die het beluisteren meer dan waard zijn.

De CD is te koop bij een aantal regionale boekhandels en bij de 'Zeeuwse Dialect Vereniging' voor €10,-.

Het tunneltje onder de Oostdijk

De plannen voor de aanleg van een tunneltje onderlangs de Oostdijk leefden al heel lang bij het toenmalig gemeentebestuur. Uiteindelijk stemde men in het najaar van 1991, na nog steeds heel lang aarzelen, er in toe een globaal onderzoek te starten naar het volledig afgraven van de Oostdijk (Sint Philipsland was toen nog een zelfstandige gemeente). Dit was nodig om een goede afweging te kunnen maken met betrekking tot het bouwen van een tunneltje.

Door Fons Vlegghels

Toenmalig wethouder de Jager noemde het idee van CDA raadslid Vroegop om de Oostdijk af te graven een *drastisch maar moedig* plan. Zijn opzet was om de tweedeling van St. Philipsland te verminderen dat met name voor ouderen en fietsers erg belangrijk zou zijn. Bovendien lag de Oostdijk er dramatisch slecht bij! Legio opritten waren verzakt en door de Oostdijk af te graven zou er meteen minder straatonderhoud zijn. Nadeel van het afgraven was uiteraard dat er een beeldbepalend element in de gemeente zou verdwijnen. Bovendien was het ook nog eens de vraag of de Provincie toestemming voor het afgraven zou geven. Vroegop liet weten dat zijn idee als een soort prikkel bedoeld was om eindelijk een keer tot een oplossing te komen, of een tunnel of de Oostdijk afgraven. SGP woordvoerder Geluk noemde de Oostdijk destijds een markant stukje St. Philipsland. Al in een eerdere stadium had zijn partij voor de bouw van een tunnel gepleit om met name de oudere inwoners van het Sluisblok gemakkelijker contact met de voorzieningen in de dorpskom te laten krijgen. Geluk benadrukte geen bezwaren te hebben met een onderzoek naar het afgraven van de Oostdijk.

De Burgemeester daarentegen vond het niet juist om te gaan studeren op het afgraven van de Oostdijk omdat dit de zaak ernstig zou vertragen. *Bovendien is de Oostdijk beschermd, dat ligt vast in een bestemmingsplan, en het is in strijd met mijn hele wezen om een dijk af te graven*, aldus de burgervader. Hij vervolgde zijn betoog met de opmerking dat de Provincie bij een eventuele tunnelaanleg maximaal 10% zou bijdragen in de kosten zodat het dus grotendeels op de gemeente zelf zou aankomen. Een snelle rekensom had geleerd dat de totale kosten circa fl.150.000 zouden gaan bedragen, welk bedrag volledig uit de reserves moest komen. Wethouder de Jager bleef bij zijn standpunt dat een onderzoek naar het afgraven van de Oostdijk belangrijk was. *Tenslotte is er over deze problematiek al meer dan tien jaar een discussie gaande. Dit vereist*

dan ook een grondig onderzoek, zo eindigde hij zijn onderbouwing. Ook PvdA-raadslid Kornaat deed nog een duit in het zakje door de verkeersveiligheid te benadrukken. Hij voelde alleen voor een tunnel wanneer aan beide kanten van de Oostdijk het trottoir doorgetrokken zou worden, zodat kinderen en bejaarden het tunneltje veilig zouden kunnen passeren. Walpot vulde nog aan door te stellen dat er aan weerskanten van de tunnel een sluisje diende te komen en daarnaast heb je dan ook altijd nog het dijktaalud.

In de begroting van 1993 staat de aanleg van een tunnel in de Oostdijk op de eerste plaats. Zoals verwacht dient het bedrag van fl.150.000 volledig uit de reserves te komen! *"De geringe speelruimte baart ons zorgen"*, zo schreef b. en w. aan de gemeenteraad in de begrotingsbrief 1993. Ook toen al had iedere gemeente te maken met decentralisatie van rijkstaken die vrijwel nooit gepaard gaan met een evenredige toename van geldmiddelen. *Willen we investeren dan ontkomen we niet aan verhoging van gemeentelijke belastingen*, aldus b. en w. Ter illustratie: St. Philipsland telde destijds 897 woningen, waarvan 671 in de kern St. Philipsland en 112 in de kern Anna Jacobpolder, in de resp. buitengebieden 45 en 69.

December 1992: De tunnel onderdoor de Oostdijk komt er, zo besliste de gemeenteraad door akkoord te gaan met de fl.169.050 die het plan uiteindelijk zou gaan kosten. De PvdA stelde nog wel als eis dat er aan de kant van de Sluisblok voorzieningen dienden te komen om de verkeersveiligheid te garanderen. Dat ontlokte bij wethouder de Jager de opmerking dat zulks zou kunnen betekenen dat er een eerste zebrapad in het dorp gaat komen. Omdat er nog een aantal vergunningen geregeld moesten worden was niet bekend wanneer met het werk begonnen

zou kunnen worden. Daarnaast was er het gemeentebestuur veel aan gelegen om tegelijkertijd het gehele wegdek van de Oostdijk te verbeteren. Zoals te doen politiek gebruikelijk ontstond er een breedvoerige financiële discussie over de te nemen beslissingen m.b.t. extra werkzaamheden zoals het aanpassen van bestaande nutsvoorzieningen alsmede het aanpassen van de bestrating en het aanbrengen van voorzieningen ter verhoging van de verkeersveiligheid.

Dit laatste deed Geluk opmerken *dat veiligheid natuurlijk een belangrijk issue is maar dat ook niet vergeten mag worden dat Sint Philipsland geen wereldstad is met dusdanig grote verkeersstromen.* Vroegop deed nog een poging de discussie van een jaar geleden opnieuw te openen dat het opgraven van de volledige Oostdijk op de lange termijn misschien toch wel voordeliger zou zijn. Die discussie werd al snel door burgemeester Vogel in de kiem gesmoord door duidelijk te maken dat afgraven op korte termijn veel duurder was. Aan de slag dus!!

Juli 1993. Vele jaren was het een wens, maar de tunnel onder de Oostdijk is inmiddels een feit. De wijk "de Sluisblok" (Juliana-Emma-Prins Hendrik-Deense- en Stationsstraat) is voor voetgangers en fietsers beter ontsloten. Wie bij de winkels of kerken moet zijn, kan die vanuit de Sluisblok gemakkelijker bereiken!

Bron: Artikelen uit Eendrachtbode

Over brievegaarders, bestellers, centralisten, een postmeester en kantoorhouders

De Post op Sint Philipsland

Het is druk op het gemeentehuis aan het Schooldreefje op 11 april 1896. Marinus Pieter Faasse en Janna Poulina Meijer gaan de trappes van het gemeentehuis op om elkaar het jawoord te geven. Marinus (37), brievegaarder van beroep en Janna (29), zonder beroep, worden gevolgd door de getuigen en hun naaste familie om de plechtigheid bij te wonen en de huwelijksakte te tekenen. Precies op dezelfde dag gaan ook Johannes Marinus Kunst en Jacoba van Elsäcker, een dochter van de hoefsmid, naar de secretarie om zich door de ambtenaar in de echt te laten verbinden. Zij zijn respectievelijk 27 en 19 jaar oud op de dag van hun huwelijk. Gezien het beroep van de mannen lijkt het of ze afgesproken hebben om op dezelfde dag te trouwen. De vader van Marinus Faasse, Adriaan Faasse had het postgebeuren al eerder in huis. Hij was veerman naar Tholen, naar de zogenaamde aanlegplaats 't Rammegors. Hij zette daar niet alleen zijn passagier(s) af, maar nam ook de post die in zijn bestelhuis was bezorgd, mee naar deze plaats. Hij vervoerde vandaar ook de poststukken en de passagiers die voor Sint Philipsland bestemd waren of daar op bezoek gingen. Al roeiende, maar ook geholpen door zijn zeil maakte Faasse de tochtjes naar en van de overkant. Zodoende kreeg Adriaan Faasse ook het eerste postbestelhuis op Sint Philipsland.

Door Jan Kempeneers

Het vervoer over water zou nog tot 1884 duren. Na het trouwen van Marinus Pieter Faasse in 1896, zien we het postgebeuren van het kleine huisje in de Voorstraat naar de Achterstraat verhuizen. Uit het huwelijk van Marinus en Janna Poulina Meijer worden in de nieuwe woning die nu bekend staat als Achterstraat 1, in korte tijd drie kinderen geboren. Maar ach, het zit niet mee in het jonge gezin. De eerste twee zoontjes, Adriaan en Kees overlijden al in 1900 en 1901 op drie- en vierjarige leeftijd. Opa Adriaan Faasse is inmiddels

ook bij het gezin ingetrokken. Hij helpt zijn zoon Marinus met de post omdat ook hij tobt met een afnemende gezondheid. Marinus' broer Andries Faasse, die inmiddels als postbode is aangesteld, helpt zijn broer in het bestelhuis. Hulp was er genoeg, maar het mocht niet baten. Marinus is op 27 januari 1901 op 37-jarige leeftijd overleden. Met de hulp van familie wordt het ontvangen en bezorgen van de post nog tijdelijk voortgezet.

Postmeester Jan Kunst

Na het overlijden van brievegaarder Marinus Faasse wordt in de loop van

Tweede van links op deze foto is Marinus Pieter Faasse, van beroep brievegaarder. De andere personen op deze uit circa 1899 daterende foto zijn onbekend.

1901 duidelijk dat Johannes Marinus Kunst, die met zijn vrouw Jacoba van Elsäcker de postzaken te Poortvliet behartigde, de opvolger van Faasse op Sint Philipsland wordt. Het postverkeer nam in die tijd aanmerkelijk toe. Een van de redenen was dat de laatste dertig jaar van de 19de eeuw niet minder dan 300 personen, dat was een vijfde deel van de bevolking, naar Noord-Amerika emigreerde. Ondanks deze volksverhuizing kampte men op het platteland nog steeds met werkeloosheid. Met de afname van de kindersterfte, dat een toename van de bevolking tot gevolg had, kampte men op het platteland nog steeds met werkeloosheid. Dat had tot gevolg dat kort daarna nog eens een derde van de werkende bevolking naar Rotterdam en andere plaatsen verhuisde om werk te vinden in de havens, de industrie of andere bedrijfstakken. Menigeen slaagde er ook in een winkel te beginnen of over te nemen. Het postverkeer, over en weer, nam aanmerkelijk toe. Het postkantoor in het dorp en de postbode in uniform op de straat werd een begrip.

Op 1 mei 1901 vestigde het echtpaar Kunst-van Elsäcker zich in de geheel nieuwe woning aan de Voorstraat. Tegenover hun, in de derde woning vanaf het oude kerkhof, bij de hervormde kerk woonden zijn ouders Andries Kunst en Metje van Nieuwenhuizen. Zij runden daar een van de vele winkels en winkel-tjes die de Voorstraat telde. Een gedeelte

Postmeester Jan Kunst in het laantje bij de Nederlands Hervormde Kerk.

* * Nog treurende over het verlies van mijne 2 Kinderen, werd ons hart wederom diep getroffen, door het overlijden van onze dierbare Echtgenoot, Zoon en Broeder

M. P. FAASSE,

in leven Brievengarder te St.-FILIPSLAND, na een langdurig doch geduldig lijden, in den ouderdom van 37 jaren en 3 maanden; zwaar valt ons dit verlies, doch wij willen berusten in Hem die geen rekenschap geeft van zijne daden.

St.-FILIPSLAND, 27 Januari 1901.

Wed. M. P. FAASSE—MEIJER.

A. FAASSE.

A. FAASSE Az.

N. FAASSE—MEIJER.

D. M. FAASSE.

N. FAASSE—KUNST.

De overlijdensadvertentie van Marinus Pieter Faasse uit de Zierikzeesche Nieuwsbode.

van de nieuwe woning van de brieven-garder werd ingericht als kantoor. Te Poortvliet had Kunst al de nodige ervaring opgedaan in het postwezen. Wat voor de dorpelingen al een beetje voor de hand lag gebeurde. De vriend van Faasse, de eerder genoemde Johannes Marinus Kunst werd op Sint Philipsland dus benoemd als zijn opvolger. Nog steeds bleef het beroep 'brievengarder' in stand. Maar toen Kunst eenmaal in functie was, veranderde dat. Niet alleen met zijn naam- maar ook met zijn beroep werd afgerekend. Waar de 'titel' zo snel vandaan kwam is niet duidelijk, maar voortaan heette hij voor de Fluplanders: 'postmeester Jan Kunst'.

Pastorie van ds. L. Boone

De jaren rijgen zich aan. De christelijk afgescheiden gemeente, nu oud gereformeerd, was al sinds het overlijden van ds. Pieter van Dijke in 1883 vacant. Deze gemeente bracht in het najaar van 1903 een beroep uit op ds. Laurus Boone te Terneuzen, dat door hem werd aangenomen. Ds. P. van Dijke woonde tot zijn overlijden in een eigen woning, nu Voorstraat 38, bij zijn kerk. Nu ds. Boone het besluit had genomen om het beroep naar Sint Philipsland aan te nemen was de gemeente niet in het bezit van een pastorie.

De weduwe van ds. Pieter van Dijke, Janna Willemina Maria van Dijke-Meijer, bleef tot haar overlijden in 1893 met haar nog thuiswonende kinderen in de pastorie wonen. Zoon Pieter 1849-1923, bleef de financiën en de administratie van de kerk behartigen. Hij en zijn vrouw Johanna Kornelia van Dalen 1858-1942, een dochter van landbouwer Johannes van Dalen en Apolonia Geluk van de Steenepoort,

met wie hij op 18 september 1898 trouwde, bleven in de voormalige pastorie wonen. Goede raad was duur. Haast alle woningen in de Voor- en Achterstraat werden bewoond door twee, soms zelfs door drie gezinnen. Er was op het dorp, plat gezegd een ernstige woningnood. In het zogenaamde gehucht Het Karreveld waren ook al een aantal heel eenvoudige arbeiderswoningen opgetrokken.

Mogelijk heeft genoemde Pieter van Dijke, die in zijn eentje als kerkmeester fingerde, bemiddeld om een pastorie, die geschikt was voor een gezin als dat van ds. L. Boone in eigendom te krijgen. In 1904 laat de oud geref. gemeente een koopcontract maken. Het bedrag, groot f. 4.000,- zal nodig geweest zijn voor de koop van de pastorie. Ds. L. Boone met zijn vrouw en acht kinderen nemen in februari 1904 hun intrek in deze nog vrij nieuwe woning. Zodoende kon het gebeuren dat vanaf die tijd de in 1873 gebouwde pastorie van de hervormde kerk en die van de oud gereformeerde kerk naast elkaar stonden. Nu moet gezegd worden dat zulks voor ds. Boone geen probleem

Deze werd opgeheven en zaakvoerder W.J. Beurkens, die daarin woonde liet een nieuwe woning bouwen in de Gladiolenstraat. De toenmalige predikant ds. L. Gebraad en zijn vrouw drongen er bij de kerkenraad op aan om deze te kopen. Dat werd gehonoreerd. Hij nam deze pastorie als eerste predikant van de o.g.g. in gebruik. Nog steeds doet deze woning als zodanig dienst, maar wordt thans onder voorwaarden verhuurd.

In verband met de vestiging van de predikant, verhuist postmeester Jan Kunst in 1904 naar een woning naast de 'Oude School' in de Achterstraat. Deze ging voortaan als kantoor voor de posterijen dienst doen. Het echtpaar Kunst blijft daar op het kantoor tot 1 november 1922. Zij worden bijgestaan door Gerardus van der Dussen, die inmiddels als brievenbesteller is aangesteld. Op genoemde datum zien we opeens brievengarder Jacobus van Elsäcker, een zwager van Kunst op het postkantoor verschijnen. Hij komt met zijn vrouw Anna Catharina de Graaf en hun drie kinderen: Adriana, Janna en Adriaan uit Dinteloord. Het blijkt slechts

Voorstraat 3, de woning die gebouwd is in opdracht van postmeester Jan Kunst.

was, omdat hij bekend stond om over kerkmuren heen te kijken. Zijn eerste buurman was ds. J. Schouten, die in 1906 een beroep aannam naar Noordgouwe. Nog datzelfde jaar maakte Boone kennis met ds. E.G.J. Bal. De woning bleef tot het eind van de jaren zestig als pastorie in gebruik. Toen kocht de oud gereformeerde gemeente de woning naast de pastorie van de coöperatieve landbouwvereniging.

een overgangperiode te zijn. Na vier jaar geeft Jacobus, de broer van Jacoba de werkzaamheden op het kantoor weer uit handen. Hij vertrekt dan op 15 november 1926 met zijn gezin naar Goes.

We noemden de Fluplandse jongeman Gerardus van der Dussen al. Op 28 februari 1919 trouwde hij met Cornelia Pieterella Verkerke. In november 1926

wordt deze besteller als kantoorhouder aangesteld.

Schoolstraat 16

Waarschijnlijk is Kunst, wiens huwelijk kinderloos blijft, vervroegd met pensioen gegaan. Ze hebben een nieuwe woning laten bouwen, die nu bekend staat als Schoolstraat 16. Zij worden hier echter niet met rust gelaten. Na de beruchte crisistijd van de dertiger jaren volgt op 10 mei 1940 de Tweede Wereldoorlog.

De Duitse bezetter laat zich op Sint Philipsland gelden alsof alles het hunne was. Aanvankelijk de burgemeester, daarna twee wethouders en twee ambtenaren moeten de bevelen uitvoeren die ze door de bezetters worden opgelegd. Veel gezinnen moeten een plaatsje in hun woning vrij maken voor inkwartiering van Duitse soldaten. Ook postmeester Jan Kunst krijgt bezoek. Hij moet zijn nog vrij nieuwe woning Schoolstraat 16 beschikbaar stellen.

Woning gevorderd

Zonder pardon wordt de oud-postmeester met zijn vrouw gedwongen om te verhuizen: 'Uw huis wordt gevorderd voor Duitse militairen', zo kreeg Kunst van het overgebleven ambtelijk apparaat te Sint Philipsland te horen. Waarschijnlijk zijn ze bij familieleden ondergebracht. Duitse militairen worden in meerdere gezinnen ingekwartierd, maar de staf en een aantal ondergeschikten vestigen zich in de woning van Kunst in de Schoolstraat. Onder

V.l.n.r.: Cornelia Pieterella Verkerke met haar echtgenoot Gradus van der Dussen. Rechts op de foto Willem Kaashoek die toen hulpbesteller was. De foto is vermoedelijk eind jaren '20 van de vorige eeuw gemaakt voor het postkantoor aan de Achterstraat 1. Dit kantoor is tijdens de Ramp van 1953 verwoest.

de rook van de hervormde kerk is deze woning bijzonder geschikt. Vanuit de toren van de kerk kan de omgeving worden verkend en voortdurend in de gaten worden gehouden.

Johannes Marinus Kunst, die de postzaken van 1901 tot 1922 behartigde, is op 14 november 1943 op 73-jarige leeftijd overleden. De familie Van Elsäcker probeerde via het zogenaamde gemeentebestuur, hun woning weer terug te krijgen. Het lukte hen niet. Waarschijnlijk stonden

de enkele ambtenaren en bestuurders, die op het gemeentehuis aanwezig waren, met hun rug tegen de muur en onder zware druk. Bevel was op dat moment immers bevel.

Bevrijd

Op 4 november 1944 is Sint Philipsland bevrijd door de Canadezen. Waarschijnlijk bleef de weduwe Jacoba Kunst-van Elsäcker na de bevrijding van 5 mei 1945 nog in haar huis wonen. Zij is hier overleden op 8 november 1948 op 78-jarige leeftijd. De woning bleef daarna nog in de familie. In december 1948 verhuisden schilder Marinus Zwagemaker (1917-2007) en zijn vrouw Grietje (Gré) van Elsäcker van de Voorstraat naar dit pand in de Schoolstraat. Schoonzoon Zwagemaker zette het schildersbedrijf van zijn schoonvader Jan van Elsäcker voort. Toen de schade aan de woningen na de februariramp van 1953 eenmaal hersteld was, bleek dat voor meerdere schilders, Vermeulen, De Kok, Walpot en dan ook Rinus Zwagemaker, de opvolger van Jan van Elsäcker, de spoeling te dun was. Op 14 oktober 1960 verhuisde het gezin Zwagemaker met hun drie kinderen Anne Marie, Wilhelmina en Elizabeth Willemmina naar Ermelo.

Gerardus van der Dussen

In november 1926 wordt deze brievenbezorger als kantoorhouder aangesteld, zo hebben we genoemd. Veel schoolkinderen van toen weten nog dat er in zijn tuin,

De Voorstraat, met halverwege de straat, aan de rechterkant het postbestelhuis. Tot en met 1896 is het pand als zodanig in gebruik gebleven. Tegenwoordig staat naast het voormalige postbestelhuis het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente.

dicht bij de school, allerlei pluimvee rond scharrelde. De tuin grensde aan het oude kerkhof rond de kerk. De haan kakelde en het: tok-tok- tokkedôôt van de hennen galmde gewoontegetrouw over het Schooldreefje als ze hun eitje gelegd hadden.

Ook bij Van der Dussen was het nog een vrij eenvoudig postkantoor. Na verloop van tijd liet hij er aan de zijde van de Achterstraat, in de vorm van een afdak een wachtkamer en een bijkeuken aanbouwen. Via een loket kon je met de kantoorhouder spreken en zeggen waar je voor kwam. Geld overmaken via een postwissel, dat was voor velen te ingewikkeld. Dat deed de kantoorhouder. Geld op je boekje zetten of er afhalen, voor dat alles moest je een beroep op hem doen. Een footje van een stuiver of een dubbeltje maakte veel goed.

Ook voor het telefoneren was men op het postkantoor aangewezen. Het is mij niet helemaal duidelijk wanneer en vanaf welke datum we onze familie en kennissen buiten het dorp via de lijn konden bereiken. Wel weten we dat er maar heel weinig mensen waren die een telefoon hadden. Meestal waren dat landbouwers, winkeliers en zakenmensen. Met mij zullen velen nog weten dat we bij een spoedgeval bij een ander moesten vragen of we even mochten bellen. Dan werd het nummer van het postkantoor gedraaid. Zodra het woord 'centrale' werd genoemd groette je de centralist(e) en vroeg je bijvoorbeeld of ze je met nummer 5724 in Rotterdam wilden verbinden. 'Even geduld' en kort daarna kreeg je te horen: 'u bent verbonden'. Deze ceremonie duurde tot 1959. Toen kregen we te Sint Philipsland een kengetal. Sommige dorpen of steden hadden dat al of kregen het kort daarop. Vanaf je eigen telefoon, die ergens aan de wand hing, kon je toen zonder tussenkomst van de centrale bellen. Maar het was nog lang niet voor iedereen weggelegd dat men was aangesloten op het telefoonnet. Dat was veel te duur, maar dat niet alleen. Tot circa 1980 had men ook nog een wachttijd om aangesloten te worden op het net.

Met pensioen, maar eerst het water

Op 7 december 1959 bereikte Gerardus van der Dussen, Gradus, zoals hij op Flupland werd genoemd, de pensioenge-rechtigde leeftijd. Daar ging echter nog het nodige aan vooraf. In de rampnacht van 1 februari 1953 is in de omgeving van het poskantoor veel verwoest. Het water

van de dijkdoorbraken in de Zuiddijk en de Westdijk ging eerst noordwaards en vandaar kwam het in alle hevigheid terug naar het dorp. Dat had tot gevolg dat een groot deel van de Schoolstraat, de Achterstraat en de Zuiddijk tot op de fundering werd weggevaagd, andere woningen waren zwaar be-

schadigd. De 'Oude School' van 1860 naast de woning en het kantoor van Van der Dussen stortte voor de helft in en moest worden afgebroken. De aanbouw van het postkantoor verdween eveneens. Ook de rest van de woning is afgebroken. Op die plaats bouwde men kort daarop de brandweerkazerne met gemeentewerkplaats. Na de Ramp liet Van der Dussen met zijn vroegere overbuurman, commissionair Fien Geense een twee onder een kap woning in de Schoolstraat bouwen. Het zijn de panden die nu bekend zijn als Schoolstraat 18 en 20. Ook de telefooncentrale voor het telefoonverkeer moest nog mee verhuizen. Tijdens de bouw en de inrichting van de nieuwe woning annex postkantoor blijft het post- en telefoongebeuren in de woning van Rinus Everaers op de Oostdijk en gedeeltelijk in de Julianastraat. Het blijft behelpen in dit noodkantoor tot het nieuwe kantoor is ingericht. Tot 1959 moesten de Fluplanders voortaan op het adres Schoolstraat 18 naar de post. Daarvoor stelde de familie Van der Dussen de hal en de voorkamer van de nieuwe woning beschikbaar.

Willem Christiaan Kaashoek

Op 1 februari 1953 liep Willem Christiaan Kaashoek al 27 jaar mee in het postgebeuren. Lange tijd als bezorger, maar hoe drukker het werd op het kantoor, des te meer moest Willem ook daar inspringen en kantoorhouder Gradus van der Dussen vanaf het begin terzijde staan.

Na de lagere school begint de zoon van Adriaan Andreas Kaashoek en Jannetje Gunter eerst in de landbouw. Vader Adriaan bewerkt dan het land met de paarden. Willem werkte de eerste jaren als schuurknecht en soms op het land. Geboren in 1907, is hij ruim één jaar jonger als zijn

Het hoge huis aan de rechterkant is het pand Schoolstraat 16, wat postmeester Kunst heeft laten bouwen. Op de foto het bruidspaar Lauwrens Quist en Jannetje Mari-na Geense met wederzijdse ouders op 28 juni 1951.

broer Johannes, die al vanaf zijn 15de te vinden is in de plaatselijke centrale waar met een zware dieselmotor elektriciteit wordt opgewekt. De Amsterdammer Carl August Rudolf Knutschke is op 13 februari 1920 als elektricien met zijn gezin naar Sint Philipsland gekomen. Tegenover de 'Oude School' wordt in de plaatselijke centrale de stroom opgewekt voor de Fluplanders. Johannes wist zich daar op te werken als hulpmachinist bij Knutschke en mocht zelfs met de motor met zijspan van de elektricien wel eens een rondje rijden. Het plaatselijk stroom opwekken in de centrale duurde tot 1929, toen de P.Z.E.M. de stroom ging aanleveren. Om kort te zijn over Johannes, hij leerde al op jonge leeftijd voor automonteur, onder andere bij de firma Akkerdaas te Noordgouwe. Daar gaat hij ook na zijn huwelijk met Cornelia Kunst in 1932 wonen. Johannes is daar chef-monteur. Hij is daar al in 1949 op 43-jarige leeftijd overleden.

'Wullem van de post'

Zijn broer Willem zag de vorderingen van zijn één jaar jongere broer aan en voelde er niets voor om als jongeman voortdurend in de kluiten te blijven wroeten. Toen er in de tweede helft van de jaren twintig een postbesteller werd gevraagd te Sint Philipsland meldde hij zich als eerste bij kantoorhouder van der Dussen. Dat had tot gevolg dat Willem in 1926 werd aangenomen als hulpbesteller.

De hoeveelheid post die toen verwerkt en bezorgd moest worden groeide gestaag. Zelfs zodanig dat er op het dorp in de loop van de jaren twee keer per dag moest worden bezorgd. De stoomtramdienst

Steenbergen-Haamstede vervoerde destijds de post in een apart rijtuig. Een ambtenaar van de posterijen reed daarin mee om de post per plaats onderweg te sorteren. Ook het telefoonverkeer nam jaarlijks toe. Het is inmiddels alweer 55 jaar geleden dat de telefoon is geautomatiseerd. De tussenkomst van de centrale op het postkantoor verdween in 1959.

In 1926 begint Willem Kaashoek als hulpbesteller, maar dat is al snel een vaste aanstelling geworden. Willem was een begrip bij de post. Al snel werd hij op Flupland 'Wullem van de post' genoemd en dat is zo gebleven. Zowel in het dorp als in het buitengebied stond Willem bekend als een behulpzaam postambtenaar. Hadden de mensen in het buitengebied een brief om te verzenden, daarvoor had Willem een apart vakje in zijn grote leren posttas. Aanvankelijk liep hij op straat nog in zijn burgerpakje, maar dat veranderde al snel in een uniform met postpet.

Anna Jacobapolder had een apart postkantoor. Daar stond de familie Van de Velde

"Wullem van de post", ofwel Willem Christiaan Kaashoek. Jarenlang bracht hij, eerst eenmaal maar later twee keer per dag, de post rond. De foto is gemaakt in de Schoolstraat, waarschijnlijk in de oorlogsjaren.

garant voor bezorging en verzending. De Prins Hendrikpolder, inclusief het Brabantse deel daarvan, behoorde echter lang bij het bezorggebied van Sint Philipsland. De 'Slaakhoeve' van Karel van Dijke in de Derde Weg, nu 'Maarlo' en het spulletje van Johannes Butijn in 'Babel', kregen de post destijds bezorgd vanuit Sint Philipsland. Vooral in de winter, soms met sneeuw en ijs een lastig karwei. Op de duur kon één persoon naast de kantoorhouder alles niet bijbenen. Vooral toen het dorp groter- en het telefoonverkeer drukker werd moest er een persoon bij komen.

Van der Dussen met pensioen

In december 1959 bereikte kantoorhouder van der Dussen de pensioengerechtigde leeftijd. Dat betekende dat 'Wullem van de post', zoals hij op het dorp nog steeds werd genoemd, een belangrijke beslissing moest nemen. Na 33 jaar als besteller en bediende bij de post te hebben gewerkt, krijgt hij nu als eerste de keus kantoorhouder te worden. Natuurlijk is dat al geruime tijd daarvoor ter sprake gekomen, zodat het gezin Kaashoek uit kon zien

naar een andere woning. De keus viel op de woning Voorstraat 38 van de voormalige dijkopzichter Jan Wolse. Een ruime woning in de Voorstraat, bovendien in het centrum van het dorp. Kaashoek achtte deze woning geschikt, maar er moest veel in verbouwd worden. Inpandig was de woning erg verouderd, maar het bleek haalbaar om te verbouwen. Op de dag van de pensionering van kantoorhouder Van der Dussen, 7 december 1959, was het nieuwe postkantoor gereed. Twee maanden eerder was de verbouwing al gereed gekomen en kon het gezin Kaashoek naar de Voorstraat verhuizen. Een voordeel was dat de telefooncentrale op de dag van de verhuizing niet mee hoefde naar de Voorstraat. In hetzelfde jaar kreeg elke plaats een kengetal

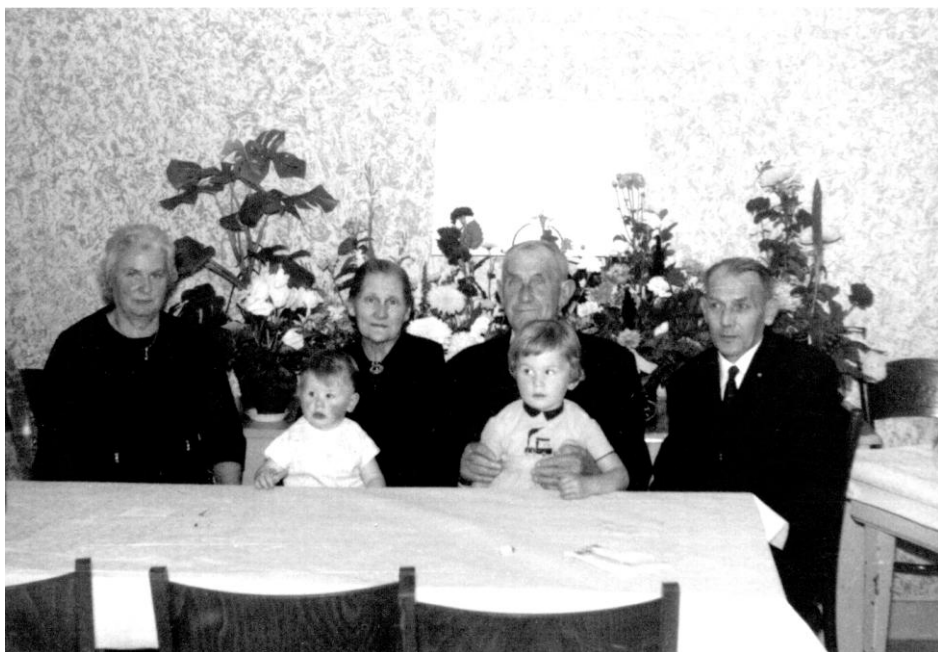
en kon er zonder tussenkomst van de P.T.T. worden getelefoneerd. De voorkamer van het pand was ook hier geheel ter beschikking van de P.T.T. De gang, die breder was gemaakt diende als wachtkamer. Door een ruim schuifraam kon met de kantoorhouder worden gesproken. De wachtkamer was voorzien van een aparte telefooncel. Kaashoek was 52 jaar toen hij zijn splinternieuwe kantoor in gebruik nam.

Het 40-jarig jubileum

Tijdens de openstellingen had de kantoorhouder meestal zijn handen vol aan de balie. De hobby van Willem was zijn moestuin. Daar kon hij zich in zijn vrije uren ontspannen na het werk achter de balie en zijn bureau. Als na sluitingstijd alles klopte was zijn glimlach voldoende om dat te uiten. Het jaarlijkse vetmesten van een varken voor hem en zijn ouders, ook daaraan beleefde Willem veel plezier.

De 20ste oktober 1965 beleeft de kantoorhouder met zijn vrouw en kinderen een gedenkwaardige dag. Zijn 40-jarig dienstverband bij de PTT. Hij vierde het met zijn gezin in hotel de Druiventros. Ook zijn ouders mochten met hem dit heuglijke feit meemaken. De directeur van het postdistrict Middelburg, de heer Vis en de directeur uit Steenbergen kwamen hem feliciteren. Ook burgemeester L.J. de Jonge van Sint Philipsland en veel andere genodigden kwamen de jubilaris en zijn vrouw geluk wensen met deze mijlpaal. Zichtbaar genoot de arbeiderszoon van de aandacht die aan zijn jubileum werd besteed. Als vaste kracht op het postkantoor was Leen Boudeling met zijn vrouw aanwezig. Hij verzorgde destijds het sorteren en bezorgen van de post. De eerdere kantoorhouder Gerardus van der Dussen maakte met zijn vrouw ook deel uit van de genodigden op het feest van zijn opvolger. Van der Dussen verhuisde later naar het verzorgingshuis "De Schutse" te Sint-Annaland. Later werd hij verpleegd in het A.B.G. te Bergen op Zoom waar hij op 9 augustus 1988 is overleden in de leeftijd van 93 jaar.

De broer van Willem, de een jaar oudere Johannes Kaashoek die we al eerder hebben genoemd, mocht het jubileum van zijn broer niet meemaken. Deze chef monteur van garage Akkerdaas overleed al in 1949 te Noordgouwe aan de gevolgen van een hersenbloeding. Zijn 13 jaar jongere broer Jan Kaashoek, die elektricien was bij een plaatselijk bedrijf vierde

Het 40-jarig jubileum van Willem Kaashoek (rechts op de foto) werd gevierd in de Druiventros aan de Voorstraat. V.l.n.r.: de vrouw van Willem, Adriaantje Hooglander, met daarnaast Willems ouders Jannetje Gunter en Adriaan Andreas Kaashoek. De kinderen zijn Willem Christiaan (Wim) Kempeneers (l) en Adriana Janna (Anja) Kempeneers.

Willem Kaashoek achter de noodcentrale op een droog plekje in de woning van Rinus Everaers op de Oostdijk.

deze gedenkdag van broer Willem wel mee. Voldaan keerde de jubilerende kantoorhouder die avond terug naar zijn woning met het kantoor waar hij zo naartoe had geleefd.

Enkele jaren na zijn jubileum, ging Willem last krijgen van zijn hoofd. Hij deed dat zelf af als oorsuizing dat hij al had

sinds het overlijden van zijn broer. Na een bezoek aan de huisarts bleek dat hij een te laag bloedgehalte had. Dat was voor de opgeruimde huisarts reden om hem elke week een leverspuit toe te dienen. Met een pilletje voor de suizingen werd de moed weer bij elkaar geraapt. Zijn vrouw en de kinderen waren er echter niet zo zeker van dat hij zich iedere morgen op-

nieuw uit bed haastte om de uitgaande post in de postzak te stoppen en van een loodje te voorzien. Willem dacht er niet over om zijn stoel op het kantoor leeg te laten. De zomer was haast ten einde toen de huisarts moest worden ontboden toen hij 's morgens vroeg in bed moest blijven en geen kans zag om de post klaar te maken. Dat was niet goed.

De huisarts werd gevraagd te komen. Het was die morgen een vervanger wegens vakantie van de eigen huisarts. Na hem onderzocht te hebben verwees deze hem meteen naar het Charitas ziekenhuis te Roosendaal. Daar constateerde men een ernstige ziekte waardoor zijn nieren waren aangetast. Hij overleed daaraan in het ziekenhuis op 14 september 1967.

Op de dag van begraven verzamelden zich op het verhoogde deel van de zaal een opmerkelijk aantal postbezorgers in uniform, die hem na de dienst begeleidden naar zijn laatste rustplaats. Op de begraafplaats aan de Deensestraat waren ze getuige van de teraardebestelling van hun collega.

Voornamelijk de heer Van de Meeberg uit een van de Brabantse buurtdorpen hielp de klanten voortaan aan het loket in de Voorstraat. De bestellers L.C. Boudeling en A. Hage (besteller te Anna Jacobapolder) bezorgden de briefpost. Hulpbesteller A.J. Peters uit Nieuw Vossemeer viel in als dat nodig was. Hij was op meerdere plaatsen in de regio inzetbaar. Wie we vooral niet mogen vergeten is besteller Andries van der Reest uit Anna Jacobapolder. Hij voelde zich thuis op het kantoor bij Kaashoek. Op latere leeftijd kreeg hij kennis aan een vrouw te Grijskerke, waarheen hij vertrok. Andries is overleden te Westkapelle op 19 januari 2011. Hij was 85 jaar oud. Eind november 1968 is het postkantoor aan de Voorstraat gesloten.

Postkantoor Wilhelminastraat

In 1852 kwam het eerste bestelhuis op Sint Philipsland, in 1873 een werkelijk postkantoor in een particuliere woning, in 1902 de telegraaf, in 1910 de telefoon, die in 1960 werd geautomatiseerd en in 1968 de fusie van de post met Anna Jacobapolder. Sint Philipsland vormde vanouds een belangrijke schakel via een dam en tramverbinding met Brabant en via een veerpont met Schouwen-Duiveland. Op donderdag 28 november 1967 verzamelden zich in cafetaria 't Hoekje in de

Achterstraat een aantal genodigden, waaronder de directeur van het postdistrict Middelburg, de heer C.S. Vis, de directeur van de PTT te Steenberg, de heer A.W. van den Burg, burgemeester G. van Velzen en meer andere functionarissen.

Uiteraard ook het plaatselijk personeel van het postkantoor. Nadat bij Dingeman Verwijs (Tiemtje), de uitbater van café 't Hoekje een bakje koffie was genuttigd wandelde het gezelschap naar de Wilhelminastraat waar het voormalige badhuis, voor rekening van de gemeente, tot een modern postkantoor was omgebouwd. Met het hijsen van de driekleur door burgemeester G. van Velzen zag men de baders in de mist verdwijnen en de PTT service tevoorschijn komen. Het gebeurde allemaal op een dag dat de publiciteitsmedia waren gevuld en vervuld van de efficiëntie-nieuwe stijl. "Nou, hier is dan het eerste voorbeeld" vond de heer directeur C.S.Vis. "Wanneer Sint Philipsland in 1884 niet met het vasteland zou zijn verbonden, had het wellicht nooit een sleutelpositie gehaald.

Was er voorheen een hulpkantoor in Anna Jacobapolder, het is nu allemaal in het dorp geconcentreerd. Ergens heeft deze opening te maken met het nu uitgebrachte efficiëntie-rapport en ergens ook weer met de PTT sleutelpositie van Sint Philipsland. Er scharrelen zo'n 370.000 poststukken per jaar rond in Sint Philipsland, zo vervolgde de PTT districtsdirecteur in meer parlementaire bewoordingen. Dat is gemiddeld twee stukken per dag, per gezin. Sint Philipsland en Anna Jacobapolder hebben al die jaren (eeuwen) door een kantoorhouder uit eigen midden gekend en dat is ook, ondanks PTT efficiëntie bestendigd". De heer Vis deelde mee dat per 1 november 1968 als nieuwe kantoorhouder voor het gehele Sint Philipslandse gebied was benoemd, de heer M. van de Velde, voorheen kantoorhouder te Anna Jacobapolder.

Cadeau voor eerste burger

De eerste taak die de nieuwe kantoorhouder kreeg, was de overhandiging van een machtiging dat hij een aangetekende brief moest hebben ontvangen. De ontvangst daarvan betekende de eerste handeling in dit nieuwe postkantoor. Het bleek een oude kaart van Zeeland te zijn; die door de PTT uit handen van de heer Vis prompt aan Sint Philipslands eerste burger werd overhandigd.

*Anna Jacobapolder. In tegenstelling tot wat op de foto staat betreft dit de Lange-
weg en niet de Noordweg. Deze tekst komt van de toenmalige benaming van de
Polder, namelijk 'het gehucht aan de Noordweg'. Rechts op de foto het station van
de RTM, links het kerkgebouw en pastorie van de Gereformeerde Kerk. In de on-
middellijke nabijheid was ook het postkantoor gevestigd.*

Burgemeester van Velzen had reeds met enige trots de driekleur omhoog getrokken en was ook in zijn nopjes het eerste officiële PTT stuk in het badhuis-nieuwe stijl te hebben ontvangen. Hij gaf grif toe dat het gemeentebestuur wat trots is op dit resultaat, temeer omdat er van PTT zijde aanvankelijk naar een engere behuizing was uitgezien. Het badhuis werd in 1967 gesloten vanwege de getaande belangstelling en dankzij de vooruitgang van hygiënische voorzieningen bij particulieren. En nu is het badhuis niet zomaar een PTT onderkomen geworden, maar werkelijk een modern postkantoor. Het kwam in korte tijd tot stand dankzij de ijver van de aannemer. Op 7 mei 1968 viel het raadsbesluit tot verbouw. Zeven maanden later kant en klaar. "Ik hoop dat het personeel en de inwoners veel plezier van deze behuizing van de PTT mogen beleven", zo besloot burgemeester Van Velzen zijn toespraak.

Tweede generatie Van de Velde

Met de 52 jarige Marien van de Velde kreeg Sint Philipsland weer een kantoorhouder van eigen bodem achter het loket. Zijn vader Jan van de Velde 1881-1953, die in 1915 trouwde met Elisabeth Verstrate, vergaarde en bezorgde de brieven ook al in Anna Jacobapolder. Hij was daar tevens kantoorhouder. De klantenkring van Marien groeide nu van 600 in Anna Jacobapolder, waar hij ook in een heus

postkantoor zijn werk deed, naar een aantal van 2200 op het hele schiereiland Sint Philipsland. Adrie Hage ging nu de post op zijn bromfiets in Anna Jacobapolder bezorgen. Met een dag en nacht bereikbare telefooncel, een postzegelauto-maat, een eigen postbus en een goed beveiligde balie kregen de inwoners en de kantoorhouder een modern postkantoor dat van de gemeente werd gehuurd. Zoals Kaashoek niet in zijn eigen kantoor-mocht helaas ook kantoorhouder Van de Velde zijn pensioengerechtigde leeftijd niet bereiken in dit nieuwe kantoor. Hij overleed te Sint Philipsland op 15 april 1977 aan een ernstige ziekte. Zijn zoon Jan werkte geruime tijd als PTT besteller in deeltijd. Enkele dagen per week werkt hij voor zichzelf als homeopaat in zijn praktijk aan de Stoofweg te Nieuw-Vossemeer. Thans werkt Jan nog drie dagen per week bij de PTT in Roosendaal.

Opnieuw kreeg Sint Philipsland een vaste kantoorhouder. De heer J.J. Bevelander uit Oud Vossemeer ging de plaats van Marien van de Velde innemen. Ook met hem kregen de Fluplanders weer een ervaren, vriendelijke en behulpzame kantoorhouder achter de beveiligde balie. Deze PTT postman maakte op 1 november 1991 gebruik van de vut-regeling.

'Er lijkt nu schot te komen in de vorig jaar al aangekondigde opheffing van

Het postkantoor in de Wilhelminastraat wat in 1967 in het voormalige badhuis werd geopend. Inmiddels is dit gebouw al jaren geleden gesloopt en zijn op dit perceel woningen gebouwd.

postkantoren in de regio', zo meldde het streekblad. 'Alleen voor Sint-Annaland en Stavenisse moeten nog gegadigden worden gevonden' werd er nog aan toegevoegd. De brievenbus wordt verplaatst naar de Voorstraat. Voor de gevel van drogisterij Jansen staat voortaan de opvallende rode postbus waar de poststukken op postcode kunnen worden gedeponeerd. In de drogisterij van N.G.J. Jansen (voorheen H. Kramer) is voor zover de ruimte dit toeliet al een kantoor met beveiligd loket gebouwd. De eigenaar, de heer Jansen staat voortaan achter het loket om de klanten van dienst te zijn. Ze moesten dwars door de winkel naar het loket, zodat ze, indien nodig, een flesje reukwater of een ander product van de drogist konden meenemen. Om dat af te rekenen was men aangewezen op de volgende balie, dicht bij de buitendeur. Tegelijk met de ingebruikname van dit postagentschap wordt het postkantoor aan de Wilhelminastraat gesloten. Er veranderde nog niet zo heel veel. Het publiek kreeg wederom de service die het gewend was, maar nu van de behulpzame drogist Jansen. Het agentschap kende, zoals het originele kantoor ook weer vaste openingstijden. De drogisterij aan de Voorstraat met het looppad naar het postagentschap was volgens Jansen aan de kleine kant. Kort voor het samengaan van de gemeenten Tholen en Sint Philipsland op 1 januari 1995, verhuisde Jansen met zijn drogisterij naar het lage gedeelte van de voormalige Rabobank in de Schoolstraat. Daar kreeg de drogist meer ruimte om de verscheidenheid aan artikelen te etaleren en

zijn postagentschap op de meest economische wijze in te richten. Het zal in 1993/'94 zijn geweest toen waarnemend burgemeester Verbree de nieuwe winkel met het postagentschap opende. De bezoekers merkten niet veel verschil in service tussen postkantoor en postagentschap. Dat verschil lag wel op de loer. Het aantal handelingen die Jansen per bepaalde periode verrichtte kon hem maken en breken. Wat dat betreft is hem gelukkig niets overkomen. Wat wel bepalend was voor Jansen is dat er in 2005 binnen een voor hem te korte tijd voor de tweede keer een brutale inbraak plaatsvond in zijn moderne winkel. Dat was voor hem reden om zijn drogisterij te sluiten. Dat betekende voor de Fluplanders dat ze voor meerdere postzaken waren aangewezen op een agentschap te Steenberg. Voor eenvoudige posthandelingen, het

afleveren van post, het aanschaffen van postzegels was voortaan de supermarkt in de Achterstraat, (de huidige Spar) de aangewezen plaats. Bij het afrekenen is het daar ook mogelijk om aan de kassa een bepaald bedrag aan geld op te nemen. Een handtekening op de kassabon is voldoende. Bij het bejaardencentrum 'de Rozeboom' in de Eendrachtstraat staat nu nog de enige brievenbus om je brief te posten. Bij de Spar mag je deze in de postzak werpen. De geldautomaat bij de Rabobank is verhuisd naar dorps huis 'de Wimpel' Wie geen telefoon heeft is aangewezen op de burens of op het mobieltje van de werkster.

Dit alles betekende dat het gedeelte van de Rabobank weer beschikbaar kwam voor een andere gegadigde. Die kwam snel opdagen. Tandarts Martijn Bomas zag zijn kans schoon. De zaterdag voor Moederdag, juni 2005 was de laatste dag dat Jansen er zijn waren aan de man bracht. Een moederdagcadeautje kopen was nog mogelijk, maar toen ging de winkel met de stuk geslagen ruit voor goed dicht. Tandarts Bomas kocht de ruimte waar drogist Jansen met genoeg in zijn drogisterij en postagentschap van

Het postkantoor aan de Achterstraat raakte tijdens de Ramp van 1953 zwaar beschadigd. De aanbouw werd weggeslagen, waardoor het loket van buitenaf zichtbaar werd. Links aan de gevel de gietijzeren brievenbus.

1995 tot medio 2005 had gewerkt. Maar toen was het over! Na een flinke inpandige verbouwing verruilde tandarts Bomas begin 2006 zijn tandartspraktijkruimte in de Zijpestraat, voor deze veel grotere ruimte in de Schoolstraat.

In dit artikel heb ik geprobeerd het post-

gebeuren van 1852 tot heden voor u op te tekenen. Klein begonnen bij Adriaan Faasse in de Voorstraat, beleefde de PTT een hoogtepunt in de vorige eeuw. Op de eerste ansichtkaarten zien we postzegels van 1 cent. Nu, in 2014 mogen we op dezelfde kaart een zegel van 64 eurocent plakken. In plaats van kaarten en brieven

worden we veelal dagelijks met e-mail en andere moderne verzendmogelijkheden geconfronteerd. We vragen ons soms af waar deze, vooral voor onze jongeren mogelijk gemaakte correspondentie een einde zal nemen.

PHILIPS LAND (ST.)

DOORLOPEND BEREIKBAAR.

- 73 Aarnoudse, J. Stationsstr. 17.
135 Aarnoudse, J. G. Sluisw. 9, *Anna Jacobapolder*.
96 Beneker, J. P. C. Achterstr. 38.
27 Berg, C. v. d. Drogisterij, manuf., Voorstr. 29.
52 Beurkens, A. Exped., Schoolstr. 59.
62 Beurkens, A. W. Achterstr. 1.
80 Boone, A. Oostdijk 61.
42 Bosman, Wed. J. Slager, Voorstr. 28.
9 Bossers, G. Varkensh., Stationsstr. 49.
137 Boudeling, P. Landb., Dijkgraaf Waterschap Ru-
moirt, Langew. 3, *Anna Jacobapolder*.
168 Boudeling, Th. A. Landb., Langew. 1, *A. Jacoba-
polder*.
15 Braber, F. den Comm., Achterstr. 39.
100 Braber, F. den Zuidijk 30.
47 Braber, J. M. den Comm. in aardapp., vlas, hooi,
stro enz., Stationsstr. 29.
110 Brandweergarage Schoolstr. 5.
53 Breeman, M. Meubelh., schilder en stoff., Pr.
Hendrikstr. 4.
156 Bruine, A. C. de Beatrixstr. 4, *Anna Jacobapolder*.
50 Burgemeester L. J. de Jonge Oostenrijksewoning
a. d. Rijksw.
4 Capelle, C. A. Aann., Stationsstr. 3.
68 Coop. Boerenleenbank St. Philipsland Kass. A.
W. Beurkens, Voorstr. 41.
13 Coop. Landb. ver. St. Philipsland G.A. Zaakv. W.
J. Beurkens, Voorstr. 5.
57 Dommelen, W. v. Bakker, Achterstr. 36.
30 Dijke, Gebrs. A. M. & M. C. Landb., Pr. Hendrik-
polder H 151.
6 Dijke, A. M. v. Landb., Oude Polder 21.
83 Dijke Sr., A. M. v. Landb., Zuidijk 108.
48 Dijke, A. P. K. v. Zuidijk 184.
10 Dijke Aann., M. C. v. Zuidijk 108.
89 Dijke, P. v. Wilhelminastr. 1.
143 Est, F. v. d. Landb., Sluisweg 11, *Anna Jacoba-
polder*.
82 Everaers, A. M. Voorstr. 30.
63 Everaers, Gebr. Aann. bedr., Oostdijk 44.
176 Everaers, J. v. Br. en banketh., Voorstr. 44.
112 Faasse, A. Brandst., Achterstr. 58.
166 Faasse, J. M. Akkerstr. 3.
51 Faasse, W. D. Smederij, Zuidijk 4.
49 Feleus, F. P. Zuidijk 2.
60 Gastel, J. v. Landb., Pr. Hendrikpolder 10.
12 Geelhood, H. J. Landb., Kramerspolder 3.
59 Geense, L. Aardapph. en comm., Schoolstr. 20.
70 Geense, M. Aann., Voorstr. 10.
1 Gemeentehuis Emmastr. 13.
149 Geref. Pastorie Langew. 52, *Anna Jacobapolder*.
118 Goudswaard, L. L. Pluimveeh. en assur. bezorger
Kramerspolder 5, *Anna Jacobapolder*.
151 Goudswaard, J. Noordw. 4, *Anna Jacobapolder*.
77 Groene Kruis, Het Deldensestr. 2.
44 Hage, M. I. Comm., Julianastr. 24.
29 Hansen, A. Landb., Oude Polder 16 (post *Anna
Jacobapolder*).
101 Hekken, P. v. Vert. Timmerman & Verbeek,
Schoolstr. 28.
129 Herk, A. v. Noordw. 53, *Anna Jacobapolder*.
164 Herk, B. J. v. Nieuwew. C 140 A, *Anna Jacoba-
polder*.
148 Herk, G. A. v. Koolker, Noordw. 55, *Anna Jacoba-
polder*.
81 Hervormde Pastorie Kerkring 3.
169 Hoek, P. W. J. Oostdijk 36.
131 Hoeve, J. v. Landb., Rijksweg, *Anna Jacobapolder*.
173 Hoog, P. v. 't Hfd. Chr. School, Langew. 3a, *Anna
Jacobapolder*.
21 Iwaarden, H. v. Landb., Oudepolder 5.

- 136 Jager, C. J. de Sluisw. 14, *Anna Jacobapolder*.
93 Kaashoek, D. C. Winkler, Wilhelminastr. 31.
36 Kleppe, H. P. Oostdijk 37.
133 Klompe, J. A. Landb., Noordw. 36, *Anna Jacoba-
polder*.
117 Kok, C. de Julianastr. 32.
152 Kok, P. de Slager, Langeweg 6, *Anna Jacobapolder*.
79 Kosten, C. Voorstr. 34.
108 Kot, A. Metselaar-aann., Hengelostr. 7 bn.
33 Kramer, J. P. Schoenh., Voorstr. 18.
99 Labruyere, A. Onderwijzer, Emmastr. 13.
71 Labruyere, J. Oostdijk 58.
37 Ligtiendag, W. Metselaar, Achterstr. 74.
139 Maas, J. J. Veerdienst en pluimveebedr., Comman-
dostr. 8, *Anna Jacobapolder*.
20 Menger, H. Arts, Voorstr. 15.
90 Meyer, W. G. Achterstr. 78.
170 Mol, G. Groente- en fruitb., Voorstr. 6.
66 Mol, W. Ontv. Griff. v. d. Polders, Oostdijk 27.
84 Neele Aann., C. Schoolstr.
69 Neele, C. M. Exped., Voorstr. 42.
64 Neele, J. Karrevel 8.
61 Neele, J. M. Achterstr. 24.
18 Neele, M. A. Vert. in landb. mach., Langew. 76a,
Anna Jacobapolder.
34 Neele, P. Rijk- en motorh., Achterstr. 29.
78 Neele-Verwijs, G. C. Gross, Emmastr. 23.
115 Neelisse, D. A. Bedr. pluimveeh., Sluisw. 8, *Anna
Jacobapolder*.
5 Nieuwenhuysen, G. P. A. v. Landb., Oudepolder 11.
8 Nieuwenhuysen, J. J. v. Zuidijk 20.
23 Nieuwenhuysen, W. C. v. Landb., Kramerspolder 2.
41 Noordhoek, A. M. Landb., Oudepolder 3.
39 Noordhoek, C. Landb., veeh., Pr. Hendrikstr. 32.
155 Noordhoek, G. Langew. 72, *Anna Jacobapolder*.
2 Noordhoek, J. Pr. Hendrikpolder 40.
116 Nouwen, A. J. Noordw. 26, *Anna Jacobapolder*.
19 Oeveren Jacz., A. v. Aardapp. enz., Stationsw. 7.
54 Oude, M. L. de Mij. Noordhoeve, Oude Polder 8.
125 Overbeek, L. Comm., Langew. 35, *Anna Jacoba-
polder*.
4 Plandsoen, H. L. Winkler, Achterstr. 82.
45 Politie, Rijk Post St. Philipsland v. d. groep
Bruinisse, woonh. postcommdt., Stationsstr. 5.
171 Woonh. wachtm. A. Walhout, Deldensestr. 3.
146 Post Anna Jacobapolder v. d. groep Brui-
nisse, woonh. postcommdt., Langew. 25, *Anna
Jacobapolder*.
Post-, Telegraaf- en Telefoon dienst
88 Kantoor, St. Philipsland,
122 Kantoor, *Anna Jacobapolder*, Dienstu.: Werk-
d.: 9-12, 14-18, 17½-18½, Zo. en F.d.: geen
dienst).
97 Prov. Zeeuwsche Electr. Mij. Mont. O. I. Jumelet,
Wilhelminastr. 30.
121 Quist, F. Langew. 17, *Anna Jacobapolder*.
154 Quist, J. Langew. 7, *Anna Jacobapolder*.
56 Raai, P. de Timmerm. aann., Voorstr. 54.
94 Reest, C. v. d. Commiss., Zuidijk 34.
151 Reest-Goudswaard, P. C. v. d. Kruid., Noordw. 4,
Anna Jacobapolder.
127 Reijngoudt, C. Aann., Oostdijk 42.
76 Reijngoudt, J. Stationsstr. 31.
85 Reijngoudt, M. Comm., vlas, silvruien, aardapp.h.
Emmastr. 16.
74 Reijngoudt, P. C. Voorstr. 10.
165 Roelise, W. Langew. 34, *Anna Jacobapolder*.

- 113 Ronde, Wed. S. de Oude Polder 2.
26 Ronde-Kloote, Wed. S. de Landb., Oudepolder 1.
(Post *Anna Jac. polder*).
43 Rozeboom, L. E. Smederij, Oostdijk 16.
178 R.T.M. Station en rest. veerdienst, *Anna Jacoba-
polder*.
98 Ruyter, A. P. de Pr. Hendrikpolder 9.
11 Ruyter, P. J. de Comm., Achterstr. 40.
72 Rijstebil, A. A. Landb., Zuidijk 118.
35 Rijstebil, H. J. Oostdijk 59.
58 Rijstebil, J. A. Schoolstr. 10.
3 Rijstebil, W. Hotel, landb. werkt., Voorstr. 41.
32 Schelven, C. J. v. Timmerm., Voorstr. 13.
103 Shell Station St. Philipsland Expl. H. A. J. Baars,
Rijksw.
130 Sluis, L. v. d. Tuinier, Langew. 78, *Anna Jacoba-
polder*.
119 Steyn, M. P. Deldensestr. 9.
38 Stols, C. H. A. Landb., Henriëttepolder 4.
7 Stols, J. A. Landb., Henriëttepolder 2.
67 Stols, M. A. Bakker, Voorstr. 4.
132 Strien, A. C. v. Landb., Lagew. 16, *Anna Jacoba-
polder*.
134 Strien, C. J. v. Landb., Lagew. 10, *Anna Jacoba-
polder*.
138 Strien-de Visser, C. v. Landb., veeh., Lagew. 11,
Anna Jacobapolder.
101 Timmerman & Verbeek Vert. P. v. Hekken, School-
str. 28.
24 Timmers, H. Landb., Zuidijk 110.
144 Vaders, F. A. Langew. 42, *Anna Jacobapolder*.
145 Velde, J. v. d. Timmerm., Langew. 30, *Anna Jacoba-
polder*.
163 Velde, M. J. v. d. Kruidenier, Langew. 22, *Anna
Jacobapolder*.
87 Vermaas, M. A. Leenlandbouwbedr., Oostdijk 84.
55 Vermeulen, J. M. Schilder, Voorstr. 39.
167 Verruys, Oz. J. Pr. Hendrikstr. 22.
17 Verwijs Aann. A. Landb. en silvruienh., Stations-
str. 1.
75 Verwijs, Wed. A. W. Zuidijk 52.
104 Verwijs, Wed. G. Landb., Oostdijk 1.
16 Verwijs, J. Landb., Achterstr. 32.
102 Verwijs, M. Melk- en zuivelh., Voorstr. 14.
86 Verwijs, M. Aann. v. grondw., Wilhelminastr. 40.
65 Verwijs-v. Oeveren, A. Landb., Schoolstr. 14.
160 Visser, J. de Langew. 68, *Anna Jacobapolder*.
126 Vogelaar, P. Landb., Lagew. 6, *Anna Jacobapolder*.
157 Vogelaar-Hanse, P. Landb., Lagew. 59, *Anna
Jacobapolder*.
31 Waal, J. C. de Br.- en banketh., Voorstr. 43.
158 Wagemaker, C. Langew. 37, *Anna Jacobapolder*.
184 Wagemaker, W. A. Landb., Zuidijk 104.
150 Waterschap St. Philipsland Waterbouw opz.,
Commandostr. 16, *Anna Jacobapolder*.
92 Welle, P. v. d. Vert. Woninginr., Pa. Vermeulen
& Zn., Schoolstr. 26.
140 Wesdorp, M. Langew. 14, *Anna Jacobapolder*.
46 Westbroek, C. Comm., Julianastr. 28.
95 Westbroek, M. Emmastr. 23.
159 Westdorp, A. Langew. 10, *Anna Jacobapolder*.
25 Westen, N. v. Landb., Oudepolder 25.
123 Wisse, A. Landb., Langew. 55, *Anna Jacobapolder*.
142 Wisse, Chr. Langew. 57, *Anna Jacobapolder*.
120 Wisse, J. A. Landb., Langew. 54, *Anna Jacoba-
polder*.
124 Wisse-Ganzeman, P. J. Landb., Lagew. 4, *Anna
Jacobapolder*.
14 Wolse, P. Autom. en install., Zuidijk 16.
153 Zuidweg, J. Smid, Noordw. 43, *Anna Jacobapolder*.
109 Zwagemaker, M. J. Schildersbedr., Schoolstr. 16.

De telefoonnummers die in Sint Philipsland in gebruik waren hier te zien op pagina uit het telefoonboek. Gezien de adressen moet deze pagina dateren van na 1953, maar van voor 1959. In dat laatstgenoemde jaar zijn namelijk de kengetallen ingevoerd. Aangezien die nog niet op deze pagina staan kan geconcludeerd worden dat de telefoongids moet dateren uit het midden van de jaren '50 van de vorige eeuw.

Toen de kengetallen in 1959 zijn ingevoerd werd een telefooncentrale gebouwd aan de Oudeweg, bij de Punthoeve. Een en ander werd destijds geëxploiteerd door de PTT.

Oud-Vossemeer met zijn ‘St. Joannes de Doperkerk’

De schrijver van dit artikel, Will Luijks, is geboren en woonachtig in Nieuw-Vossemeer. Vanaf zijn vroege jeugd toonde hij interesse in geschiedenis. Op latere leeftijd is hij zich vooral gaan verdiepen in de lokale geschiedenis van Nieuw Vossemeer en omstreken. Inmiddels heeft hij de volgende publicaties op zijn naam staan: ‘Oude verhalen en anekdotes uit Nieuw Vossemeer en omgeving’, ‘Wetenswaardigheden over Nieuw Vossemeer’, ‘De slag op het Slaak’, ‘Oud Vossemeer met zijn Sint Joannes de Doperkerk’. Momenteel bereidt hij een publicatie voor over de geschiedenis van de kerk van Poortvliet.

Door Will Luijks

Uit slikken en schorren...

De namen Vosmair, Vosmaer, Vosmar, Vosmeer of Vossemare en nog vele andere naamsveranderingen die betrekking hebben op het dorp Vosmaer van vóór 1567 zijn legio.

Het dorp werd in de 150 jaar daarvoor op alle mogelijke manieren vernoemd. Dat veranderde in 1567, want toen kwam de inpoldering gereed van de aan de overkant van de rivier de Eendracht gelegen Nieuw-Vossemeerpolder, die in eigendom was van de hertog van Beieren (graaf **Willem Paltsgraaf op de Rijn** van Henegouwen, Holland en Zeeland).

In die polder werd dat jaar het dorp Nieuw-Vossemeer gesticht en voor het gemak werd het oude dorp Vosmaer op het eiland Tholen voortaan Oud-Vossemeer genoemd. De benamingen van die twee dorpen zijn sindsdien zo gebleven, al zijn er sinds die jaren verschillen de vervoegingen geweest.

Het oude dorp Vosmaer is veel ouder dan het in 1567 gestichte Nieuw-Vossemeer, want in het jaar 1415 werd al in de annalen over Vosmaer gesproken.

Bovengenoemde graaf Willem van Beieren beleende in 1410 aan zes Heren (ambachtsheren) het recht om de slikken en schorren ten noorden van Tholen-stad te bedijken, in te polderen en de ontstane gronden in cultuur te brengen. In 1415 kwam de **Kerkepolder** gereed, waar in het jaar 1450 het dorp Vosmaer werd gesticht.

In feite bestond het eiland Tholen in die jaren uit verschillende eilandjes met uitgebreide slikken en schorren die maar gedeeltelijk onder water liepen door de eb- en vloedstromen. Het vroegere eiland werd doorkruist met diepere geulen waar

Het Ambachtsherenhuis in Oud-Vossemeer.

de eerste eilandbewoners in de middeleeuwen gebruik van maakten om zich met bootjes tussen die verschillende eilandjes te verplaatsen. Uit die vroege tijd zijn vrijwel geen gegevens bekend.

Net nadat de Kerkepolder gereed was gekomen en al beetje bevolkt werd met enige boerderijen en arbeiderswoningen werd de nieuwe polder met zijn nog schaarse bevolking net als alle dorpen en steden van Zeeland, evenals de lagere gedeelten van Holland en Brabant in 1421 getroffen door een gigantische ramp de: ‘**Elisabeth-vloed**’. Ondanks het feit dat de eilanden, vergeleken met nu lang niet zo dichtbevolkt waren en nog veel kleiner waren dan heden, waren de gevolgen van die ramp desastreus. Het schijnt dat het dodental waarschijnlijk wel het honderdvoudige betrof van de watersnood van 1953. Helemaal te controleren is dat natuurlijk nooit, maar volgens de geschiedschrijvers werd de bevolking van Zeeland op verschillende plaatsen in dat jaar gedeceimeerd.

Ook waarschijnlijk de duizenden dijkwerkers met hun gezinnen, uit alle delen van Europa afkomstig, die op alle mogelijke plaatsen in Zeeland met inpolderingen bezig waren en gehuisvest werden in hutjes en keten vlakbij het werk, waren veelal ten dode opgeschreven.

‘**Ik worstel en ontzwem**’ is echter het devies van de provincie Zeeland en de

Statiefoto van de Hervormde Kerk.

Hoofdingang van de kerk via de toren.

geplaagde bevolking van het eiland Tholen begon na die gigantische ramp in 1421 gezwind met de opbouw van een nieuw bestaan. De oprichting van het dorp Vosmaer in 1450 was daarvan het gevolg.

Sint Joannes de doperkerk

Gegevens over de stichtingsdatum van de St. Joannes de doperkerk zijn héél vaag. De ene geschiedschrijver zegt aan het einde van de 15e eeuw en de andere zegt in 1516. Uiteindelijk kunnen we stellen dat, ondanks allerlei tegengestelde meningen de laatgotische kerk rond het jaar 1516 gebouwd moet zijn als Rooms-katholieke kerk. De kerk werd in ieder geval ingewijd onder bescherming van de patroonsheilige: “**St. Joannes de Doper**”, let wel: Geen **Johannus**.

De parochie St. Joannes de Doper is echter al tientallen jaren ouder, want al in 1452 was te Vosmaer een bakstenen kapel bekend. Deze bestond uit een rechthoekig vijf traveeën (gewelfvak) lang schip met aansluitend een twee traveeën lang koor, dat afgesloten werd door de drie zijden van een zeshoek. De kapel was gewijd aan Joannes de Doper. De kapel stond waarschijnlijk op dezelfde plek als de huidige kerk. Het kan zijn dat die kapel is afgebroken voor de bouw van de huidige kerk, maar het kan ook zijn dat die oude kapel is verbouwd tot wat nu als Hervormde kerk te Oud-Vossemeer bekend is.

In ieder geval is de nieuwbouw of herbouw uitgebreid door aan de noord- en zuidzijde van het koor een transept (dwarsschip) aan te brengen, waardoor de

kerk een kruiskerk werd, zoals gebruikelijk bij Rooms-katholieke kerken met het koor naar het oosten gericht.

De oudst bekende pastoor in de parochie heette **Johannes Witse**, hij wordt al in 1493 genoemd. Hoe lang hij zijn pastoraat in de St. Joannes de Doperparochie heeft uitgeoefend is niet bekend. Zeker is wel dat nog twee andere priesters naast hem aan de kerk waren verbonden. In de geschiedschrijving is ook bekend geworden dat in 1504 al een kerkbestuur aanwezig was. De berichtgevingen in de annalen over de St. Joannes zijn echter allemaal uiterst summier en zéér weinig uitgebreid.

Of er in de eerste tientallen jaren na het ontstaan van de Sint Joannes de Doperkerk veel verbouwingen en/of restauraties hebben plaatsgevonden is niet bekend. Zeker is wel dat de rechterlijke macht op het eiland Tholen de plegers van overtredingen en misdaden verplichtte om, i.p.v. gevangenisstraf, bouwmaterialen aan het kerkbestuur te leveren. Het kerkbestuur maakte daar natuurlijk gretig gebruik van om verbouwingen intern of extern uit te voeren.

Deze strafmaatregelen waren indertijd de gewoonste zaak van de wereld en eigenlijk nog helemaal niet zo gek. De magistraten hoefden de ‘boeven’ in de gevangenis niet te onderhouden en de kerk voer er wel bij. Iedereen blij!

Uiteindelijk is er sinds die tijd helemaal niets veranderd. Ook tegenwoordig worden van de tegenwoordige misdadigers hun bezittingen geconfiscieerd door de rechterlijke macht, wat in feite precies hetzelfde is. Alleen de ontvangers van die gelden en goederen zijn anders.

In 1512 is daar een voorbeeld van bekend; iemand die de wet had overtreden werd in dat jaar verplicht gesteld om een glas-inlood venster in de kerk te laten vernieuwen en de kosten daarvan rechtstreeks aan de glazenier voldoen. De Rooms-katholieke kerk was tot het begin van de 80-jarige oorlog bij deze rechterlijke

uitspraken natuurlijk de lachende derde en heeft hier waarschijnlijk veel gebruik van gemaakt.

De reformatie

Ongeveer een twintigtal jaren vóór het begin van de 80-jarige oorlog, misschien wel eerder, begon het al te ‘rommelen’ op het Zeeuwse eiland. De eerste tekenen van de **Reformatie** begonnen zich al af te tekenen en de Rooms-katholieke rechterlijke macht, **Bloedraad**, deed alle moeite om de eerste ‘kettters’ van deze reformatie uit de omgeving te verbannen en hun bezittingen te confisqueren. Zéker 16 personen zijn in de annalen van Oud-Vossemeer bekend n die deze straf is opgelegd.

Er was echter voor de katholieke parochies in het Zeeuwse geen houden meer aan. Als een hardnekkig virus sloop de reformatie-uiting door naar alle lagen van de Zeeuwse bevolking en ook natuurlijk op het eiland Tholen.

Toren met spits.

Even werden de katholieken geholpen door de inval van de Spaanse troepen onder leiding van de **Hertog van Alva**, die een garnizoen stichtte te Stad-Tholen bij het begin van de 80-jarige oorlog (1568-1648). De Staatse troepen o.l.v. **Willem van Oranje** lieten zich niet onbetuigd en vielen de Spanjaarden op het eiland aan met wisselend succes. De gevolgen van die steeds weerkerende veldslagen op het eiland waren desastreus voor de bevolking. Totaal weerloos tegen deze extreme oorlogshandelingen sneuvelden er grote aantallen. De vernielin-

gen aan kerken, molens, boerderijen en woonhuizen waren immens. Sommige dorpen en gehuchten werden ofwel bijna compleet vernietigd of totaal van de wereld weggevaagd.

Dagelijks stonden tientallen gebouwen op het eiland Tholen in de hens, met als klapstuk de bijna totale vernietiging van het dorp Oud-Vossemeer. Dit was weer het gevolg van de **Beeldenstorm** die in 1571 op het eiland Tholen uitbrak. Volgens sommigen is dat niet zo. In Oud-Vossemeer in ieder geval wél en volgens de annalen ook in Stad-Tholen en zéker in Sint-Maartensdijk. In laatst genoemde Smalstad zelfs twee keer, in 1571 en in 1577/1578 tijdens de reformatie aldaar. De katholieke geloofsbelevens was al een aantal jaren in diskrediet geraakt bij de bevolking, vooral door de flamboyante levenswijze van de Rooms-katholieke priesters en andere uit de hand gelopen praktijken van de Roomse kerk in de voorbije jaren.

De rijkdom van de Rooms Katholieke kerk

De absurde rijkdom van de Roomse parochies was in de 15e en 16e eeuw een doorn in het oog bij het gros van de katholieke bevolking, die soms met de meest grote moeite moest zien te overleven wat soms helemaal niet lukte. De gemiddelde leeftijd lag in die jaren wellicht niet hoger dan 30 jaar.

De boeren en notabelen waren rijk tot zéér rijk te noemen, de rest straatarm. Vrijwel alle ingrediënten om te overleven moesten door de agrariërs worden aangeleverd, die daar waarschijnlijk behoorlijk misbruik van maakten. Het schijnt dat een zak meel in die tijd wel het honderdvoudige opbracht vergeleken met nu en de prijs van een brood was natuurlijk navenant.

De graantelers waren indertijd dus stuk voor stuk verschrikkelijk rijk.

Aangezien de boeren natuurlijk ook niet het eeuwig leven hadden, maakten de toenmalige pastoors daar handig gebruik van om de landbouwers te pushen véél geld aan de parochie te schenken met de mededeling: "Hoe meer geld men geeft, hoe hoger ze in het hiernamaals zouden eindigen". De hoeveelheid geschonken geld maakte tenslotte de rangorde in de hemel uit.

Nou kun je wel stellen dat de geestelijken vreselijk misbruik maakten van de 'domheid' van de rijke gelovigen, maar de

algemene tendens was in die jaren gewoon zo. Het bracht de rijken zielenrust voor het hiernamaals en de absolute zekerheid dat het voor hen in de toekomst wat betreft een hoge plaats in de hemel wel goed zat. Uiteindelijk moesten ze toch op de een of andere manier hun geld uitgeven en de rijkaards vonden het een goede investering.

Ook de legateringen van gronden en landerijen naar de Roomse parochies waren in die jaren gemeengoed. Na de reformatie vervielen ook die ontzagwekkende rijkdommen toe aan de hervormde gemeenschappen, die daar waarschijnlijk in de 17^e eeuw behoorlijk van geprofiteerd hebben om onderhoud en vernieuwingen in hun kerken te doen plaatsvinden.

Uiteindelijk was er tussen de Roomse kerkbesturen en de hervormde kerkenraden wat betreft hebzucht niet zo veel verschil te noemen. Hoewel het bij de protestanten lánɡ niet zo'n vlucht nam als indertijd bij de katholieken. De hervormden moesten met véél minder rond komen. Ik kom daar later op terug.

De pastoors op hun beurt besteedden die overvloedige legaten om het interieur van hun kerken steeds verder te verfraaien met allerlei kostbare investeringen. Die liepen werkelijk de spuigaten uit.. Kostbaar houtsnijwerk, marmer, goud, zilver en juwelen werden gebruikt voor de verfraaiing van het interieur. Dit bracht de letterlijk hongerige kerkbezoekers steeds verder in verwarring. Ook alle vensters van de Sint-Joannes de Doperkerk waren indertijd voorzien van de meest kunstzinnige glas-in-lood ramen.

De Beeldenstorm

De hebzucht van de Roomse parochies was stuitend te noemen en bracht de autochtone straatarme bevolking steeds verder in de verdrukking. Door de reformatorische gedachten op de helft van de 16^e eeuw, kwam ze tot de conclusie kwam dat deze katholieke geloofsbelevens niet meer de hunne was. Het gevolg was de **Beeldenstorm**.

De gevolgen waren in Oud-Vossemeer rampzalig. De woedende gefrustreerde menigte, opgezweept door de al hervormde magistraten en andere Heren, koelde hun opgekropte woede en hun in jaren opgebouwde frustraties op de openlijke rijkdommen van de Roomse kerken in zijn geheel en op de St. Joannes de Doperkerk in het bijzonder.

De 'massa' drong de katholieke kerk binnen en sloeg alles wat er in stond kort en klein. Het waren niet alleen de Heiligenbeelden die vernield werden. Het waren ook de altaren, de preekstoel, de communiebank, de stoelen en banken, de biechtstoel en alles wat er in stond werd kapot gegooid en aan 'gort' geslagen. Ook de glas-in-loodramen met Roomse afbeeldingen werden vernield en zelfs het orgel moest het ontgelden.

De Staatse troepen op het eiland, die in de beginjaren van de oorlog nog bestonden uit een waarschijnlijk ongeorganiseerde 'troep' huurlingen uit alle delen van Europa hebben, na de vreselijke man tegen man gevechten tegen de Spaanse overheersers, het dorp Vosmaer op 7 oktober 1576 in brand gestoken en vrijwel volledig vernield. Ook de uitgeklede kerk werd in dat jaar door de Geuzen beschadigd, al moet de kerk in die jaren als een baken in het verbrande dorp hebben gestaan.

Wederopbouw

Ofschoon de verslagenheid in het dorp vreselijk moet zijn geweest, begonnen de inwoners van Oud-Vossemeer na die verschrikkelijke vernielingen in 1576 langzamerhand weer met de opbouw van hun dorp. De reformatie was intussen in 1577 volledig geworden. Het grootste gedeelte van de bevolking dat niet was gevlucht, was intussen overgegaan op het Nieuwe Geloof, het protestantisme. De ruïne van de Rooms-katholieke St. Joannes de Doperkerk werd door de hervormden geconfisceerd, maar de totale herbouw van die kerk moest door de wanorde in die jaren wachten tot 1595. Pas in dat jaar was de kerk volledig hersteld en ingericht voor de protestantse erediensten. Niets van wat eventueel aan de Roomse religie zou kunnen herinneren was in de kerk nog aanwezig.

Al in 1578/1579 is men begonnen om het dak te herstellen van de kerk, die volgens de geschiedschrijvers: "**Zeer vuyl gemaect ende van binnen geheel gebroken ende gheramponneert was**". Dit alles door de daarin gelegerde Staatse soldaten en de vernielingen die tijdens de Beeldenstorm waren aangebracht.

De eerste predikanten

De eerste predikant te Oud-Vossemeer was de uit Vlaanderen afkomstige Ephraem Jansz. Durckens (of Dierkens). Hij was vanuit Korendijk (Goudswaard)

in 1583 beroepen en hij was waarschijnlijk degene die samen met de nieuwe kerkenraad en kerkvoogdij de herbouw van de kerk in gang heeft gezet. Vóór die tijd was Dierkens waarschijnlijk leenpredikant of ook wel rondreizend predikant die voor geld en goede woorden overal zijn diensten aanbood.

Bij zijn aanstelling te Oud-Vossemeer werd van hem geëist dat hij ook minimaal één jaar school zou houden voor de kinderen in de nog kleine hervormde gemeente. Het was de tijd van het allereerste begin en alles moest nog geregeld en georganiseerd worden.

Dierkens was echter getrouwd met een zeer 'boosaardige' vrouw, die hem regelmatig 'het bloed onder zijn nagels haalde' en wel zodanig dat hij van tijd tot tijd 'door het lint ging'.

Toen er een ruzie over hun zoontje was, escaleerde de zaak en sloeg de predikant het huisraad kort en klein. De predikant vluchtte het huis uit achterna gezeten door zijn echtgenote die gewapend was met een bezem, waarmee hij op straat werd getuchtigd. Het schandaal was volledig en de bevolking van Oud-Vossemeer voelde zich geroepen zich met de zaak te bemoeien. Alle sussende woorden van de bevolking werkten echter totaal averechts.

Vol schaamte trok het echtpaar zich terug in de woning waar de strijd doorging. Nadat de predikant een voltreffer met dezelfde bezem had uitgedeeld aan zijn eega vond de vrouw het kennelijk genoeg en zei de andere morgen:

"Gij en sult mij niet meer slaan" en zij vertrok naar Dordrecht.

De Classis, hevig verontwaardigd, veroordeelde het echtpaar tot een openbare belijdenis in de kerk, wat uiteindelijk plaatsvond op 21 juni 1587.

Hij moest van de Classis onmiddellijk vertrekken, maar hij heeft het toch nog enkele maanden, tot september dat jaar, als dominee in de hervormde kerk kunnen volhouden.

Zijn verblijfplaats in die paar maanden was eenzaam en alleen in een nog overgebleven kamer van het in 1576 verbrandde **'Curenhuisje'** op de westkant van de Ring.

In het boek van archivaris **A Delahaye**: "Vossemeer, Land van 1000 Heeren", staat uitgebreid te lezen hoe het in het vervolg met de predikanten van Oud-Vossemeer sinds die beginjaren is gegaan. Het gaat te ver om in deze korte uiteenzet-

Een Pieter en Jacob Keurbijbel uit 1730.

ting uitgebreid over die serie dominees te verhalen, maar bij het lezen wordt echter één ding duidelijk? Als men die soms curieuze verhalen over die predikanten leest wordt het voor de lezer ongetwijfeld overduidelijk dat dominees nét mensen zijn, met alles wat daarmee bedoeld wordt. (grapje)

Eén verhaal wordt hier nog beschreven omdat die zowel Nieuw-Vossemeer als Oud-Vossemeer aangaat; Na het overlijden van Ds. **Franciscus Manteau** op 22 januari 1665 was in de Oud-Vossemeerse Gemeente niet direct een nieuwe predikant voorhanden en werden de diensten tijdelijk waargenomen door dominees uit Stavenisse, Steenberg en door **Levinus Becius**, de eerste predikant van de 16 jaar eerdere ontstane hervormde gemeente te Nieuw-Vossemeer. Om een of andere reden was Becius uiterst impopulair te Oud-Vossemeer en elke keer als hij dienst had werd hij door de gelovigen bij aankomst van de pont uiterst onwelgevallig bejegend. M.a.w. hij werd door de Oud-Vossemeerse bevolking 'uitgespuwd'. Hij was totaal niet welkom.

Dat beviel Becius natuurlijk helemaal niet, maar hij was te slap van karakter om hier tegenop te treden, met als gevolg dat de kwalijke bejegeningen steeds driester werden met als hoogtepunt op zondag 14 juni 1665. Die dag had Becius dienst in de kerk van Oud-Vossemeer en samen met

proponent (kandidaat predikant) **Van Loo** stak hij de Eendracht over waar zij onmiddellijk door een jouwend publiek ongunstig werden verwelkomt. Beschaamd en bang wandelden ze naar de kerk alwaar Becius te horen kreeg dat zijn vervanger op Nieuw-Vossemeer niet was komen opdagen. Prompt keerden Becius en van Loo op hun schreden terug en staken met de pont over naar hun eigen Nieuw-Vossemeerse gemeenschap om aldaar orde op zaken te zetten. De gelovigen van Oud-Vossemeer perplex achterlatend.

De hevig gefrustreerde bevolking rende en masse naar de waterkant en maakten hevige stampij bij de veerman, die bezig was Becius en van Loo naar de overkant te brengen en gilden:

"Becius, Becius ende gij Van Loo. Komt weder gij schelmen. Zo gij niet weder en komt, wij zullen u huis ende de secretarishuis omverre halen".

De hevig verschrokken dominee met zijn kompaan droegen de Baljuw op om de raddraaiers op te sporen en streng te straffen. Zelf kreeg Becius een reprimande van de Baljuw om in het vervolg voortaan strenger op te treden tegen opstandelingen in de Gemeente en proberen 'baas in eigen buik' te blijven. Bij slap optreden zou de zaak alleen maar verergeren. Het is niet bekend of Becius in het vervolg nog vaak in Oud-Vossemeer is geweest.

Schip, koor en noorderconcept.

Overigens is voornoemde dominee Franciscus Manteau vanaf 2 april 1611 tot ongeveer 1663 predikant geweest in de Oud-Vossemeerse kerkgemeenschap, bij elkaar dus 52 jaar. Na 1663 is hij waarschijnlijk met emeritaat gegaan. Tussen 1663 en zijn overlijden op 22 januari 1665 heeft hij hoogstwaarschijnlijk, bij gebrek aan een opvolger, toch nog bij tijd en wijle Diensten gedaan in de protestantse kerk? Mocht dat zo zijn, dan is hij in ieder geval tot op zéér hoge leeftijd geestelijk in orde gebleven. Een man om niet te vergeten.

Vlaamse priesters

Het is best mogelijk en zéker niet onwaarschijnlijk dat in veel plaatsen in het Zeeuwse de predikantenplaatsen aanvankelijk werden ingenomen door gereformeerde priesters uit de Zuidelijke Nederlanden, meer specifiek uit Vlaanderen. In dat laatste gebied heeft de beeldenstorm en reformatie enige jaren eerder plaats gevonden dan in Zeeland en de rest van de Noordelijke Nederlanden en daardoor trokken waarschijnlijk veel Vlaamse hervormde priesters als predikant naar het noorden om alhier het enorme hiaat aan dominees in de begintijd na de reformatie op te vullen.

Ondanks het feit dat er tijdens de reformatie heel veel priesters in Vlaanderen naart het protestantisme zijn overgestapt en dientengevolge predikant werden, heeft de reformatie aldaar veel minder impact

gehad dan in de noordelijke Nederlanden. De bevolking van Vlaanderen is overwegend katholiek gebleven en daardoor was er een teveel aan predikanten in het Vlaamse.

Uiteindelijk zijn er tussen de twee religies geen absoluut wezenlijke verschillen en de priesters waren er door hun opleiding in feite uitstekend voor geschikt om in het nieuwe geloof als predikant voor te gaan. Goed beschouwd zijn zowel protestanten als katholieken; Christenen. De vorming van priester tot predikant was in feite gewoon een kwestie van 'omscholing'.

Ondanks bovenstaande bewering kan het ook zijn dat de Vlaamse predikanten door de omstandigheden vaak waren gedwongen om Vlaanderen te verlaten. Door de steeds wisselende overheersing van de Staatse en dan weer van de Spaanse troepen in het rijke deel van Vlaanderen, Brussel-Antwerpen-Gent, werden zij bij overheersing van de Spaanse troepen vaak gedwongen het gebied te ontvluchten, om niet ten prooi te vallen aan gevangenschap of nog erger.

Bij gevangenneming was marteling, een afschuwelijke dood tengevolge hebbend, voor o.a. de dominees in die jaren van net vóór, tijdens en na de reformatie schering en inslag.

Heel wat predikanten zijn gedurende die jaren de marteldood gestorven. Trouwens ook veel katholieke geestelijken hebben

hetzelfde ondergaan bij een tijdelijke overheersing van de Staatse troepen. Het was voor alle bewoners van de Nederlanden de meest afschuwelijke tijd die maar denkbaar is.

Het kerkgebouw

Waarschijnlijk is de kerk in zijn huidige omvang en hoogte in het jaar 1595 verwezenlijkt. Sindsdien zijn er geen wezenlijke veranderingen aan het kerkgebouw in de geschriften genoemd. Er zal natuurlijk wel onderhoud en kleine verbouwingen aan het gebouw zijn gepleegd, maar rigoureuze veranderingen zijn onbekend.

Alleen tussen 1913-1916 werd de kerk volledig gerestaureerd en in de jaren '80 van de 20e eeuw volgde nog een tweede restauratie. Nu in 2013 is de kerk echter wéér toe aan een opfrisser, vooral de toren!

Het stucwerk aan de binnenkant blijft echter een voortdurend probleem door het optrekkende zout van de verschillende overstromingen vanuit de Eendracht. Een tweede oorzaak is volgens geruchten dat de bouw indertijd uitgevoerd is met gebruik van zout water om het kostbare zoete drinkwater te sparen. Drinkwater was in de late middeleeuwen betrekkelijk schaars op het Eiland en bestond veelal uit regenwater wat ook niet altijd even schoon was in de alom aanwezige regenbakken. Het aanwezige welwater in de pas gemaakte polders was nog véél te brak om als drinkwater te gebruiken. Het heeft honderden jaren geduurd eer dat uit de Thoolse grond verdwenen was. Het gebruik van zout zeewater was dus in die jaren de enige optie.

Eenmaal zout in een muur verdwijnt echter nooit meer, maar dat was toen nog niet bekend.

Het massale gebruik van enorme hoeveelheden bier, melk en vruchtensappen was in die jaren gemeengoed bij de inwoners van het Eiland. Van deze dranken hadden de burgers in ieder geval de zekerheid dat ze niet ziek zouden worden van het soms sterk vervuilde en bedorven regenwater. Denk aan de besmettelijke ziekte als Cholera in die jaren.

De Katholieken en de Fransen.

In het jaar 1798, tijdens de Franse overheersing, werden de hervormden verplicht gesteld hun kerk aan de katholieken terug te geven, in dié plaatsen waar een katholieke meerderheid was. . Aangezien dat

dát in Oud-Vossemeer totaal niet het geval was heeft een commissie van protestanten en Rooms-katholieken een overeenkomst opgesteld waarin het eigendomsrecht van de kerk voorgoed werd geregeld. Door een evenredige betaling aangaande het zielenantal Rooms-katholieken in het dorp werden de Roomsen uitgekocht en is de kerk: **“In wettigen en altoos durende eigendom aan het Hervormd genootschap geworden”**.

Hoe groot die uitbetaling geweest is, is onbekend, maar zal wel in een zodanige verhouding geweest zijn dat de overgebleven katholieken in de toekomst in staat werden gesteld om t.z.t. een eigen kerkgebouw en parochie op te richten. Aanvankelijk moesten ze nog jaren met de pont oversteken over de Eendracht naar Nieuw-Vossemeer, waar in 1795 de Rooms-katholieke parochie Sint Joannes de Doper was opgericht en een Schuurkerk ontstond. De katholieken uit Oud-Vossemeer werden vooralsnog in de Nieuw-Vossemeerse parochie ondergebracht.

De naam **Sint Joannes de Doper uit Oud-Vossemeer** was sinds de reformatie vacant en in feite voor iedereen beschikbaar. De Nieuw-Vossemeerse katholieken hebben daar dankbaar gebruik van gemaakt door die naam over te nemen.

Uiteindelijk is het de katholieken gelukt om een eigen kerk te bouwen. Op 16 december 1841 was de **Sint-Willibrorduskerk** te Oud-Vossemeer gereed en had het dorp weer een eigen Rooms-katholieke kerk en parochie.

In volledige pais en vree leven nu de verschillende geloofsgemeenschappen te Oud-Vossemeer met elkaar. Dank zij de Fransen, die vrijheid van godsdienst brachten in 1795.

De Franse revolutie heeft aan het eind van de 18^e eeuw een totale omwenteling te weeggebracht in het doen en denken van de bevolking van Europa. De Fransen hebben ons ook geleerd wat democratie betekend

De “kronen” van de kerk

Bij het binnentreden van de kerk ontwaart men onmiddellijk de koperen kroon die vlak bij de ingang is opgehangen. Deze kroon heeft een merkwaardige geschiedenis;

Reeds vóór de reformatie bestond te Oud-Vossemeer het Rooms-katholieke hand-

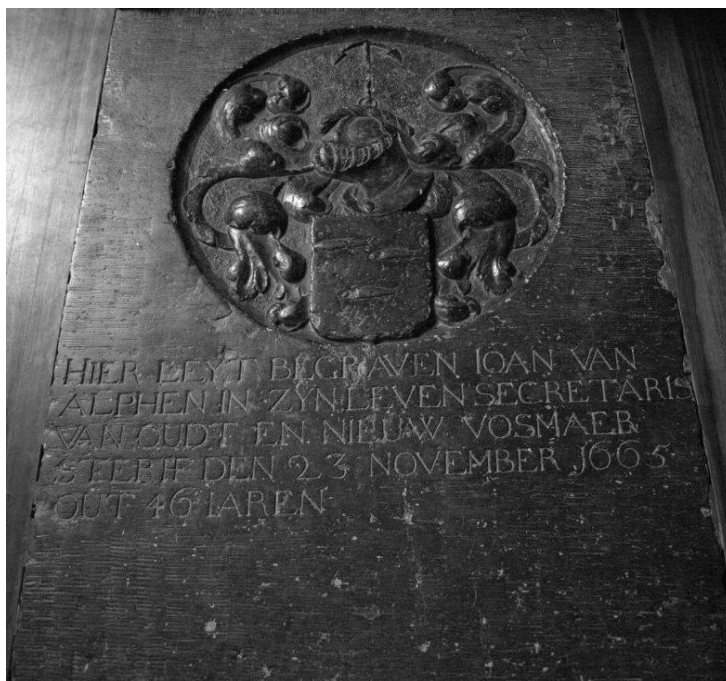
boogschuttersgilde **Sint Sebastianus**, die na de reformatie is blijven bestaan. Op de zondag vóór de verjaardag van Sint Jan op 24 juni had het gilde tijdens de kermis hun jaarlijkse feestdag. Men schoot (kruisbogen?) op een namaakvogel ‘papegay’ geheten, die boven op een lange paal was bevestigd. Diegene die de meeste keren de vogel had neergehaald was dat jaar ‘koning’.

Dat festijn was een van de hoogtepunten in de gemeenschap van Oud-Vossemeer en ging waarschijnlijk gepaard met het gebruik van enorm veel alcoholische versnaperingen. Men dronk uit zogenaamde St. Jakobsschelpen. De feestvierenden moeten nadien waarschijnlijk zwaar dronken en lallend door de Oud-Vossemeerse straten zijn gewaggeld en joegen daarmee de kerkelijke overheid zodanig tegen zich in het harnas, dat het feest in de toekomst op zondag verboden werd. Het is aan te nemen dat ook de jaarlijkse kermis vanaf die tijd nooit meer op zondag mocht worden gehouden?

Het gilde werd prompt opgeheven en de zilveren schilden en andere eigendommen, die in feite het eigendom waren van de kerk, werden verkocht en van de opbrengst bovengenoemde kroon gekocht die al vanaf 1740 het interieur siert.

Bovenstaande voorval staat uitbundig beschreven in de analen van de hervormde kerk en daaruit blijkt dat de predikant en kerkenraad in die tijd enorm boos waren op de Gildebroeders. Er staat geschreven:

“Het omdraghen en uythangen van haren Heilige Bastiaen tot scandael der ghemeynte, mitsgaders het drinken uyt de Heilige Jacobsschelpen”.

Grafzerk uit 1665.

Na de opheffing van het Gilde en de verkoop van de zilveren schilden wordt nog vermeld:

“Om voor het provenue dier penningen te koopen eene koperen Kroone voor de kerk”.

De tweede en grootste kroon is afkomstig uit een legaat van de op 9 november 1732 te Oud-Vossemeer geboren **Johannes van Rosevelt**. Hij is gestorven op 26 oktober 1787 te Bergen op Zoom (In sommige bronnen wordt gesproken van **Joannes van 't Rosevelt**)

Na zijn verscheiden werd zijn testament geopend en bleek hij fl 150.- te hebben nagelaten aan de hervormde kerk te Oud-Vossemeer, die voor dat geld een koperen kroon moest laten maken van twee hoog met 12 armlakkers. Aldus geschiedde. De kroon siert dus de kerk al vanaf het einde van de 18^e eeuw.

Roosevelt

De heer Johannes van Rosevelt is bij leven schoolmeester geweest te Scherpenisse. Ook zijn vader **Pieter van Rosevelt** was koster en schoolmeester geweest, maar dan in Oud-Vossemeer zelf. In de analen van de hervormde kerk staat ook bovenstaande uitvoerig beschreven.

Bij het maken van zijn testament ten kantore van notaris van Engelen te Bergen op Zoom verklaarde hij op 29 augustus 1780 het volgende:

“Aan de kerk van Oud-Vossemeer de Som van Eenhonderdvijftig guldens te legateren om daar voor te doen maken een Koperen Kerkkroone ten dienste derzelve kerke, twee hoog met twaalf armlakkers”.

Onder aan de bol moest met goed leesbare letters worden gegraveerd:

“Johannes van Rosevelt in Leven Schoolmeester te Scherpenisse Zoon van wijlen Pieter van Rosevelt in Leven Schoolmeester en Koster te Oud-Vossemeer offereert dit aan en ten gebruike van deze kerk. Sterft den.....”

De sterfdatum 26 oktober 1787 is na het overlijden van Johannes van Rosevelt op de bol toegevoegd.

Men vermoedt dat een van de voorvaderen van bovenstaande Rosevelts n.l. **Claes Martenszn. van Roosevelt**, die indertijd rond 1650 is geëmigreerd naar Nieuw-Amsterdam (New-York), de voorvader was van de latere president van de Verenigde Staten **F.D. Roosevelt** (1882-1945). Het gegeven wordt door geen enkel document gestaafd als zijnde de waarheid, maar men is er in het Zeeuwse vast van overtuigd dat het zo is en sommige zaken wijzen ook in die richting.

In de Zeeuwse hoofdstad Middelburg is ook het ‘Roosevelt Study Center’ aan de oud-president gewijd.

Op 20 juni 1950 bracht zelfs Mevrouw Roosevelt uit de Verenigde Staten, samen met haar zoon en twee kleinkinderen een bezoek aan Oud-Vossemeer. Ook zij waren er van overtuigd dat de voorvader van wijlen de president uit dit dorp afkomstig was, maar aangezien er ook in de roerige geschiedenis van het Amerika uit de 17^e eeuw weinig geboortegegevens bekend zijn, is het absolute bewijs nooit geleverd en zal waarschijnlijk ook nooit geleverd worden.

Eventuele vergelijkingen van DNA zouden wellicht klaarheid in de zaak kunnen brengen, maar het vermoeden bestaat dat de USA daar niet toe bereid is. Uiteindelijk was president **Roosevelt** Amerikaans staatsburger en buitendien zijn vrijwel alle Amerikanen afstammelingen van ‘allochtonen’ uit alle delen van de wereld en vooral uit Europa.

Men maakt zich daar vast niet druk over het plaatsje Oud-Vossemeer.

Ook het zilveren doopbekken is in de 18^e eeuw geschonken door een Rosevelt n.l. door **Johanna Ermina van Rosevelt**, de

moeder van Mr. **D.P. Recxstoot** en let op, de koperen lezenaar op de kansel is een schenking van Johan Isebree, de echtgenoot van **Catharina Elisabeth van Rosevelt**. Bij leven was Isebree burgemeester van Goes en ambachtsheer van Oud- en Nieuw-Vossemeer.

Dit gebeurde echter vele jaren later, want de lezenaar werd eerder geschonken door het echtpaar Isebree-van Rosevelt aan de Waalse kerk te Goes, maar na opheffing van laatst genoemde kerk kwam de lezenaar in 1856 weer terug bij de schenkers en die verhuisden ten slotte het pronkstuk naar de hervormde kerk te Oud-Vossemeer. Hopelijk voorgoed.

Op het deksel van het doopbekken staat aan de ene kant gegraveerd:

“Nat 20 May 1736 Mr. D.P. Recxstoot Obijt 3 juli 1761”, met het familiewapen van Recxstoot en op de andere zijde het wapen van Oud-Vossemeer: **“Anno Vossemeer 1761”**.

Op de onderkant van de rand van het bekken staat verder nog gegraveerd:

“Ter Gedachtenis van den WelEdel Gestrenge Heer en Mr. Dionisius Pieter Recxstoot in zijn WelEde Gestr. Leven Heer in Oud en Nieuw Vossemeer, Schepen der stad Tholen, Bewindhebber van de West Indische Compagnie ter Kamer Zeeland, Eenige zoon van den WelEd Gestr. Heer Mr Johan Pieter Recxstoot in zijn WelEd Gestr. Leven Burgemr en Raad der Stad Tholen, daarna Raat Pensionaris van Zeeland en de WelEde Gebr Vrouw Johanna Ermina van Rosevelt, door haar WelEd dit Doopbekken aan de kerk van Oud-Vossemeer Gegeven”.

Johanna Ermina van Rosevelt werd op 1 november 1711 te Tholen geboren als dochter van Pieter van Rosevelt en Maria Hazzard. Zij deed ondertrouw met Johan Pieter Recxstoot te Tholen en huwden elkaar in september 1732 te Oud-Vossemeer.

Haar vader vervulde het ambt van ontvanger en rentmeester voor de ambachtsheerlijkheid van Oud- en Nieuw-Vossemeer.

Over de bronzen lezenaar valt nog te melden dat er in gegraveerd staat:

“Anno D. Heer Burgemeester Johan Isebree 1769”.

U ziet wel dat het geslacht van Rosevelt en de Oud-Vossemeerse hervormde kerk in al die eeuwen sterk met elkaar verbon-

den zijn geweest en de hervormde gemeente koestert dan ook de naam Rosevelt met liefde. Terecht.

Statenbijbels

De Hervormde kerk werd in de beginjaren van zijn bestaan, aan het eind van de 16^e eeuw, door de ambachtsheren verblijd met enkele **Statenbijbels**, die in de jaren die volgden sterk aan slijtage waren overgeleverd. In 1752 subsidieerden de ambachtsheren de aanschaf van 12 nieuwe bijbels die heden ten dage nóg in gebruik zijn. De toenmalige rentmeester vorderde echter de oude bijbels van de kerkenraad op, die na verkoop de opbrengst van de aanschafprijs van de nieuwe bijbels af-trok. Het verschil was de uiteindelijke subsidie.

Ja, ze waren wel ‘goed’ die Heeren, maar niet gek.

Na 250 jaar intensief gebruik zagen deze bijbels er duidelijk versleten uit en waren rijp om uit de hervormde kerk verwijderd te worden. Zo gaan we echter tegenwoordig niet met zulke kostbaarheden om. De zusters **Norbertinessen** uit het klooster St. Catharinadal te Oosterhout hebben met liefde en geduld de bijbels zodanig geres-taureerd dat ze weer voor jaren te gebruiken zijn. Zij het voorzichtig en na gebruik onmiddellijk de kluis in met de juiste vochtigheidsgraad en juiste temperatuur. Deze nu kostbare bijbels zijn antieke voorwerpen die uitermate gekoesterd moeten worden.

Rijke stinkers

Oud-Vossemeer is als ringdorp gebouwd rond de oude St. Joannes de Doperkerk. Rond de kerk en de begraafplaats lag vanouds een gracht. Buiten die gracht was de bebouwde kom. Door toedoen van de Franse overheid, rond 1804, moest het kerkhof op termijn gesloten worden. Om hygiënische reden vond de Fransen het niet verantwoord om de doden in de kerk of net erbuiten op het kerkhof binnen de bebouwde kom ter aarde te bestellen. Na het vertrek van de Fransen in 1813 werd die regel door de regering teruggedraaid, maar enige jaren later weer ingevoerd. Om die reden is het kerkhof rond de kerk in 1829 gesloten. Het begraven vond nadien plaats op de begraafplaats aan de Molenstraat.

Dat het edict in de Franse tijd (1795-1813) in die jaren werd ingevoerd was een verstandig en reëel besluit. Vóór 1795 werden de rijke notabelen, ambachtsheren

Gevel van de vroegere bakkerij.

en eventuele edelen **in** de kerk begraven en de gewone burgerij er net buiten op de begraafplaats.

Wanneer zo'n ter aarde bestelling in de kerk plaatsvond, was natuurlijk niet direct een zerk voorhanden en werd het lijk summier afgedekt. Hoe en met wat is niet bekend. Wat gebeurde er dan? Het lichaam ging ontbinden en veroorzaakte in de potdichte kerk een enorme stank. De gelovigen die op de zondagen daarna de diensten bezochten moeten kokhalzend de Diensten hebben bijgewoond. Vandaar de uitdrukking: "**Rijke stinkers**", dat in de volksmond al eeuwen bestaat.

In 1832 was al meer dan de helft van de ringgracht gedempt en werden op die plaats huizen gebouwd. Nog tijdens dezelfde eeuw werd ook de rest van de gracht gedempt en ontstond het plein dat nu als de **Ring** wordt aangeduid. De meest typische naam die maar mogelijk is.

De bakker

Van een van de bewoners van die huisjes doet een vermakelijk, maar tevens afschuwelijk verhaal de ronde. Het schijnt dat in een van die huisjes op de plaats van de ringgracht een bakker woonde, die tevens een vooraanstaand lid was van de kerkenraad. Hij had toegang tot alle delen van de kerk en ook tot het archiefgedeelte.

De bakker wilde waarschijnlijk een eigen zaak beginnen, maar de ruimte om een bakkerij te plaatsen had hij niet en daarom toog hij naar de rest van het bestuur van zijn kerk.

Hij kreeg het bij de rest van de kerkenraad voor elkaar om op een gedeelte van het niet meer gebruikte kerkhof een bakkerij te plaatsen. Dat dit laatste gratis gebeurde is tot daar aan toe, maar er is in deze niets van beschreven en door de duur van jaren is de door hem bebouwde grond door verjaring zijn absolute eigendom geworden. Met hem hebben trouwens de burenen van de bakker door de duur van jaren hun achtertuintjes gelijkgetrokken met de achterkant van de bakkerij. Nu hebben ze sindsdien een achtertuin, die ze nooit gehad hebben. Voor zover nu bekend een probleem voor de kerk; De kerkenraad is een stuk grond kwijt, dat men indertijd in goed vertrouwen heeft laten gebruiken.

Eigenlijk is dit nog niet het meest rampzalige van het verhaal. Toen de bakkerij door de bakker gebouwd was, zat hij met het probleem: "Hoe steek ik de oven in de brand?"

Tegenwoordig worden we letterlijk gegeven van oud papier (kranten, tijdschriften, folders enz. enz. enz.), maar dat was intertijd helemaal niet het geval. Er was gewoon geen papier.

Geen zakjes, geen kranten en zelfs de kinderen op school gebruikten lei, griffel

of krijt om te schrijven. Papier bestond in die jaren vrijwel niet.

Het enige papier dat in die jaren bestond was 'geschept' papier dat gemaakt was van textielafval dat een tijdrovende en kostbare procédé was om te maken. Ook nu nog.

Het geschept papier werd in die jaren uitsluitend gebruikt voor archieven, gemeentelijke en notariële bescheiden en andere officiële stukken die bewaard moesten blijven. Zeker niet voor huishoudelijk gebruik, daar was het te kostbaar voor.

De bakker had natuurlijk houtkrullen kunnen gebruiken om zijn oven aan te steken zoals elke andere collega van hem, maar hij had een ander idee? Aangezien hij bij de geschreven archieven kon van de kerk, vond hij het gemakkelijker om die archieven te gebruiken om het vuurtje aan te steken. Het brandde goed en was lekker vlakbij, ver hoefde hij er niet voor te lopen. Voor tientallen, misschien wel honderden jaren is indertijd het kerkelijk archief van de hervormde kerk in de 'hens' gestoken en voorgoed verloren. "Het kan verkeren", zou Bredero gezegd hebben.

De kerk als school

Na de reformatie en de herbouw van de hervormde kerk werd het gebouw, net als alle andere oude kerken uit de omgeving, niet alleen voor de hervormde erediensten, maar ook voor allerlei andere doeleinden gebruikt. Hoewel die vaak direct met de kerk te maken hadden.

In een deel van de noordtransept (eigendom van de gemeente) werd in het begin van de 19e eeuw school gehouden. Of dat normaal lager onderwijs betrof, wat in die eeuw soms hier en daar héél summier werd gegeven, of speciaal protestants onderricht, vermeld de geschiedenis niet. Het vermoeden is het laatste. De noordelijke dwarsbeuk is hier zelfs voor uitgebouwd.

Tijdens de zomermaanden was het schoollokaal o.a. tijdens de oogsttijd vrijwel leeg en voor de enkele kinderen die wél verschenen volop plaats, maar in de wintertijd was het heel andere 'koek'. In de klasruimte was maximaal plaats voor hooguit 90 kinderen, maar in de winter moesten er soms 170 kinderen in worden gehuisvest, wat natuurlijk onmogelijk was. De consistoriekamer werd dan ook vaak als 2e klaslokaal voor dat doel geschikt gemaakt.

Voor al deze kinderen waren waarschijnlijk een of meerdere onderwijzers beschikbaar, die in de zuidelijke dwarsbeuk woonden.

De situatie was vaak onhoudbaar en na lang wikken en wegen van de plaatselijke overheid werd uiteindelijk in 1836 een nieuwe openbare school in de Molenstraat in gebruik genomen en kon de school in de kerk ontruimd worden. De noorderdwarsbeuk kon toen evenals de zuiderdwarsbeuk als woonruimte worden ingericht.

Achteraf gezien moet het wonen in een kerk toch een aparte belevenis zijn geweest. Hoewel dat in die dagen waarschijnlijk véél minder tot de verbeelding sprak dan wat wij nu denken.

Het orgel

In 1875 is op initiatief van enkele lidmaten en de predikant een intekenlijst rondgegaan om de nodige financiën bij elkaar te brengen voor de aanschaf van een klein orgel zonder voorfront. Er werd door de gelovigen massaal op gereageerd, maar van de toegezegde gelden behoefde geen gebruik gemaakt te worden. **Adriaan Geluk** schonk de gemeente uit eigen beurs een ‘**Serafine**’ orgel met een sierlijk voorfront. Een waarlijk beeldschoon orgeltje, dat geheel in de stijl van die jaren was gemaakt. Dit sierlijke huisorgel met verschillende registers werd op 10 november 1875 ingewijd.

In de jaren ervoor had de hervormde kerk waarschijnlijk nog geen beschikking over een orgel en werd er als vervanging in die vroegere jaren gebruik gemaakt van **Voorzangers**. Na de plechtige inwijding van het nieuwe orgel werd de toenmalige voorzanger en passant de nieuwe organist.

Na de restauratie in 1916 was het orgel van Adriaan Geluk waarschijnlijk versleten, dat is niet duidelijk, maar het werd in ieder geval in 1917 vervangen door het huidige orgel, dat indertijd geplaatst is door de firma **Standaart** te Rotterdam. Het orgel heeft een eikenhouten kast en is pneumatisch.

Het kan best zijn dat het orgeltje van Geluk intertijd is vervangen door het Standaartorgel, om reden dat tengevolge van de intertijd overvloedige toename van gelovigen het volume van het Serafine orgeltje lang niet meer in staat was om de kerkzang naar behoren te begeleiden. Uiteindelijk moet een orgel een zodanig volume en dominantie hebben dat de

zangers en zangeressen er steun aan beleven, anders wordt het een warboel.

In de ogen van velen is de enorme console waarop het orgel is geplaatst niet zo fraai. Dat had mooier gekund, denkt men. Meer in stijl van de rest van het inventaris. Zie b.v. de orgelbalkonnen in de hervormde kerken te

Scherpenisse en Sint-Maartensdijk en zeker ook te Poortvliet.

Na de restauratie werd de hulpkerk, die enkele jaren door de goegemeente is gebruikt verkocht en het aldaar aanwezig zijnde gehuurde orgel aan de rechtmatige eigenaar teruggegeven.

Nieuwbouw

De technische bouwtoestand van de oude kerk met toren was in het jaar 1900 zó penibel geworden, dat de kerkenraad besloot tot nieuwbouw. Het bestuur van de kerk was in dat jaar waarschijnlijk ‘gaande’ gemaakt door de afbraak en nieuwbouw van de kerk te Sint-Annaland in 1899. Die splinternieuwe kerk aldaar, ten koste van de oude gotische kerk, moet in de ogen van de kerkenraad en kerkvoogdij wel het summum van genot geweest zijn is de verwachting.

Men begon uitgebreid acties te voeren om geld in te zamelen voor de in hun ogen beslist te bouwen nieuwe kerk. De toren en de noordvleugel waren echter als vanouds nog steeds het eigendom van de gemeente en om nieuwbouw te plegen moesten natuurlijk allereerst die twee onderdelen van de burgerlijke gemeente aangekocht worden. Toch zéker het noordtransept. De toren was in hun ogen onmogelijk, daar dat bij de wet verboden was.

De voorgenomen plannen van de kerkenraad vorderden gestaag en wel zodanig dat de Rijksbouwmeester in 1907 de technische toestand van de kerk kwam bekijken.

Zijn eindoordeel was bij de Gedeputeerde Staten van Zeeland voor de hervormden van Oud-Vossemeer vernietigend: “Er

Lezenaar uit 1856 geschonken door Catharina Elisabeth Isebree-van Rosevelt.

zou geen cent bijgedragen worden aan een eventuele nieuwe kerk en de verkoop van de toren en noordvleugel zou geen doorgang vinden. Alleen bij algehele restauratie van de huidige kerk zou medewerking worden verleend”.

De kerkenraad was in alle staten, maar ging tóch in 1910 overstag, omdat ook het Provinciaal kerkbestuur, het Rijk en de Synode geen medewerking verleenden aan nieuwbouw.

Gelukkig, anders was net als in Sint-Annaland de gotische kerk te Oud-Vossemeer in die jaren afgebroken.

Zoals gezegd speelde in Sint-Annaland een twintigtal jaren eerder dezelfde nieuwbouwaspiraties van de toenmalige kerkenraad als te Oud-Vossemeer. Ook te Sint-Annaland hebben ze waarschijnlijk dezelfde tegenwerking van de officiële instanties gekregen als in Oud-Vossemeer.

In Sint-Annaland hebben ze echter doorgezet en hebben hun oude kerk uit de 15^e eeuw in 1899 afgebroken en een nieuwe voor in de plaats gezet. Nu hebben ze aldaar spijt als haren op hun hoofd dat hun gotische kerk indertijd is verdwenen en vervangen door een voor die tijd moderne uitvoering.

Uiteindelijk was het geld voor nieuwbouw dat de kerkenraad van Oud-Vossemeer ter beschikking had véél te gering om zelfstandig nieuwbouw te kunnen realiseren. Vandaar wellicht het overstag gaan.

Monument ter ere van president Roosevelt 1.

Vandaag de dag kunnen de inwoners van Oud-Vossemeer wel juichen dat de nieuwbouw van hun kerk in die jaren niet is doorgegaan.

De restauratie

In 1913 begon aannemer **Woudenstein** uit IJsselstein onder leiding van restauratiearchitect **J.F.L. Frowein** met de ingrijpende restauratie, die drie jaar heeft geduurd. De woningen in de transepten werden verwijderd en de ontstane ruimten bij de kerk getrokken. In de plaats daarvan zijn de consistoriekamer en de catechisatiekamer in de transepten ondergebracht. Deze indeling bestaat nu nog.

Buiten de Statenbijbels, de koperen lichtkronen, het zilveren doopbekken, de bronzen lezenaar en het fraaie 17^e of 18^e eeuwse kansel heeft de kerk vrijwel geen antieke gebruiksartikelen. Er ontbreken b.v. boven op de preekstoel een zandloperhouder en een kandelaar voor de predikant. Ook een kandelaar voor de Voorzanger op de eerste bank is niet aanwezig. Waarschijnlijk zijn al die ontbrekende attributen door de duur van jaren door deze of gene geroofd, want ze moeten in ieder geval aanwezig zijn geweest.

Wel hangt aan het trapje van de kansel nog een oude eenvoudige doopbekkenhouder dat waarschijnlijk uit de 17^e of 18^e eeuw dateert. Op deze houder is vermoed-

delijk een tijdlang het zilveren doopbekken uitgestald?

Het schitterende zilveren doopbekken wordt tegenwoordig bij een plechtigheid op een door de plaatselijke timmerman gemaakte console geplaatst. Na het gebruik ervan verdwijnt het kostbare attribuut linea recta naar de kluis, naast de antieke statenbijbels.

Het interieur van de consistoriekamer is eenvoudig, maar uiterst fraai en getuigd van een devote sfeer. De knopstoeltjes in de ruimte dateren waarschijnlijk uit het begin van de 20^e eeuw en de fraaie ingebouwde kasten, plafond, muren, lambrisering en deuren zijn beschilderd in de originele oude kleuren. Aan de oostwand hangt een bord waarop de predikanten vanaf 1583 staan vermeld en op de zuidwand heeft een kunstenaar het embleem van de hervormde kerk geschilderd.

Als klapstuk ligt in die ruimte nog een dagboek waarin sinds 1950 de handtekening vermeld staat van **mevrouw Roosevelt**, de weduwe van de Amerikaanse president Roosevelt.

Zowel het noorder- als het zuidertransept zijn nog door aanwezige deuren vanuit het westen te betreden, hoewel daar waarschijnlijk weinig gebruik van wordt gemaakt. De deuren zijn overigens vernieuwd, behalve het beslag. Dat is authentiek. De ingangen die toegang gaven tot het schip in de zuid- en noordwand zijn

waarschijnlijk door overvloedigheid dichtgemetseld. Uiteindelijk werden die deuren in het verleden gebruikt bij o.a. begrafenisplechtigheden en andere religieuze zaken zoals processies bij de Rooms.

De hervormde kerk te Oud-Vossemeer is in het bezit van enkele fraaie antieke zerken waarvan de oudste dateert uit 1612. Het belangrijkste gedeelte van deze zerk is te bekijken onmiddellijk bij het binnentreden van het schip vanuit de toreningang. De zerk is in uitstekende conditie en is waarschijnlijk weinig belopen.

Bovenop de consistoriekamer en de werkruimte in het noordertransept zijn tribunes aangebracht, die door de gelovigen via trappen zijn te bereiken om de verschillende Diensten bij te wonen. Die tribunes worden echter maar zeer zelden meer gebruikt. Ook de ontkerkelijking is bij de protestanten voelbaar geworden.

In het portaal van de toren dat toegang biedt tot het schip van de kerk zit op ongeveer 6/7 meter hoogte een uiterst oud venster dat daglicht doorliet naar het portaal in het allereerste begin toen de toren nog niet verbonden was met het schip? Het is een hypothese die hoogstwaarschijnlijk wel waar kan zijn. In het kruisribgewelf van de torenhal bevindt zich nog een opening waarlangs indertijd een touw naar beneden liep om de klok vanaf de begane grond te luiden.

De verwarming van die hoge gotische kerken zijn voor al dat soort kerken in het Zeeuwse een levensgroot probleem in de koude maanden van het jaar. Dat probleem hebben ze in de Oud-Vossemeerse kerk toch behoorlijk goed opgelost. Op de vlonders waarop de kerkbanken staan heeft men op voethoogte centrale verwarmingsbuizen liggen, die bij de kerkbezoekers de voeten warm houden bij koud weer en het is algemeen bekend;

Voeten warm, alles warm.

De luidklok is tijdens de 2^e wereldoorlog in 1943 door de Duitsers gevorderd en naar Duitsland afgevoerd waar er dodelijk wapentuig van werd gemaakt. In 1948 werd een nieuwe klok geïnstalleerd die als opschrift heeft:

**Mijn stem vervangt hem
Die na zijn laatste lied
In Duitsland 't leven liet.
Oud-Vossemeer hoort mij weer!**

Het gedicht is van **M.A. van Poortvliet**. De initialen van de dichter zijn op de klok aangebracht evenals het wapen van Oud-Vossemeer. Op de geroofde klok, gemaakt door de Middelburgse klokkengieter **Nicolaas Greve** in 1727, stond ook het wapen van Oud-Vossemeer ingegoten.

De watersnood van 1953 heeft de kerk geen parten gespeeld. De polder, waarin het dorp is gevestigd, is droog gebleven. Dat is in andere gebieden van het Eiland wel anders geweest, maar dat terzijde. De kerk en het dorp Oud-Vossemeer zijn voor die ontzagwekkende ramp gespaard gebleven.

De zoutschade die momenteel in de kerk te zien valt, is o.a. afkomstig uit het jaar 1943. In dat jaar is het eiland Tholen door de Duitsers onder water gezet en heeft ook de kerk van Oud-Vossemeer een tijdlang gedeeltelijk onder water gestaan. De schade die het zoute water van de Eendracht en de Schelde aan de gebouwen heeft gebracht is eeuwigdurend en valt niet te verwijderen. De schrijver dezer weet hier als watersnoodslachtoffer van 1953 alles van. De vernielende werking van het zout gaat constant door. Wellicht is ook het gebruikte zoute water bij de bouw in de late middeleeuwen oorzaak van die vervelende perikelen die in alle gotische kerken op het Eiland van toepassing zijn?

Tot slot is nog te melden dat vóór de kerk op het oude kerkhof nog een monument staat ter nagedachtenis van de vroegere president van de Verenigde Staten, **Franklin Delano Roosevelt**. Het monu-

ment herinnert aan de vier vrijheden waar de oud-president zo aan gehecht was. De four freedoms van de oud-president, die hij tepas en te onpas proclameerde waren:

**Vrijheid van meningsuiting.
Vrijheid van godsdienst.
Vrijwaring van gebrek.
Vrijwaring van vrees.**

De levensregel van president Roosevelt was:

“Het enige waar iemand angst voor hoeft te hebben is de angst zelf”.

Bronvermelding

J.P.B. Zuurdeeg: “Kerken op Tholen en Sint-Philipsland”.

J.J. Bevelander: “Nederlandse Herv. kerk Oud-Vossemeer”.

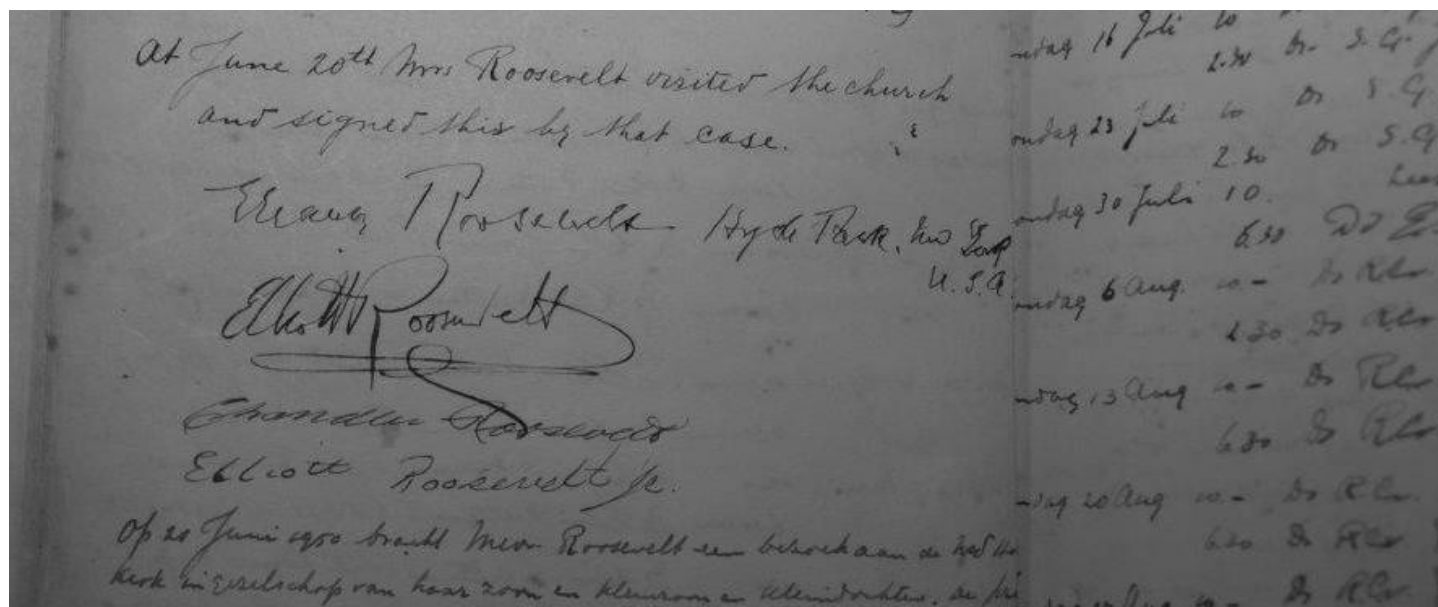
Carel van Tuyll: “Langs de oude Zeeuwse kerken”.

A. Delahaye: “Vossemeer, Land van 1000 Heeren”.

F. Boeve te Nieuw-Vossemeer

Consistoriekamer in zuiderlijk transept.

Dagboek vanaf 1950 met handtekening van mevr. Roosevelt.

Het archief van de voormalige gemeente Sint Philipsland

De voormalige gemeente Sint Philipsland behoort pas sinds 1 januari 1995 tot de gemeente Tholen. Dit in tegenstelling tot de andere voormalige gemeenten; Oud-Vossemeer, Poortvliet, Scherpenisse, Sint-Annaland, Sint-Maartensdijk, Stavenisse en Tholen welke vanaf 1 juli 1971 gezamenlijk de gemeente Tholen vormden.

Door Annette Kuiper en Fred van den Kieboom (Gemeentearchief Tholen)

Het archief van de gemeente Sint Philipsland was vanaf 1979 bij het Streekarchivaat van Schouwen-Duiveland ondergebracht. Het archief werd in 1995 na de gemeentelijke herindeling vanuit de kluis van de opgeheven gemeente Sint Philipsland overgebracht naar de gemeentelijke archiefbewaarpplaats van Tholen in het gemeentehuis te Sint-Maartensdijk.

Bij veel gemeenten zijn in het verleden archiefstukken verloren gegaan, door brand, overstrooming of het weggooien van archief onder het mom "oud-papier". Ook het archief van Sint Philipsland is verre van compleet. Het heeft behoorlijk geleden onder de watersnoodramp en de gevolgen daarvan.

Het jongste deel van het archief was opgeborgen in kasten op de secretarie. Van een aantal van die kasten werden de deuren vernield en de inhoud belandde in het water. Een deel van de stukken verdween door de open ramen. Andere archiefstukken bleven wel behouden maar waren nat en besmeurd met modder. Deze moddersporen zijn nog steeds in het archief te vinden.

Door de oorlogsdreiging was in 1939 een archiefkluis aan het gemeentehuis gebouwd. Het deel van het archief wat zich in deze kluis bevond was minder beschadigd. En met de stukken welke op hogere planken stonden was zelfs helemaal niets aan de hand.

Voor genealogen is er echter goed nieuws, de akten van de burgerlijke stand waren nauwelijks beschadigd en wat toen in die tijd nog ongebruikelijk was, werd er na de ramp besloten tot het microficeren van de aktes burgerlijke stand en de bevolkingsregisters. Als gevolg van de ramp bleek het gemeentehuis onbruikbaar geworden en werd gekozen voor de bouw van een nieuw gemeentehuis. Het oude gemeentehuis moest worden gesloopt. Daarbij werd ook de zolder waar nog 'oud papier' en rommel lag, opgeruimd, dat was de tweede oorzaak van de vernietiging van ar-

chiefstukken, maar nu door menselijk handelen.

Het was eigenlijk de bedoeling dat de "rommel" naar de plaatselijke vuilstort zou gaan, echter gemeentewerkman dhr. Stouten besloot de "rommel" naar de Christelijke Lagere School te brengen. Het hoofd van de school heeft nog enkele stukken uit de "rommel" gered voordat het materiaal als oud papier wegging. In de loop der tijd is dat archief, wat in particuliere handen terecht was gekomen teruggekeerd naar de gemeente. In 1983 en 1986 werden bijvoorbeeld inschrijvings- en lotingsregisters van de nationale milite en rustende schutterij over de periode 1817-1902 teruggeschonken.

Indien u de inventaris van de Gemeente Sint Philipsland periode 1807-1964 bekijkt (digitaal via www.archieftholen.nl) zult u een aantal series met hiaten aantreffen. Zo zijn de kohieren van hoofdelijke omslag (voorloper van de inkomstenbelasting) verre van compleet.

Toch zult u nog wel het één en ander aan bronnen kunnen vinden waarin zaken staan vermeld die u bij uw stamboomonderzoek kunt gebruiken. Te denken valt aan stukken over evacuatie en dienstplicht, ingeschreven scholieren, processen verbaal etc.

Naast de archieven van de voormalige gemeente Sint Philipsland, zijn in de archiefbewaarpplaats in het gemeentehuis te Tholen nog een aantal belangrijke andere archieven aanwezig:

* Het archief van de N.H. kerk te Sint Philipsland (1654-1996)

* De gereformeerde kerk te Anna Jacobapolder (1878-1972)

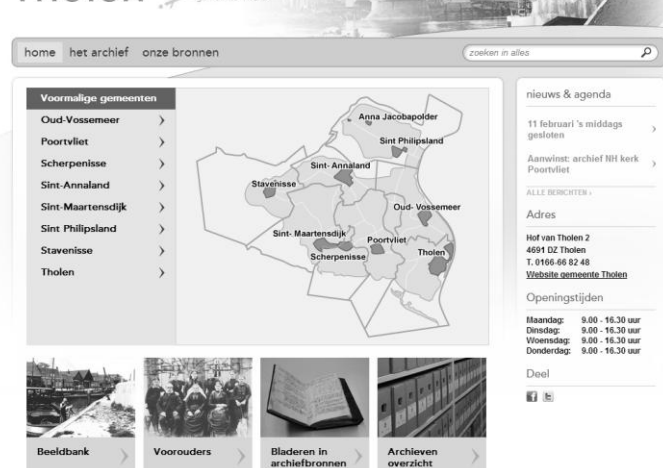
* Het Archief van het gerecht en de weeskamer van Sint Philipsland (1647-1809)

Daarnaast zijn er archiefjes van plaatselijke verenigingen en organisaties. De Doop-, Trouw en Begraafregisters hebben erg te lijden gehad van de brand in het Rijksarchief in Middelburg in 1940. Het oudste doopboek van 1659 t/m 1780 en het begraafregister 1805-1810 zijn daarbij helaas verloren gegaan.

Sinds december 2012 zijn een aantal bronnen voor het doen van onderzoek naar de geschiedenis van (families op) Sint Philipsland door het gemeentearchief beschikbaar gesteld op internet. Zo kunt u tegenwoordig vanuit huis onderzoek doen in de oude doop- trouw en begraafgegevens en ook in de bevolkingsregisters tot en met 1940. De weeskamergegevens van voor 1811 zijn nu ook via onze website te bestuderen. De planning is om in 2014 de transportregisters daar nog aan toe te voegen, zodat er ook onderzoek gedaan kan worden naar de onroerendgoedtransacties voor 1811.

Ook buiten het gemeentearchief in Tholen zijn er nog meer archiefbronnen voor de geschiedenis van Sint Philipsland. Zo zijn in het Zeeuwsarchief te Middelburg de archieven te vinden van de ambachtsheerlijkheid en het waterschap waarin veel uit de geschiedenis van het eiland te vinden is.

Gemeentearchief Tholen

Een foto van de bouw van het nieuwe gemeentehuis aan de Kerkring, begin jaren '60 van de vorige eeuw. Rechts op de foto wordt gewerkt aan het dak van de kluis, welke later tevens dienst deed als vloer van de muziektent. Op de achtergrond is nog de bebouwing op de Oostdijk te zien.

Het gemeentehuis aan de Kerkring, met rechts de muziektent. Op de achtergrond zijn de woningen in de Schoolstraat te zien. Het gemeentehuis werd geopend op 28 mei 1962 en heeft als zodanig dienst gedaan tot de samenvoeging met de gemeente Tholen per 1 januari 1995..

De voortgang van de restauratie van de weegbrug

In mijn voorwoord heb ik reeds opgemerkt dat tijdens de algemene ledenvergadering een presentatie zal worden gehouden over de vorderingen aan de weegbrug. Aan de hand van foto's wordt u een beeld gegeven van de tot nog toe uitgevoerde werkzaamheden. Vooruitlopend hierop geef ik u hieronder alvast een overzicht van de werkzaamheden zoals die tot nog toe zijn uitgevoerd alsmede van de werkzaamheden die nog uitgevoerd moeten worden.

Door Fons Vlegghels

Wat is er allemaal klaar intussen:

Herstelwerkzaamheden aan het dak en de dakranden

- d.m.v. hakken en slijpen zijn de scheuren in het dak gerepareerd (de scheuren werden gerepareerd met flex coating en ingestrooid met speciaal daarvoor bestemde grind);
- de dakranden zijn schoon gehakt en gerepareerd waarna ankers werden ingeboord voor de hechting van de gietmortel (bij de reparatie werd gebruik gemaakt van een scheur-overbruggende vezelmortel waarmee opnieuw scheuren wordt voorkomen);
- de dakrand aan de achterkant van het gebouw was aan de linker kant korter dan aan de rechter; e.e.a is hersteld door een bekisting te plaatsen en deze aan te gieten met gietmortel;
- omdat het betonijzer was geroest was het dak krom getrokken zodat er een fikse naad was ontstaan tussen de muur en het dak; e.e.a. is hersteld door twee rijen stenen te verwijderen uit de buitenkant van de gevel;
- nadat de rijen stenen waren verwijderd werd in de spouw een plank geplaatst tegen de binnenmuur en het dak;
- aan de binnenkant van het gebouw is eveneens een plank geplaatst tegen de muur en het dak waarna in het dak gaten werden geboord welke werden vol gegoten met gietmortel zodat een verbinding ontstond tussen het dak en de muur (het dak was gaan zweven);
- aan de binnenzijde is een ijzeren balk geplaatst om het dak te ondersteunen;
- de opening tussen dak en ijzeren balk is opgevuld met ondersabelingsmortel;

- het dak en de dakranden zijn gestraald.

Herstelwerkzaamheden aan de muren

- boven het raam aan de voorzijde is de betonplaat weggehakt en is er een nieuwe plaat gespoten met spuit beton (vanwege de slechte weersomstandigheden is deze klus twee keer uitgevoerd);
- alle voegen zijn uitgeslepen;
- alle muren zijn gestraald;
- alle muren zijn door de brandweer schoon gespoten;
- alle muren zijn opnieuw gevoegd;
- de deur is verwijderd en tijdelijk vervangen door een houten plaat;
- in de deur werden groeven gefreesd, in de grondverf gezet en terug gehangen;
- het oude deurkozijn is verwijderd en vervangen door een nieuw kozijn waaraan enig herstelwerk nodig was omdat het geheel in de loop der jaren niet exact waterpas staat;

Rondom het gebouw zijn de volgende zaken uitgevoerd:

- Straatwerk is aangelegd;
- Schrikhekken geplaatst ter voorkoming van (werk)verkeer;

- Vloedbalken geplaatst.

De volgende werkzaamheden worden de komende maanden uitgevoerd:

- bank (terug) plaatsen (na grondige opknapbeurt);
- goot ophangen;
- (voorzet)luiken plaatsen;
- bekisting plaatsen t.b.v. de betonnen muurtjes rondom het gebouw en volstorten;
- metalen luik plaatsen voor de toegang onder de weegbrug;
- boven het raam afwerken met poetsmortel;
- betonrand injecteren en oppoetsen met minirale mortel;
- betonranden coaten;
- beschadigde stenen uithakken en vervangen door nieuwe stenen;
- binnenkant afwerken (o.a. nieuw plafond);
- ankers laten maken en plaatsen aan de achterkant;
- kapotte ramen vervangen;
- algehele schilderbeurt.

Bij de presentatie tijdens de algemene ledenvergadering zal Han Fontijne aanwezig zijn voor het beantwoorden van vragen en het verstrekken van technische informatie!

Sint Philipsland en 200 jaar Koninkrijk der Nederlanden

We vierden in oktober 2013 dat het 200 jaar geleden was dat Nederland zijn eerste aspirant koning, Willem Frederik, erfprins van Nederland op het strand van Scheveningen begroette. Koning Willem Alexander en zijn vrouw Koningin Maxima woon- den 30 november in Scheveningen de nagespeelde landing van erfprins Willem Frederik in 1813 bij. Het Nationaal Comité 200 jaar Koninkrijk deelde dat op 26 september 2013 mee. In de middag vond in de Ridderzaal in Den Haag een officiële bijeen- komst plaats waar de Koninklijke gasten en prinses Beatrix aanwezig waren. Na de samenvoeging van Nederland en België in 1814, dat met het vertrek van Napoleon en de hulp van een aantal grote Europese staten mogelijk werd, mocht prins Willem officieel de titel Koning der Nederlanden aanvaarden. Hij deed dat met de historische woorden: “Ons gemeene Nederland is gered, de oude tijden zullen weldra herleeven”.

*Door Jan Kempeneers en
Jan-Willem Kempeneers*

Koning Willem I begon voortvarend aan zijn toegewezen regeerperiode, maar ach!, mede door de taaldwang kwamen de Belgen in 1830 in opstand. Willem I bleef zich echter verzetten tegen deze revolutie, totdat hij in 1839 gedwongen werd de onafhankelijkheid van België te accepte- ren. In 1848 was er een verschuiving in Nederland die zijn gelijke niet kende. Johan Rudolf Thorbecke schreef in op- dacht van Koning Willem II een nieuwe grondwet. Deze zou uiteindelijk de basis gaan vormen voor het hedendaagse stelsel van de parlementaire democratie in ons land.

Koning Willem I was in zekere zin ver- bonden met Sint Philipsland. En wel met name vanwege de bekende Willem Frede- rik Del Campo. Hij werd geboren in 1801 en zijn ouders gaven hem uit bewondering voor en afhankelijkheid aan de Oranjes de voornamen van de toenmalige erfprins, de latere Koning Willem I. Ouders Del Campo hadden persoonlijke contacten met de prins en had dan ook toestemming gegeven voor de vernoeming. Op verzoek aanvaardde hij ook het peetvaderschap wat een gunst en voorrecht was voor de jonge Willem Frederik Del Campo.

Honderd jaar geleden, in 1913, werd het honderdjarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden groots gevierd. Onder andere in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en natuurlijk Schevingen, waar in 1813 die toenmalige Prins van Oranje Willem Frederik van Oranje-Nassau voet aan land zette. Ook in Sint Philipsland werd, onder de toenmalige burgemeester W.C. van der Sleyden, aandacht besteed aan dit lustrum. Onder meer een rondrit met paarden en wagens door Sint Philips- land en Anna Jacobapolder maakten deel uit van de festiviteiten. De toentertijd nog jonge muziekvereniging Concordia bege- leidde de optocht door de straten. Enkele

De viering van het 100-jarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden in 1913 op de Oostdijk te Sint Philipsland. In het rijtuig zit met de witte hoed toenmalig burge- meester W.C. van der Sleyden. Hij was van 1900 tot en met 1917 burgemeester van Sint Philipsland. Op de achtergrond muziekvereniging Concordia en links op de foto de zogenaamde 'boomgaard van vrouw Mol'. De foto is gemaakt ter hoogte van de plaats waar tegenwoordig de Mosselkreekstraat de Oostdijk uitloopt.

Ook in Anna Jacobapolder werd een rondrit gemaakt ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden. Deze foto is gemaakt in de Langeweg.

schitterende en unieke foto's die destijds gemaakt zijn, kunt u vinden op een dezer pagina's.

Gezien de verbondenheid van Del Campo met Koning Willem I is het de moeite waard om ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden de geschiedenis van het geslacht Del Campo en hun relatie met Sint Philipsland nog eens voor het voetlicht te halen.

De gegevens uit het navolgende artikel zijn ontleend aan het boek "Anna Jacobapolder - ontstaan, leven en wonen", door J.A.Klompe

Geschiedenis van geslacht Del Campo

Wanneer we de officiële naam Willem Frederik del Campo, genaamd Camp, bezien, dan zal dit vragen oproepen. Om hierop antwoord te geven, is het noodzakelijk om de gegevens die er over de familie zijn, te raadplegen. Dit is geen onbegonnen werk, daar veel materiaal hierover verzameld is door een achterkleinzoon van W.F. del Campo, genaamd Camp, en wel Willem Frederik Hartman, die in 1898 te Middelburg werd geboren. Na een loopbaan in de bankwereld werd

hij op oudere leeftijd conservator in algemene dienst bij het Centraal Bureau voor Genealogie.

Het feit dat in de archieven van dit bureau reeds gegevens betreffende de familie aanwezig waren, moedigde hem aan tot verder onderzoek. Hij werd daarbij zo enthousiast dat hij, gelijk in vroegere tijden, de naam Del Campo voor zijn eigen naam zette. Hiervoor zal hij wel toestemming verkregen hebben, want in de officiële stamboom van de familie Hartman staat hij vermeld als Willem Frederik del Campo Hartman.

Alles bij elkaar is er een respectabele hoeveelheid informatie verzameld, maar ook vele hiaten zijn opgevuld met veronderstellingen. We weten dat vóór de Franse tijd de persoonlijke gegevens slechts berusten op kerkelijke en militaire bronnen, koopakten en dergelijke en dat er vaak tijdens het leven naamsveranderingen plaatsvonden of andere schrijfwijzen werden gebezigd. Om nu de mooie geslachtsnaam in de aanvang genoemd, te verklaren, moeten we een heel eind terug in de tijd. De betrouwbare bronnen gaan terug tot rond 1700 en deze vermelden dat

vroegere gegevens over de familie bij een brand verloren zijn gegaan. De vermeldingen uit de tijd hiervoor berusten dus op overlevering en hiervan mag gezegd worden: "Is het niet waar, dan is het toch interessant".

Goed dan, het verhaal begint met de mededeling dat in één van de oorlogen van Keizer Karel de Vijfde tegen de Turken, zich in het gevolg van de keizer een Castiliaans edelman bevond, genaamd Del Campo. Bij het doortrekken van een bos bevond deze zich in de nabijheid van de Keizer en hij ontdekte op een moment achter een boom een paar Turken in een hinderlaag, die het kennelijk op het leven van de vorst gemunt hadden. Zonder zich een moment te bedenken, stortte hij zich op de twee, waarbij hij er één met zijn speer doorboorde waarop de ander de vlucht nam. Hiermee redde hij het leven van de vorst. Voor deze daad werd hij door de keizer zeer geprezen en ook beloond en zo mocht hij aan zijn vaandel een schild toevoegen met op de linkerhelft de kop van een Turk en op de rechterzijde een met een speer doorstoken boom. Latere geslachten schijnen dit wapen wel gevoerd te hebben, want er is een afbeelding

ding van, met een beschrijving van de kleuren.

Del Campo verliet na verloop van tijd het leger van de keizer, omdat hij kennis had gekregen aan een Duitse vrouw. Ze trouwden en vestigden zich op een kasteel aan de Boven-Rijn. Een kleinzoon van hen verloofde zich met een eenvoudige meisje, zeer tegen de zin van zijn ouders. Zij ontvluchtten daarom hun geboortegrond en vestigden zich in de Nassause landen. Toen daar gedurende de Tachtigjarige oorlog soldaten werden geroosd voor de Prins van Oranje, meldde ook de jonge Del Campo zich. Omdat de strijd tegen de Spanjaarden gericht was, zou hij hierdoor zijn afkomst verloochenen. Dat was voor hem reden om zijn naam te veranderen in Camp, onder welke naam hij en zijn verdere nageslacht verder leefden.

Al had Del Campo dan zijn naam veranderd, hij veranderde niet van geloof en hij bleef katholiek. Latere geslachten beweerden, dat het wel een reden geweest is waarom zij als militair nooit tot de hogere rangen konden doordringen. Niet alle mannen uit het geslacht Camp zijn militair geworden, maar dit beroep is bij de familie wel altijd in ere gebleven. Na het onbesproken laten van enkele geslachten zullen we de aandacht vestigen op de vader van de in het begin genoemde Willem Frederik.

Deze vader had de voornamen Willem Petrus en was geboren in 1761 als zoon van een beroepsmilitair. Het was al een paar generaties de gewoonte om een dubbele opleiding te volgen en wel die van civiele en militaire bouwkunde met daarnaast landmeetkunde. Dit betekende dat er altijd wel ergens aan de kost te komen was. Deze opleidingen werden genoten in militair verband. In verschillende vestingplaatsen waren wel mogelijkheden om lessen te volgen, maar meestal had men dan wel voorspraak nodig. Willem Petrus had ook zo'n opleiding gehad en dat is hem in zijn leven zeer te pas gekomen.

Hij was 20 jaar oud toen hij zijn militaire loopbaan in Zeeuws-Vlaanderen begon, nadat Engeland ons in 1781 de oorlog had verklaard. Hij hielp het kustgebied in staat van verdediging te brengen en bleef daarna in Breskens als commandant van een artilleriebatterij. Toen er in 1784 verwikkelingen met Oostenrijk begonnen, kreeg hij opdracht de zuidgrens van Vlaanderen

Willem Frederik Del Campo, genaamd Camp.

in staat van verdediging te brengen. Met het in stelling brengen van verschillende batterijen en het toepassen van inundaties werd ook deze opdracht weer geklaard.

In het volgende jaar, nadat overeenstemming met Oostenrijk bereikt was, werden de verdedigingswerken weer opgeruimd en de inundaties beëindigd. Camp vertrok naar Den Bosch voor andere taken en hij werd voorgedragen voor de rang van officier. Hij kreeg de rang van onderluitenant echter pas in 1788, nadat hij in Friesland een opstand van Patriotten had helpen onderdrukken. Hierna volgden functies van verschillende aard en in 1793 werd hij bevorderd tot tweede kapitein van de artillerie.

Als gevolg van de Franse Revolutie begonnen er dreigingen uit het zuiden te komen wat, voor Camp meebracht dat hij weer naar Zeeland moest vertrekken. In de zomer van 1794 stonden de Franse troepen voor onze zuidgrens en het bleek dat de vestingwerken aldaar er verwaarloosd bij lagen. Sluis was één van de vestingen die totaal onvoldoende in gereedheid was gebracht. Opperbevelhebber daar was de oude generaal Baron van der Duyn, wiens tweede man zwak en ziekelijk was.

Op 3 juli werd Camp, gestationeerd in Vlissingen, met twee officieren en een honderdtal manschappen in allerijl per oorlogsschip naar Sluis overgebracht ter versterking van het garnizoen. Aldaar

pakte hij zijn taak bijzonder energiek aan en hij maakte in een paar weken tijd van Sluis een verdedigbare vesting. De Fransen hadden daarop, toen ze de stad begin augustus naderden, in 't geheel niet gerekend. Met veel te geringe middelen hield de verdediging van de stad, onder de enthousiaste leiding van Camp, nog 20 dagen stand, waarna de overgave moest volgen. Camp was toen voor vriend en vijand de held van het beleg.

Aan dit feit heeft Baron van der Duyn glans gegeven; allereerst door Camp een mooie dankbetuiging te verstrekken, maar ook door het gebeurde bij de hogere leiding in Den Haag uitdrukkelijk onder de aandacht te brengen. Dit laatste kon hij echter niet direct doen, want na de capitulatie van Sluis werd de bezetting van het garnizoen als krijgsgevangenen afgevoerd naar Frankrijk. Over het verblijf in Frankrijk als krijgsgevangene heeft Camp nog een zeer interessant verslag nagelaten. Het geeft een goed beeld van de levensomstandigheden in die tijd, maar het zou te ver gaan hier verder op in te gaan.

Mevrouw van der Duyn wist van de Franse generaal Pichegru in Den Haag gedaan te krijgen dat haar man in februari van het volgende jaar uit krijgsgevangenschap werd ontslagen en deze wist na enige tijd weer te bereiken dat Camp met anderen weer naar huis konden terugkeren. Zo zag Camp op 10 mei 1795 zijn vrouw en drie kinderen weer terug in Den Haag. Vermeld moet nog worden dat tijdens zijn krijgsgevangenschap in Frankrijk, zijn heldhaftige verdediging van Sluis tot de legerleiding van Frankrijk was doorgedrongen. Voor deze leiding was dat een reden om Camp een aanlokkelijk aanbod te doen in Franse krijgsdienst te treden. Dit aanbod sloeg hij echter af.

Hij was slechts enkele dagen thuis toen hij te eten werd gevraagd bij de heer Pous, President Comité van Bondgenootschap te Lande, zijnde de uitvoerende macht van de nieuwe Bataafse Republiek. Na het diner verzocht Pous hem met klem om de Staat, welke nu onder Franse invloed stond, te blijven dienen. Om het aantrekkelijk te maken, werd hem de rang Majoor der Artillerie in het vooruitzicht gesteld. Camp antwoordde hierop dat de Revolutie niet door de wil van het volk, maar door het geweld van de Franse wapenen tot stand was gekomen en dat hij de eed van trouw aan de oude constitutie des lands gedaan had. Daarom verzocht hij uit

Huize Willemsburg aan de Sluisweg bij Anna Jacobapolder. De villa was de woning van Willem Frederik del Campo, genaamd Camp. Hij is hier op 10 augustus 1879 op 78-jarige leeftijd overleden. In 1918 is de woning afgebroken vanwege de vervallen staat waar het in verkeerde.

militaire dienst ontslagen te worden, hetgeen hem op 30 juni verleend werd.

Inmiddels had Camp vernomen dat de Erfprins van Oranje op Duits gebied trachtte een compagnie van uitgeweken militairen op te richten, waarbij hij zich aanmeldde. Het was een groep van nog geen 100 man, wat vanzelf meebracht dat er onder elkaar nauwe banden ontstonden. In deze periode zal wel de basis gelegd zijn voor het goede contact dat er tientallen jaren geweest is tussen Camp en zijn kinderen en het Huis van Oranje. Aangezien de Duitse vorsten uit angst voor de Fransen niet gesteld waren op een leger onder Oranje op hun grondgebied, zag de Prins zich aan het eind van het jaar genoodzaakt zijn korps te ontbinden.

Camp werd begin 1796 werkeloos, maar hij had in de Duitse gebieden wel rondgekeken. Hij had daarbij gedacht aan zijn vader en grootvader die een zelfde opleiding genoten hadden als hijzelf en die in tijden wanneer er als militair geen brood te verdienen was, hun opleiding als landmeter gebruikten om daarmee aan de kost te komen. Zo wist Willem Camp in 't voorjaar van datzelfde jaar van een grootgrondbezitter de opdracht te verkrijgen tot het opmeten en in kaart brengen van uitgestrekte gebieden rondom Leer. Hij vestigde zich in Loga, een dorp nabij

Leer. Hij verrichtte dit werk zo goed dat hij er een reputatie mee verwierf, waardoor vele opdrachten volgden, o.a. van de Pruisische regering. Deze deed hem een aanlokkelijke aanbieding om in Pruisische dienst te treden.

In 1810 werd Holland bij Frankrijk ingelijfd en werden ook de Oost-Friese gebieden door de Fransen bezet. De Fransen stelden hier het kadaster in, wat ze ook in het Oost-Friese gebied deden. Camp werd hierbij een functie aangeboden, die hij accepteerde omdat het geen militaire betrekking was. Na een paar jaar volgde de omkeer voor Napoleon. De grote overwinnaar werd de grote verliezer en hij moest met zijn troepen snel terug trekken, achtervolgd door de nieuwe overwinnaars en zo arriveerden de Kozakken begin oktober 1813 in de Oost-Friese gebieden, waar ze het bestuur overnamen.

Het Franse imperium stond op instor-

ten en Camp wist dat het de bedoeling van de Pruisen was om de weg naar de Nederlanden vrij te maken voor een terugkeer van de Oranjes. Met een aantal medewerkers maakte hij een kaart van de Dollart tot de Rijn met daarop ingetekend alle grensovergangen, versterkingen en militaire posities. Hij wist deze kaart aan de Pruisische generaal Von Bülow te doen toekomen. In antwoord hierop ontving hij een brief van de generaal om naar Munster te komen voor het in ontvangst nemen van een dankbetuiging. De militaire ontwikkelingen gingen echter zo snel dat Camp, op weg naar Munster, onderweg moest vernemen dat Von Bülow met een Pruisisch leger reeds op weg was naar Gelderland. Hij reisde hen achterna, maar overal waar hij kwam was Von Bülow alweer verder getrokken omdat hij met zijn leger nergens op tegenstand stuitte.

Toen Camp dan ten slotte in Den Haag aankwam, bleek dat er in enkele dagen veel gebeurd was. Nog net een paar dagen voordat Von Bülow met zijn leger in Holland arriveerde, was de Erfprins in Scheveningen geland en was hij reeds tot soeverein vorst uitgeroepen. Zodra Camp in de gelegenheid kwam, meldde hij zich bij de vorst, die hem direct aanstelde als Majoor der Artillerie. Dit was op 22 december 1813. Een week later werd hij door de vorst uitgenodigd bij hem in

Boerderij Willemsburg aan de tegenwoordige Sluisweg welke gebouwd is in opdracht van zoon Jan-Willem Del Campo.

De woning, behorend bij boerderij Willemsburg. Belangrijk om te vermelden is dat dit niet 'Villa Willemsburg' van Willem Frederik betreft. Dat landhuis heeft overigens wel in de directe nabijheid van dit perceel heeft gestaan.

dienst te treden als zijn persoonlijk Adjutant der Artillerie, een zeer eervolle, maar geen profitabele functie. Omdat hij een groot gezin had, kon hij zich deze luxe niet permitteren. Hij moest voor de eer bedanken. In de jaren daarna vervulde hij vele, zeer verschillende opdrachten als beroepsmilitair. Inmiddels was ook zijn gezin uit het Duitse gebied overgekomen en kon hij de opvoeding van zijn talrijke zonen, die allen een militaire opleiding volgden, zelf helpen begeleiden. In 1833 volgde zijn bevordering tot Kolonel en in 1838 tot Generaal-Majoor.

Wij naderen nu het tijdstip dat Camp de naamsverandering aan de orde stelde. Hij kende de geschiedenis van zijn voorgeslacht en hij wilde de oude naam weer aannemen, waartoe hij een verzoek tot de koning richtte. Bij Koninklijk Besluit van 26 februari 1844 werd hem en zijn negen, nog in leven zijnde zonen, toegestaan zich in woord en geschrift te noemen Del Campo, genaamd Camp. Per 26 september 1844 werd deze gunst nog uitgebreid tot hun wettige nakomelingen. Willem Petrus Camp overleed te Delft op 7 april 1855 in de leeftijd van 94 jaar.

Na deze samenvatting van de maatschappelijke carrière van Willem Petrus Camp nog iets betreffende zijn persoonlijk leven. Toen in 1791 de toen 30-jarige katholieke Willem Petrus Camp wilde trouwen met de 21-jarige gereformeerde Hen-

drika Antonia Weeber, dochter van de latere generaal Weeber, was dat geen eenvoudige zaak. Toentertijd was voor een dergelijk gemengd huwelijk, waarbij de jongedame nog geen 25 jaar was, de toestemming van de Staten-Generaal vereist. De ambtelijke molens draaiden toen ook niet snel, maar op de laatste juni konden ze toch in het huwelijk treden en binnen een maand hadden ze een zoon. Willem had er toen zelfs al twee, omdat hij uit een eerdere verhouding, die niet op een huwelijk was uitgelopen, reeds een zoon van twee jaar oud had. Deze zoon werd later, nadat zijn moeder met een ander getrouwd was, in het gezin van Camp opgenomen.

Toen het gezin in 1796 naar Oost-Friesland verhuisde, had Hendrika drie eigen zonen. Tijdens haar 15-jarig verblijf aldaar kreeg ze er nog negen zonen en een dochter bij en tenslotte werd na terugkeer in Holland in 1815 de laatste zoon geboren. Het is merkwaardig, dat in een tijd waarin de kindersterfte nog zo groot was, zich in dit gezin geen grote problemen wat de gezondheid aangaat, hebben voorgedaan. Alle zonen, met inbegrip van het voorkind, kozen voor een militaire loopbaan. Zoals bekend zijn aan het militaire vak risico's verbonden. Dat ervoer de eerste zoon, die tegen het advies van zijn vader in het Franse leger dienst nam en dat met de dood moest bekopen. Hij was

één van de velen die in Rusland sneuvelde.

De tweede zoon overleed vrij jong in Batavia en de vierde in Suriname, maar de anderen hadden allen, laten we zeggen, een normaal leven waarin de één wat meer bereikte dan de ander. In dit verband moet dan de aandacht gevestigd worden op de zevende zoon, Willem Frederik, die op 3 december 1801 in Loga werd geboren. Hij droeg de voornamen van de toenmalige erfprins, de latere Koning Willem I. Uit bewondering voor en afhankelijkheid aan de Oranjes gaven de ouders hen deze namen. De erfprins met wie ze, zoals eerder vermeld, persoonlijke contacten hadden, had hiervoor toestemming gegeven. Hij aanvaardde op hun verzoek ook het peetvaderschap. Dit was een gunst en een voorrecht voor de jonge Willem Frederik.

Wanneer we het persoonlijke leven van Willem Frederik nader bezien, dan blijkt dat hij in 1830 op 29-jarige leeftijd in het huwelijk trad met Eva Maria Adriana de Jonge, een telg uit het bekende Schouwse geslacht. Haar vader had een bestuurlijke functie in Oost-Brabant. Zij was 36 jaar en de weduwe van François Jacob des Tombes. Het huwelijk duurde slechts kort, want het volgende jaar overleden, bij de geboorte van hun eersteling, moeder en kind kort na elkaar. Een paar jaar later, op 10de mei 1833 hertrouwde hij met Anna Jacoba, dochter van Mr. Leonard Cornelis van Sonsbeek, in leven wethouder en burgemeester van Middelburg, en Magdalena Ferdinanda Maria Verheye van Citters. Anna Jacoba was toen 25 jaar oud. Haar beide ouders waren een paar jaar tevoren overleden. De eerste jaren na hun huwelijk woonde het jonge paar in Willemstad, de standplaats van Willem Frederik. Ze woonden bij één der fortificaties op Huize Hellewijk, een eind buiten Willemstad gelegen.¹

Van Willemstad, waar hun eerste zoon werd geboren, verhuisden ze naar Vlissingen en vandaar later naar Terneuzen. In deze jaren kregen ze nog zeven kinderen, van welke ze er drie door kindersterfte moesten missen. Anna Jacoba overleed op 1 maart 1871, waarna Willem Frederik vier jaar later, op 74-jarige leeftijd, hertrouwde met de 42-jarige Hendrina Francina Post. Hij overleed op 10 augustus 1879 op 78-jarige leeftijd in zijn landhuis Willemsburg, gelegen in de door hem bedijkte Anna Jacobapolder, waarna hij te

Delft begraven werd. Zijn vrouw overleed in 1898 in Den Haag.

In volgorde van leeftijd volgt nu een korte levensbeschrijving van de vijf kinderen van Willem Frederik en Anna Jacoba.

Jan Willem werd zoals vermeld in Willemsburg geboren. Hij genoot een wat onduidelijke opleiding en had behoefte een leidinggevende rol te spelen. Hij trouwde op 30-jarige leeftijd te Londen met de 22-jarige Lydia Smith, waarna het jonge paar zijn intrek nam op Willemsburg in de Anna Jacobapolder. Hij was toen juist burgemeester van Sint-Philipsland geworden, een functie die hij maar zes jaar vervulde. Daarna verhuisde het gezin, eerst naar Utrecht en veel later naar Den Haag.

Jan Willem zelf was veel in de Anna Jacobapolder, waar een huishoudster de zorg over Willemsburg had. Daarnaast bewoog hij zich ook op nationaal en internationaal niveau. Soms werd hij genoemd als landhuishoudkundige en dan weer als industrieel. Dat laatste zal wel verband houden met het feit dat hij vaak in die kringen verkeerde en soms als hun vertegenwoordiger optrad, speciaal op wereldtentoonstellingen, een nieuwigheid in die tijd.²

Jan Willem bracht van een aantal van deze tentoonstellingen verslag uit. Bij het verslag van de tentoonstelling te Londen in 1862 werd hij vermeld als erelid en correspondent der Maatschappij van Kunsten en Wetenschappen te Londen. De verslagen laten een interessant beeld zien van de ontwikkelingen in die tijd. Tenslotte moet nog vermeld worden dat hij heel wat jaren dijkgraaf van de Anna Jacoba- en de Willemspolder was. Hij was commandeur in de Orde van de Eikenkroon. Jan Willem overleed in 1918 op 84-jarige leeftijd, zijn vrouw Lydia in 1935 toen ze 93 jaar was.

Het echtpaar liet twee zonen en een dochter na. De dochter, Anna Jacoba - tante Koosje in de familiekring – trouwde niet. De oudste zoon was Willem Frederik, die aanvankelijk notaris in Renesse was, en na de ontbinding van zijn huwelijk naar België vertrok, liet geen kinderen na. De jongste zoon heette Robert. Hij studeerde rechten en was later aan het gerechtshof in Den Haag verbonden. Hij was ge-

trouwd en liet twee dochters na. De tak van Jan Willem heeft dus in de mannelijke lijn geen nakomelingen nagelaten.

Na Jan Willem volgde Magdalena Ferdinanda Maria, geboren in 1836 en overleden in 1915. Zij huwde tegelijk met haar zuster Anna Jacoba, namelijk in Delft op 3 mei 1861. Het was toen dus een grootse dag voor de familie Del Campo. Magdalena huwde met jonkheer Paulus Hubertus Andries Martini Buys, Heer van Loenersloot. Hij was ingenieur bij de spoorwegen en hij vervulde daarnaast nog een aantal andere functies. Zij lieten vijf dochters en een zoon na. Op 15 maart 1915 overleed Magdalena op de leeftijd van 79 jaar en twee dagen later haar echtgenoot op 80-jarige leeftijd.

Anna Jacoba werd geboren in 1838 en zij overleed in 1923. Zij was getrouwd met Mr. Antoni Hartman, die verschillende juridische functies vervulde. Ze kregen naast twee meisjes, een tweeling, twee zoons waarvan de oudste, Willem Frederik, een militaire loopbaan volgde. Van hem is bekend, dat hij in het begin van de vorige eeuw met militaire vrienden kwam jagen in de Anna Jacobapolder.² Zijn zoon, ook weer Willem Frederik, is dan de persoon die de geschiedenis van het geslacht Del Campo verzorgd heeft. De andere zoon van Antoni Hartman overleed tijdens een bezoek aan Rumoirt en werd op Sint-Philipsland begraven.

De jongste dochter van Del Campo was Wilhelmina Regina, geboren in 1840. Zij huwde op 30-jarige leeftijd met de heer Koenraad Jacob Neuman, predikant te Ginneken. Ze kregen twee zoons, waar-

van één ongehuwd bleef en de ander twee zoons naliet. Wilhelmina Regina overleed reeds in 1876.

Dan rest nog de jongste zoon, Frederik Willem Johannes Alexander, geboren in 1845. Hij wist zich in de financiële wereld een goede positie te veroveren. Zoals in die tijd vaker gebeurde, richtte hij zelf een bank op. Hij scheen een goed inzicht in dat soort bedrijf gehad te hebben, want de zaak floreerde, en toen de tijd van fusies aanbrak, nam hij tijdig de beslissing zijn zelfstandigheid prijs te geven. Hij bereikte de leeftijd van 83 jaar. Hij liet een zoon na met dezelfde voornamen als hij zelf had. Deze studeerde rechten. Hij werd advocaat en procureur.

Ofschoon hij tweemaal getrouwd is heeft hij geen nakomelingen nagelaten.

Naast de ene zoon had Frederik nog vier dochters die allen trouwden en wederom nazaten nalieten, zodat er in deze lijn nog verschillende nakomelingen zijn. Een van deze is Magdalena Fernanda Maria Rollin Cauquergue, geboren in 1903, die vele jaren Nederlands tenniskampioene geweest is.

1) Huize Hellewijk staat daar nog steeds (1987) bij de laatste boerderij rechts voor de oprit naar het nieuwe sluizencomplex. Het huis is donkerrood geschilderd.

2) Nadat Leiden in 1669 als eerste stad een dergelijke tentoonstelling hield, volgde in 1851 Londen. Daarna organiseerden Parijs en Londen afwisselend om de drie jaar een tentoonstelling, waarna in 1873 Wenen en in 1876 Philadelphia volgden.

De Beatrixstraat op De Sluis. Op de achtergrond de woning behorend bij boerderij Willemsburg. Alle oude woningen zijn in de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter gesloopt. De woning van de boerderij bleef staan en deed dienst als onderkomen voor de Duitse staf. Op de foto de nieuwe woningen op De Sluis omstreeks de jaren '50.

Boerderij Willemsburg, gezien vanaf de dijk langs het Zijpe. Op de foto geeft muziekvereniging Concordia een zomerconcert op het erf van de boerderij. Rechts op de foto op afstand de grote woning die bij de boerderij hoorde.

Boerderij Willemsburg van Jan Willem Del Campo. De boerderij is tijdens de Tweede Wereldoorlog, in 1943, afgebroken door de Duitse bezetters. Zoals eerder geschreven bleef de woning behouden en nam de Duitse staf daarin zijn intrek.

Fliplands bedrijf verleent hulp in Roemenië

Verpleegsters, cv-monteurs, artsen, schilders, vrachtwagenchauffeurs, metselaars, uitvoerders: het is in de Giessenlanden een komen en gaan van Roemeniëgangsters. De regio is duidelijk in de ban van de Roemeniëhulp. Wat ooit begon als een comiteetje, is uitgegroeid tot een goed geoliede organisatie.

Door Leen Geluk

Voor het begin moeten we terug naar december 1989, de maand waarin dictator Ceaucescu door de Roemeense bevolking ten val werd gebracht. Een aantal mensen in de Giessenlanden voerde in die tijd overleg met elkaar over het opzetten van een thuiszorg-project. Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Roemenië rees de vraag of de diaconieën hier een taak hadden.

Het antwoord luidde bevestigend. De kerkgebouwen in de regio werden opengesteld voor de inzameling van geld en kleding. Van het geld werd voedsel gekocht en al op Tweede Kerstdag kon het eerste transport vertrekken. De plaats van bestemming was Sibiu. Met de Baptisten-gemeente in deze stad hadden enkele mensen uit de regio al contacten opgebouwd in de tijd van het illegale Bijbelvervoer.

De begeleiders van het transport keerden diep onder de indruk terug. Ds. Benjamin Poplacean van Sibiu had hen enkele kindertehuizen laten zien. Daarnaast was ook de algehele armoede in het land een schokkende ervaring. Het besluit stond vast dat het niet bij dit ene transport mocht blijven.

Tot zo ver een krantenartikel gepubliceerd in het Reformatorisch Dagblad op 21 maart 1992 door J. van Klinken.

Roemenië

De voorzitter van de Heemkundekring Philippuslandt vroeg me tijdens de laatste watersnood-herdenking in de Wimpel of ik eens iets wilde schrijven voor de Cronieke. Regelmatig schrijf ik wat voor een fietsclub, maar ook voor ons eigen bedrijfsblad 'Gekleurd'. Meestal anekdotes, gebeurtenissen die het vertellen waard zijn, soms hilarisch, soms bijzonder, soms zelfs ongeloofwaardig, maar allemaal met hetzelfde karakter waar gebeurd en waard om te bewaren.

Geschiedenis, er kan geen heden zijn zonder een verleden, we kunnen er van leren. Alles wordt gevormd in het leven,

Leen Geluk is geboren en getogen in Groenekan (provincie Utrecht). De voorouders van zijn vader kwamen uit Tholen en Oud Vossemeer. In de jaren zeventig was zijn broer, Henk Geluk, onderwijzer in Sint Philipsland. Leen besloot zijn broer te volgen en kwam in 1980 naar Flipland, al waar hij na een zestal jaren gewerkt te hebben bij een aannemingsbedrijf een eigen bedrijf startte dat is uitgegroeid tot de huidige onderneming t.w. een vastgoed onderhoudsbedrijf met ruim 100 personeelsleden en werkzaam tot zelfs buiten de landsgrenzen.

in het bijzonder de mens, vooral de jonge mens. In dat kader plaatsen wij (Schildersbedrijf Geluk) onze reis indertijd in 1993, nu 21 jaar terug in februari. Het was 3 jaar na de val van het schrikbewind van dictator Ceaucescu, na de val van het communisme, het ijzeren gordijn in de Oostblok landen. Iets waar we nu niet veel meer mee te maken hebben of van horen. Hoewel de toestanden momenteel in de Oekraïne in Kiev wel wat op de opstanden lijken in de tijd van 1989 hetwelk uiteindelijk heeft geleid tot de val van de muur in Oost Berlijn en tot vrijheid in vele landen zoals, Hongarije, Polen, Tsjecho-Slowakije, Roemenië.

De tijd van de koude oorlog, die nu ver achter ons ligt, heeft de huidige jeugd niet meer zo veel te zeggen. Wij moesten onze militaire dienstplicht nog vervullen (1979) veelal op de Noord-Duitse laagvlakte in Seedorf en Bergen Hohne, als soldaten van het 1e Nederlandse legerkorps, dat de meest vooruit geschoven post van de Europa verdediging tegen het Oostblok was. Dit alles behoort nu tot de geschiedenis hoewel veel vijftigers en ouderen zich die tijd nog wel zullen herinneren. Het was de tijd van onderdrukking en van weinig vrijheid in genoemde Oostblok landen, en Roemenië stond bekend –was berucht- om het ware schrikbewind van Ceaucescu. De geheime dienst de Secure-

tate bezorgde bij het benoemen daarvan alleen al kippenvel bij veel mensen hebben wij ons later laten vertellen. De misdaad tierde welig en drankmisbruik was een alledaags verschijnsel. Schrijnende toestanden hebben we gezien, schokkend zoals in het krantenartikel vermeld staat.

Ging het na de Wende, zoals de val van het ijzeren gordijn ook wel genoemd wordt, onmiddellijk goed in al die landen?

Het kindertehuis in Sibiu.

Neen, niets is minder waar, verre van dat zelfs. Zekerheden van vast werk en dus vast inkomen, hoe slecht ook, vielen weg. Er kwam in die landen een ongekende armoede tevoorschijn en de misdaad begon nog weliger te tieren. Velen konden de vrijheid maar nauwelijks aan. Grenzen gingen open (niet helemaal, maar een klein beetje) en wij konden met eigen ogen kennis nemen van de belabberde toestand waarin de mensen verkeerden.

Stichting 'Giessenlanden'

Wij kwamen in 1992 in contact met de voorzitter van de Stichting 'Giessen-

Informatiegids

landen', een architect voor wie wij een grote klus deden. Hij vertelde gepassioneerd over de hulp die op gang kwam zoals voedsel en kleding transporten. Maar ook bouwprojecten kwamen op gang. Bejaardenhuizen, waar mensen onder de meest barre, mensonterende toestanden leefden, werden opgeknapt.

Zo ook projecten, die in de media in de schijnwerpers kwamen te staan. Heel bekend zijn de projecten "De Uitdaging" van Angela Groothuizen in die tijd, waarbij ze in zeer korte tijd een project uitvoerden.

De voorzitter van de Stichting 'Giessenlanden' vertelde dat ze werkzaam waren in de stad Sibiu, die ongeveer in het midden van Roemenië ligt. Ze beperkten hun hulp veelal tot dat gebied. We vernamen dat ze al veel hulptransporten gedaan hadden en ook reeds verschillende bouwprojecten uitgevoerd. Ze hadden in Sibiu contact gelegd met de Baptisten gemeente, met wie ze in de loop der tijd innige vriendschapsbanden hadden gekregen. Met dominee Benjamin en de koster van de kerk, Jimmy, als grote animators.

De Stichting Giessenlanden, zo vertelde de voorzitter mij, had nu het plan opgevat een kindertehuis op te knappen. Een flink kindertehuis in het centrum van Sibiu moest intern gerenoveerd worden. Na veel heen en weer gepraat en na de vele verhalen die ik hoorde werd ik ook enthousiast. Nadat hij me de vraag stelde of we niet wat

materialen, verf en behang wilde sponsoren, rees bij mij het plan op om niet alleen materialen te sponsoren, maar mogelijk ook een stuk van de werkzaamheden daadwerkelijk uit te voeren.

In die tijd hadden we veel jonge knapen uit Flipland en omstreken in dienst die in opleiding waren: 4 dagen werken 1 dag naar school. Variërend in de leeftijd van 16 tot 19 jaar. Na enige overwegingen zijn we uiteindelijk met 9 leerlingen, aspirant gezellen en gezellen afgereisd naar Roemenië. Drie van de groep kwamen uit Flipland, de rest uit Schouwen-Duiveland. Een van de voorbereidingen bestond uit het verkrijgen van een visum, dat je op het Roemeens Consulaat in Den Haag moest bemachtigen. Samen met mijn toenmalige uitvoerder, 21 jaar jong (ik was zelf een dertiger) zijn we als een soort jonge honden club met 12 schilders de uitdaging aangegaan om in een dag of 10 het kindertehuis te schilderen. Niet niks voor jonge mensen zo ver van huis, compleet in den vreemde, een ervaring en vorming voor het leven, dat horen we nu nog steeds van mensen (we hebben onlangs een soort reünie gehouden).

Vorbereidingen

Maar eerst nog even de voorbereiding, een informatiegids hadden we gemaakt voor de thuisblijvers.

Ik meen zelfs dat we een soort voorlichtingsbijeenkomst voor ouders hebben gehouden, het was tenslotte niet niks om

zo maar even in een ander land een klus te gaan klaren. Met het vliegtuig er naar toe bijvoorbeeld want met de auto zou een grote 3 dagen rijden geweest zijn vanwege de slechte staat van de Roemeense wegen. Er is gelukkig veel gesponsord, zoals een deel van de vliegtickets.

Weken van intensieve voorbereiding zijn aan onze reis voorafgegaan: overleg over hoe de klus te klaren, een planning maken aan de hand van tekeningen die we van de architect hadden gekregen, uitrekenen hoe veel en welke soorten verf we nodig zouden hebben, het inslaan van de verf enz. Het mag niet onvermeld blijven dat onze leveranciers stonden te trappelen om gratis te mogen leveren. Onze glasleverancier, die onmogelijk wat glas kon sponsoren, verzag ons van een prachtig geld bedrag. De bereidwilligheid om materialen te sponsoren ging zelfs zo ver dat we zo veel hadden dat het met een busje niet meer vervoerd kon worden en het daarom met een voedsel transport in een vrachtwagen mee moest, hetgeen nog de nodige strubbelingen aan de grens tot gevolg gehad. Etenswaaren, kleding en ander hulpgoederen de grens overkrijgen was geen probleem, maar verf en verdunningsmiddel en gereedschap enz. gaf invoer problemen. De chauffeur van de vrachtwagen heeft een lange dag aan de grens gestaan en pas na veel heen en weer bellen bereikten de materialen hun plaats van bestemming.

De reis

Ja... en toen brak onze dag van vertrek

V.l.n.r.: Henry Verhoek, Rene van Duuren, Kees Bosman, Patrick de Bruine, Kees Verhoek, Marco Neele, Jan van der Meer, Wim Kosten, Arie van der Meer. Richard van Heukelom en Leen Geluk ontbreken op deze foto.

Een slaapzaal vol kinderbedjes en ieder ledikantje is bezet.

aan. Veel familieleden gingen met ons mee om ons uit te zwaaien op Schiphol. En toen we de douane gepasseerd waren werd de ene al stiller dan de andere, en hoe dichter we bij de gate kwamen, hoe minder stoere verhalen te horen waren. Toen we bij de gate aankwamen werden sommigen wat bleekjes om de neus, niet verwonderlijk als je nog nooit gevlogen hebt en denkt dat je vlieg angst hebt. Nadat ze eenmaal in het vliegtuig zaten en sommigen een sigaretje opgestoken hadden (dat mocht toen nog), en nadat ze door de stewardessen wat op hun gemak gesteld waren, was het voor iedereen een fantastische ervaring.

Hoewel minder vlot dan op Schiphol verliep de douanecontrole in Boekarest redelijk. Na het overleggen van onze paspoorten, visa en de nodige brieven van 'Romania Hilfe' van het Rode Kruis mochten we met al onze spullen, handgereedschap enz. Roemenië binnen. Er stond een soort minibus op ons te wachten. Van Boekarest naar Sibiu is ongeveer 180 km. Nou, dat hebben we geweten! Zijn normaal de wegen al slecht in Roemenië, nu met temperaturen ver beneden het vriespunt en veel sneeuw op de weg, hebben we er uren over gedaan. We waren rond 16.00 uur in Boekarest en 's avonds om 23.00 uur stopte de bus pas vóór de kerk in de Strada Piraliror in Sibiu.

We kregen een zeer hartelijk welkom met veel koffie, taart en koek, gebakken door de gemeenteleden. We werden ingedeeld in groepjes van twee om onder gebracht te worden bij gastgezinnen. Wat een ervaring. Ik mocht zelf met nog twee groepsleden bij de dominee logeren. Een ander groepje van drie bij de koster en de

andere boys twee aan twee bij de overige gastgezinnen. Ik had al eens ergens gelezen dat Roemenen zeer gastvrij zijn, dat ondervonden wij aan den lijve. De dominee woonde met z'n vrouw en zoon (de zoon is inmiddels ook dominee) in een klein huis, niet zo ver van de kerk en ook niet zo ver van het centrum en het kinderkuis, zoals later bleek. Hun huis(je) bestond uit niet meer

dan een keukentje, een woonkamertje en een iets grotere slaapkamer waar een tweepersoonsbed, een soort twijfelaar en een eenpersoons bed stond. Goede raad was duur: wie kroop bij wie in bed? Afijn, ik heb daar niet echt goed geslapen. Maar al met al slapen we een stuk beter dan de dominee. Hij sliep samen met z'n vrouw en zoon in het kleine woonkamertje op een soort geïmproviseerd bed dat ze hadden gemaakt door een tafeltje en wat stoelen bij elkaar te schuiven, daar een plank overheen te leggen en er wat kussens op te doen. Een wankel spulletje dat alleen met heel stil liggen overeind bleef! Ja, en ze waren zo gastvrij dat half in de week er nog een kennis kwam die ook nog maar even bleef slapen in dat woonkamertje.

Het kinderkuis

's Morgens werd iedereen door iemand uit het gastgezin naar het kinderkuis gebracht. Om half 8 appèl. De eerste morgen sloeg ons de schrik om het hart. Moesten we deze puinhoop omvormen tot een gezellige eigentijdse woonomgeving voor kinderen, wezen en verschoepelingen, dan moest er nog veel water door de Schelde stromen zouden we hier zeggen, Kozijnen, ramen en deuren grote bladders hingen er aan. Plafonds waar op sommige plaatsen de vellen naar beneden hingen. En de wanden waren bijna allemaal met

veegvaste muurverf geschilderd in een ondefinieerbare sombere kleur.

Groepjes hebben we gevormd twee aan twee, ieder ploegje kreeg een onderdeel toegewezen. De ene ploeg begon de plafonds af te steken, de volgende ploeg kwam daar achteraan om de zaak te fixeren. Dat spul was zo dun, dat het langs de muren naar binnen liep, de jongens hebben een soort regenjas gemaakt van vuilniszakken om niet zelf doorweekt te raken. Maar het werkte supergoed ondanks de penetrante lucht die het hele gebouw doordrong. We konden op die ondergrond weer opbouwen met stucwerk en muurverf en behang. Van de kerk kwamen ook Roemeense vrijwilligers die hand en spandiensten verrichtten zoals het afsteken van wanden en plafonds en het geheel afschuren met een schuurmachine. Dat nam ons het nodige werk uit handen.

Ik moest zelf die eerste ochtend met de geneesheer directeur het gebouw rond, om afspraken te maken over de planning en kennis te maken met het personeel en de kinderen in het kinderkuis. Schrijnend wat ik toen te zien kreeg, eigenlijk te schrijnend om op papier te zetten: 30 kinderen op 1 slaapzaal met de stalen ledikantjes stijf tegen elkaar aangeschoven was meer regel als uitzondering.

In sommige bedjes lagen de kinderen vastgebonden in een soort zak, in andere bedjes kinderen met doorligplekken, Sommige kinderen lagen apathisch naar me op te staren, maar er waren ook kindertjes die hun armpjes naar me uitstaken in de hoop dat ze uit hun bedje getild werden, hunkerend naar een beetje warmte en liefde. Het deed me denken aan m'n jongetjes thuis. Ik kreeg het advies de kinderen niet op te pakken, maar er was

Bij aankomst was het kinderkuis een grote puinhoop.

een manneke, (hij zal inmiddels zo'n 23 of 24 jaar zijn) met twee prachtige grote bruine ogen die me aankeken zo smekend, dat ik het niet kon laten hem op mijn arm te nemen. Wat heb ik een plezier aan dat ventje beleefd die tijd dat we daar waren, iedere dag ging ik even bij hem en z'n kamergenootjes kijken.

Later in de week werd in een soort gymzaal een soort bijeenkomst georganiseerd voor alle vrijwilligers, met personeel en kinderen van het kinderkuis. Onze jongens deelden veel snoep, gegeven door C. Neele van 'De kleine winst' op de Fliplandse Voorstraat, en speelgoed uit. Prachtig om die blij kindergezichten te zien wanneer ze snoepgoed kregen, sommigen staken het met papier en al in hun mondjes. Met jonge mannen van 16, 17, 18 en 19 jaar zo iets mee te maken, maakt een onuitwisbare indruk op je leven. Dat vormt je. De kinderen klommen met twee, drie, vier tegelijk bij de jongens op schoot, rollebollen later over de vloer. Het werd een onvergetelijke middag voor personeel, kinderen en ons. Daar deden we het voor.

En dan aan het werk....

We werkten lange dagen van 's morgens vroeg tot vaak 's avonds een uur of negen. Daarna met elkaar op bezoek in één van de gastgezinnen waar kosten nog moeite gespaard werden om ons van een rijke maaltijd te voorzien. Van het weinige dat ze zelf hadden gaven ze ons in overvloed. Dat Nederlandse hardwerkende jongeren van een lekker bord friet houden hadden

ze van iemand gehoord denk ik. En dat probeerde ze ons dan ook iedere avond, naast het nodige vlees en zoetigheid, voor te zetten, samen met een grote pot mayonaise uit een voedselpakket. Nou was dat friet bakken geen sinecure. Ten eerste moesten ze aardappels verzamelen, bij vrienden en kennissen, want zo maar een zak aardappels kopen was er toen niet bij (misschien bracht ons dat toen op het idee iets met friet te gaan doen daar, maar daarover later nog iets). Er werd een flukse partij friet gesneden en het bakken deden ze in een grote pan met olie op een vier pits olietstel. Dat dat enige tijd in beslag nam begrijpt u, dat de friet niet altijd even gaar was namen we op de koop toe. We hebben er van gesmuld.

Het werk vorderde gestaag, kozijnen werden geschilderd in een frisse kleur, vrijwilligers schuurden en onze jongens smeerden alsof ze 'in het aangenomen' stonden. Tsjonge, wat werd er gewerkt, zonder mopperen wat iemand ook moest doen, we hadden allemaal hetzelfde doel:

'vóór ons vertrek moest de boel klaar zijn'. Ondanks de kou buiten, binnen was het niet veel warmer als gevolg van de werkzaamheden aan de verwarming, stond bij iedereen het zweet op z'n voorhoofd.

Soms namen we even een blaasje, wat dan vaak ont-aarde in een potje sneeuwballen buiten, waar de zusters graag aan mee deden. Zo graag zelfs dat er een romance opbloede tussen een tegelzetter en een verpleegster. Wat het later geworden is, ik weet het niet. Maar er zijn verschillende huwelijken uit die hulpverlening ontstaan.

Vermeldenswaardig is het feit dat we minimaal twee keer per dag warm moesten eten. Tussen de middag moesten we mee eten met de pot in het kinderkuis. En in de keuken deden ze hun uiterste best

om met eenvoudige ingrediënten ons iedere dag iets anders voor te zetten. Vaak begonnen we met een groot bord soep, soms erg lekker, maar ook wel eens niet zo. Op een dag dreef er een grote ondefinieerbare bal in de soep, een soort deegbal, tegen heug en meug werd deze opgegeten, hoewel, 's middags zag ik iemand zo'n grote bal uit de zak van z'n overall halen en als een sneeuwbal het raam uit werpen. Maar gezellig was het wel met alle vrijwilligers in een grote eetzaal pal naast de keuken eten. Schilders, timmerlui, installateurs, vloerenleggers, tegelzetters. Sterke verhalen genoeg dus. Aan het einde van de week muggen zo groot als een olifant.

Wat werken betreft richting een opleve-

ring, waren we onze tijd ver vooruit, lean werken was bijvoorbeeld heel gewoon., De schilder hielp even de radiatoren eraf te halen. De loodgieter smeerde even het behang in, om maar zo snel mogelijk de radiatoren weer terug te kunnen hangen. Vrijdags wilden we gereed zijn en de complete vleugel van drie verdiepingen gereed

hebben. Acht huiskamers met keukens, nieuwe sanitaire ruimtes met prachtig tegelwerk en de nodige slaapkamers compleet klaar. Het resultaat was verbluffend, een complete metamorfose. Een somber mistroostig gebouw omgetoverd tot een modern gebouw, veel licht, leuke frisse kleuren, prachtig behang in veel kinderdessins op de wanden. Kortom een kinderkuis wat in het rijke westen niet zou misstaan.

Een prachtig gerenoveerde badkamer.

Afscheid

Op vrijdagavond werd ons een soort afscheidsreceptie aangeboden, waar we moe maar voldaan genoten hebben van weer vele lekkernijen. 's Nachts moesten we terug naar Boekarest omdat we zaterdagmorgen vroeg terug moesten vliegen naar Schiphol. Met een hoofd vol indrukken heb ik weinig gehoord onderweg in de bus en in het vliegtuig. Al was het nog zo'n ervaring het was toch ook weer fijn voet te zetten op Nederlandse bodem en heerlijk naar huis te gaan, waar de verhalen heel langzaam op gang kwamen.

Heeft het ons wat nagelaten? Jazeker, het heeft ons in meer of mindere mate gevormd doordat het ons heeft doen inzien dat voorspoed en weldaad niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid is.

We hebben met een stel fantastische jonge kerels een ervaring opgedaan die we nooit hadden willen missen. Nu zijn al die jonge kerels opgegroeid tot volwassen mannen, de meesten getrouwd en kinderen, variërend in de leeftijd van 5 tot 16 jaar. We hebben afgelopen jaar een reünie gehouden, waar iedereen met partner en kinderen bij waren. De ohs's en ahs' waren niet van de lucht, en weer maakte het na ruim 20 jaar veel indruk. En zo is die reis geschiedenis geworden.

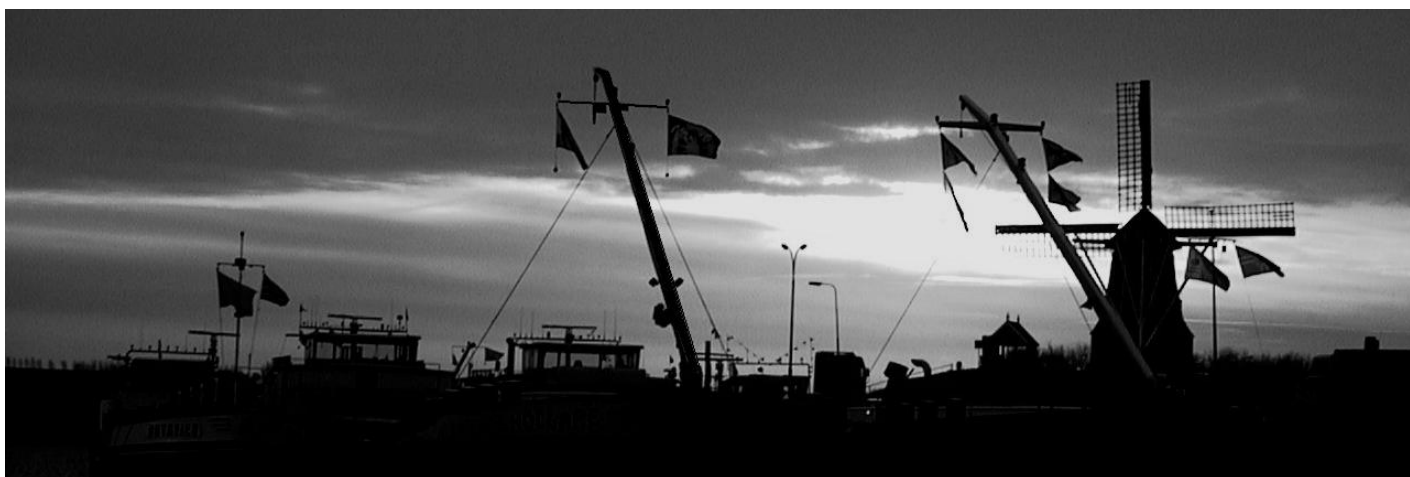
'Is er nog iets te vertellen over nu', vroeg de voorzitter mij. Eerst even over hoe het verder is gegaan. We hebben nog een jarenlange vriendschap gehad in Roemeenië. We zijn er een paar keer op vakantie geweest. Een keer in de winter prachtig,

een keer in de zomer, ook mooi maar erg warm. Ook toen deden de mensen hun uiterste best om het ons naar de zin te maken. Met een aantal jonge mensen hebben we er zelfs een bedrijf opgericht. Een handel in diepgevroren voorgebakken friet. Of dat bedrijf nog steeds bestaat weet ik niet. Een tiental jaar geleden ben ik er uitgestapt. Maar ze leverden toen aan veel hotels en restaurants in Sibiu en andere grote steden.

Dat zulke contacten verwateren is niet zo verwonderlijk, de dagelijkse bezigheden slokken een mens op. Echter, een goede relatie van ons heeft een leerfabriek in Sibiu, ze maken daar riemen, tassen en tal van andere leerproducten die geëxporteerd worden over de hele wereld. In de tijd was een man in één van de gastgezinnen werkzaam in dezelfde leerfabriek die toen nog in Roemeense handen was. Het is nu een florerend bedrijf, en we hebben het plan opgevat samen met deze relatie de leerfabriek en de stad Sibiu te bezoeken, een bezoek ook aan het kinderkuis is dan zeker een wens.

Kinderbehang op de muren.

‘Kunt u mij de weg naar Solitude wijzen meneer?’

Lang geleden vroeg een journalist van een regionale krant aangekomen bij de Fliplandse molen ‘De Hoop’ aan een diep in de kraag van zijn jas weggedoken Fliplander die juist op dat moment zijn hond aan het luchten was “kunt u mij de weg naar Solitude wijzen meneer”? “Nooit van gehoord” was het korte maar wel duidelijke antwoord.

Door Fons Vleghels

Even verderop stelde hij dezelfde vraag aan een jongere man van een eerdere generatie dan voorgaande heer maar die had het idee voor de gek te worden gehouden en stelde de journalist voor ergens in Frankrijk zijn geluk eens te gaan beproeven!

Een mevrouw verderop aan het Karreveld die juist bezig was haar stoep te vegen, stopte voor even haar activiteiten en begon leunend op haar bezemsteel heel diep na te denken. *‘k Heb er wel eens g’hore was het antwoord* maar veel verder kwam zij ook niet. *Er begint ook heel ver weg wel iets te dagen maar daar hebt u natuurlijk niet zo veel aan*, moest zij uiteindelijk bekennen. *Probeer het eens bij*

iemand middenin in het dorp meneer, bie de wienkels bijvoorbeeld, daar vindt u vast wel iemand die er meer van weet.

Wat denkt u, “is de journalist uiteindelijk bij zijn reisdoel uitgekomen”? In de volgende Cronicke kom ik daar op terug.

Maar stel dat er morgen weer iemand de weg naar La Solitude vraagt, kunt u hem dan wel verder helpen?

- Weet u b.v. in welke richting hij het ongeveer zoeken moet?
- Weet u misschien waar de naam vandaan komt?
- Behoort de naam toe aan een gebouw/boerderij?

- Is het misschien de naam van een polder, een dijk of mogelijk een gehucht?

- Weet u misschien wie er zoal woonden of misschien zelfs nog wel wonen?

Genoeg vragen dus en wie weet leveren de antwoorden wel een interessant artikelje op voor onze volgende Cronicke. Ik ben benieuwd naar uw reacties op een van onderstaande adressen.

Fons Vleghels, voorzitter,
fons.vleghels@gmail.com (Oostdijk 45)
Lena Polderman, secretaris,
lenapolderman@gmail.com

Bron: Artikel uit Eendrachtbode

In Memoriam

Sinds het verschijnen van de vorige Cronicke in april 2013 hebben wij weer kennis moeten nemen, dat een aantal van onze leden zijn overleden. Wij zijn gewend om daar melding van te maken in de Cronicke zodra er een nieuwe uitgave plaatsvindt.

Overleden op 7 juni 2013 in de leeftijd van 77 jaar,
Dina Willemina van Duuren, weduwe van Leendert Levinus Geense

Overleden te Sint Philipsland op 25 juli 2013 in de leeftijd van 74 jaar,
Dingena Marina Cornelia van der Est, weduwe van Abraham Kosten

Overleden te Sint Philipsland op 22 november 2013, in de leeftijd van 64 jaar,
Helena Willemina Geense, echtgenote van Dingeman van Dijke

Overleden te Sint Philipsland op 15 december 2013 in de leeftijd van 66 jaar,
Izaak Reijngoudt, echtgenoot van Sara Ligtendag

Overleden te Kapellen (België) op 26 december 2013 in de leeftijd van 83 jaar,
Adriaantje Filius, weduwe van Hugo van Riet

Overleden te Sint Philipsland op 27 december 2013 in de leeftijd van 70 jaar,
Arie Breeman, echtgenoot van Helena Adriana Moerland

Overleden te Maurik op 9 januari 2014 in de leeftijd van 68 jaar,
Cornelia Wilhelmina Hendrika Verhage, weduwe van Fincent Jan den Braber

Uit de oude doos...

In 2013 is de dijk rondom het dorp versterkt in opdracht van Projectbureau Zeeweringen. In totaal is, na afronding van het project in 2015, ruim 325 kilometer dijk versterkt. Ook in 1980 werd al aan de dijk gewerkt in Sint Philipsland. Toen werden de dijken op Delta-hoogte gebracht. Bij de versterking van afgelopen jaar is de dijk niet verhoogd, maar is alleen de steenbekleding op de dijk versterkt en/of vervangen.